

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN
VATANSEVERLİK DEĞERİNİN KAZANIMINA İLİŞKİN
GÖRÜŞLERİ**

Şaban KARADERİLİ

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Barış METİN

Uşak

Haziran, 2019

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN VATANSEVERLİK
DEĞERİNİN KAZANIMINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

Şaban KARADERİLİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İlköğretim Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü

Danışman: Doç. Dr. Barış METİN

Uşak

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Haziran, 2019

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN VATANSEVERLİK DEĞERİNİN KAZANIMINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Şaban KARADERİLİ

Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Haziran, 2019

Danışman: Doç. Dr. Barış METİN

Bu çalışma Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin kazanım sürecine ilişkin görüşlerini açığa çıkarmak amacıyla hazırlanan bir durum çalışmasıdır. Durum çalışmalarında nitel veri toplama yöntemleri kullanılarak ayrıntılı bilgiler elde edilmeye çalışılır. Bu çalışmada da nitel veri toplama araçlarından mülakat yöntemi işe koşulmuştur.

Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış bir görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım katılımcıların demografik bilgileri için hazırlanmış sorulardan oluşmaktadır. İkinci kısım ise görüşme sorularından oluşmaktadır. Bu kısımda toplam 10 soru bulunmaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlandıktan sonra iki uzman Sosyal Bilgiler öğretmenine sunularak düzeltmeler istenmiş ve yapılan düzeltmelerden sonra görüşme formuna son hali verilmiştir. Daha sonrada 14 Sosyal Bilgiler öğretmeninden oluşan bir örneklem grubuyla çalışılmıştır.

Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak elde edilen bilgiler içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre Sosyal Bilgiler öğretmenleri değerler eğitimini önemli bulmaktadır. Öğretmenlere göre Sosyal Bilgiler ders izlenceleri (programları) vatanseverlik değeri açısından uygun bir mahiyette değildir ve geliştirilmelidir. Öğretmenlere göre öğrenciler vatanseverlik değeri ile ilgili ders konularına ilgi göstermektedirler fakat öğrenciler yeterli düzeyde vatanseverlik değeri edinmemektedir.

Anahtar kelimeler: *Vatanseverlik, Değer, Sosyal Bilgiler, Değerler Eğitimi*

ABSTRACT

THE VIEWS OF SOCIAL STUDIES TEACHERS ABOUT TEACHING OF PATRIOTISM VALUE

Şaban KARADERİLİ

Department of Elementary School
Social Sciences Institutes Uşak University, June, 2019
Advisor: Assoc. Dr. Barış METİN

The purpose of this study is to lay bare that views of Social Studies teachers about learning process of patriotism value. Case study method has been used in the this study. In the case studies, the detailed informations are tried to be reach by using qualitative data collection methods. Interview method from qualitative data collection tools has been used to collect data in the this study.

Semi-structured interview form has been used as data collection tool in the this study. The semi-structured interview form consists of two parts. First part has been prepared to obtain demographic information from participants. The second part consists of ten interview questions. Semi-structured interview form has been taken its final shape by taking care of corrections and recommendations of two specialist social studies teachers. Afterwards interviews were held with a sample group of 14 Social Studies teachers.

In the study, the informations obtained by using semi-structured interview form were subjected to content analysis. According to research results, Social Studies teachers care about values education. According to Social Studies teachers, Social Studies curriculums are inappropriate in terms of teaching patriotism value and they should be improved. According to the teachers, the students have shown interest the course subjects related to the value patriotism, but students have not gained patriotism value at the enough level.

Key Words: *Patriotism, Value, Social Studies, Values Education*

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı 154007019 No'lu öğrencisi Şaban Karaderili'nin "Vatanseverlik Değerinin Kazanımına İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri" adlı tezi 19/06/ 2019 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Yüksek Lisans Tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Jüri	Adı Soyadı	İmza
Danışman	: Doç. Dr. Barış METİN	
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Kamil UYGUN	
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Kürşat KOCA	

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Mehmet KARAYAMAN

ÖNSÖZ

Uzun ve zorlu bir süreç gerektiren tez çalışmalarında yardım ve desteğe fazlasıyla ihtiyaç duyulur. Bu tez çalışmamı bitirmemde ihtiyaç duyduğum yardım ve desteği bir kez bile olsun esirgemeyen, bilgi ve birikimi ile bana her zaman yol gösterici olan danışman hocam Doç. Dr. Barış Metin'e saygı ve teşekkürü bir borç biliyorum. Ayrıca tez çalışmamda yardımları ile bana her zaman destek olan Dr. Öğr. Üyesi Kamil Uygun ve Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Oran hocalarıma teşekkürlerimi sunuyorum

Bu zorlu süreçte hem maddi, hem de manevi olarak yanımda olan, zor durumlarda beni destekleyen ailem ve arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Şaban KARADERİLİ

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Şaban KARADERİLİ

Doğum Yeri ve Doğum Tarihi : 01.01.1993 – Çorum/Sungurlu

Lisans Öğrenimi : Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilgiler
Öğretmenliği

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İletişim

E-posta Adresi: sabankaraderili@gmail.com

KISALTMALAR

- Akt. : Aktaran
Çev. : Çeviren
Ed. : Editör
E : Erkek Katılımcı
K : Kadın katılımcı
MEB : Milli Eğitim Bakanlığı
TDK : Türk Dil Kurumu
Vb. : Ve benzeri
% : Yüzde
f : Frekans

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
ÖZGEÇMİŞ.....	vii
KISALTMALAR	viii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ	1
PROBLEM DURUMU	2
PROBLEM CÜMLESİ	4
ALT PROBLEM CÜMLELERİ	4
ARAŞTIRMANIN AMACI	5
ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	5
SAYILTILAR	5
SINIRLILIKLAR	6
TANIMLAR	6
BÖLÜM I: KAVRAMSAL ÇERÇEVE	7
1.1. SOSYAL BİLGİLER DERSİ.....	7
1.2. DEĞER.....	9
1.3. DEĞERLER EĞİTİMİ.....	11
1.4. DEĞERLER EĞİTİMİNDE YENİ YAKLAŞIMLAR.....	14

1.4.1 Değerleri Doğrudan Kazandırma	14
1.4.2. Değer Açıklamak	15
1.4.3. Ahlaki Muhakeme (İkilem).....	16
1.4.4. Değer Analizi	17
1.6. VATANSEVERLİK DEĞERİ	20
1.7. VATANSEVERLİK TUTUMLARI	23
1.7.1. Demokratik Vatanseverlik Tutumları	24
1.7.2. Otoriter Vatanseverlik Tutumları	24
1.7.3 Vatanseverlik Tutumları Arasındaki Farklar.....	25
1.8. VATANSEVERLİK DEĞERİNİN KAZANIMINDA ETKİLİ OLAN BAĞLAMLAR.....	26
1.8.1. Aile ve Okul	26
1.8.2. Medya ve Bilişim Teknolojileri	27
1.8.3. Yakın Çevre.....	27
1.8.4. Akran çevresi.....	28
1.9. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	28
BÖLÜM II: ARAŞTIRMA YÖNTEMİ.....	34
2.1. ARAŞTIRMA YÖNTEMİNİN SEÇİMİ	34
2.2. VERİ TOPLAMA ARACI.....	34
2.3. VERİLERİN ANALİZİ.....	35
2.4. ÇALIŞMA GRUBU	35
2.5. GÜVENİRLİLİK VE GEÇERLİLİK.....	36
BÖLÜM III: BULGULAR.....	40
3.1. BULGULAR VE YORUMLAR	40

BÖLÜM IV: TARTIŞMA	63
BÖLÜM V: SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	71
5.1 SONUÇLAR	71
5.2. ÖNERİLER	75
KAYNAKÇA	77
ELEKTRONİK VE DİJİTAL KAYNAKÇA	84
Ek 1: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	87

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1 Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerler	8
Tablo 2, 4.sınıf değerler ve öğrenme alanları (MEB, 2018)	19
Tablo 3, 5.sınıf değerler ve öğrenme alanları (MEB, 2018)	19
Tablo 4, 5.sınıf değerler ve öğrenme alanları (MEB, 2018)	19
Tablo 5, 7.sınıf değerler ve öğrenme alanları (MEB, 2018)	19
Tablo 6, Vatanseverlik tutumları arasındaki farklar	25
Tablo 7, Öğretmenlerin demografik bilgiler	36
Tablo 8, Soru Başlıklarına ilişkin kodlamalar.....	40
Tablo 9, Soru 1'e ilişkin istatistikler.....	41
Tablo 10, Soru 2'ye ilişkin istatistikler.....	43
Tablo 11, Soru 3'e ilişkin istatistikler.....	45
Tablo 12, Soru 4'e ilişkin istatistikler.....	47
Tablo 13, Soru 5'e ilişkin istatistikler.....	49
Tablo 14, Soru 6'ya ilişkin istatistikler.....	51
Tablo 15, Soru 7'ye ilişkin istatistikler.....	53
Tablo 16, Soru 8'e ilişkin istatistikler.....	55
Tablo 17, Soru 9'a ilişkin istatistikler.....	57
Tablo 18, Soru 10'a ilişkin bulgular	59

GİRİŞ

Günümüz dünyasında birçok devlet, eğitimi kültürel ve ekonomik alanda gelişmek için önemli bir uğraş alanı olarak görmektedir. Bugün itibari ile eğitim faaliyetlerini askıya alan ve önemsemeyen dünya üzerinde bir devlet yapısına rastlayabilmek çok güçtür. Ülkeler gerek medeniyet seviyesinde üst basamaklara ulaşabilmek için gerekse kültürel anlamda bir ülke olarak bütünlüğünü koruyabilmek için gelişmiş ve çağın ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir eğitim anlayışına büyük bir ihtiyaç duyarlar. Eğitim ülkelerin kültür ile ilgili politikalarını gerçekleştirmede de büyük bir öneme sahiptir.

Eğitimin insanoğlunun varoluşu ile birlikte ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Elbette çok eski dönemlerdeki eğitim anlayışıyla bugünkü eğitim anlayışının aynı olduğunu söyleyemeyiz. Çünkü o dönemki insanların medeniyet yolunda kat ettikleri mesafe ile bugün medeniyet yolunda kat edilen mesafe aynı değildir. İnsanoğlunun bilim ve teknikteki ilerlemesine bağlı olarak eğitimin içeriği ve şekli değişikliklere uğramıştır (Özmen ve Ekiz, 2013, s.2). Günümüzde değişen dünya koşulları karşısında uluslar, hayatta kalabilmek uğruna eğitimi kendileri için bir kalkan olarak görmektedirler. Eğitim yoluyla çağın gerekli kıldığı bilgi birikimine sahip olmak ve kültürel yapıyı korumak ülkelerin eğitimden beklediği başlıca hedeflerdir.

Mustafa Kemal Atatürk kurtuluş savaşı sırasında Ankara'da Maarif Kongresi'nin zor savaş koşullarına rağmen toplanmasını istemiş ve açılışta eğitimin önemine dikkat çeken şu ifadelerle yer vermiştir. *“Yüzyıllarca süren derin idarî ihmallerinin devlet bünyesinde açtığı yaraları iyileştirme yolunda harcanacak çabaların en büyüğü, hiç şüphesiz, irfan yolunda kullanmalıyız”* (Turhan, 1992, s.674). Bu ifadelerde eğitimin yeni kurulan Türk devletinin gelişimi için en önemli alan olduğu vurgusu yapılmaktadır.

Bir ulus, eğer çağdaş dünya düzeninde medeniyet sıralamalarında hak ettiği yeri almak istiyorsa, öncelikle eğitim faaliyetlerine büyük önem vermelidir. Çünkü bugünün dünyasında medeniyet alanında ilerlemenin yegâne yolu eğitimden geçmektedir. Eğitim ülke içinde yaşayan bireylerin gelişimini sağlayarak ülkelerin ihtiyaç duyduğu yetişmiş insan gücünün elde edilmesine olanak verir. İyi yetişmiş insan gücü bir ülkenin sosyo-ekonomik ve bilimsel gelişmesinin temel dayanak noktasıdır. Gelişmiş ülkelerin temelinde laik, akılcı ve iyi düzenlenmiş bir eğitim

sistemi vardır. Bu açıdan eğitim sistemlerin devamlı yenileşmesini ve gelişmesini sağlamak önemli bir husustur.

PROBLEM DURUMU

Eğitim çağdaş medeniyetler için önemi her geçen gün daha da artan bir alandır. Buna paralel olarak eğitimden beklentiler de her geçen gün değişmekte ve artmaktadır. Sadece bazı temel eğitimsel becerileri kazanmış insan yetiştirmek yerine bugün birçok yönden kendini geliştirmiş bireyler yetiştirmek çağdaş eğitim sistemlerinin önemli amaçları arasındadır. Bireyler eğitimden akademik konuların yanı sıra kültürel, toplumsal, siyasal, hukuksal vb. alanlarda da bilgiler edinerek kendilerini çok yönlü geliştirebilirler. Bu ihtiyaca cevap verebilecek çağdaş bir eğitim sisteminin oluşturulması önemlidir.

Günümüz dünyasının gereklerine uygun bir eğitim sistemi oluşturmak için eğitimde duyuşsal alanın özenle düzenlenmesinde fayda vardır. Bireylerin duyuşsal gelişimi iyi yönlendirilmezse eğitimden istenilen verime ulaşamayabilir. Bu açıdan duyuşsal bilgilerin öğretimi eğitimde bir gerekliliktir diyebiliriz. Öğrenilen her bilgi ile bireyler davranış değişikliği gösterir ve bunun sonucunda eğitimsel bir süreç gerçekleşir (Aslan K. Aslan N. ve Cansever, 2012). Etkin eğitimsel bir sürecin gerçekleşmesi için duyuşsal alana hitap eden kültürel bilgilerin öğretilmesi toplumların eğitimden beklentilerinden biridir. Kültürel unsurların öğretimi ile her toplum kendi öz benliğini koruyarak tarihsel devamlılığını sağlar.

Değerler bir kültür içerisinde yer alan önemli soyut unsurlardır. Değerleri öğretmek demek iyi bir kültür öğretimi gerçekleştirmek demektir. Değerler insanlara bir toplumda davranışlar, tutumlar hakkında yol gösterici bilgilerdir. (MEB, 2018). İnsanlar değerleri öğrenerek içinde yaşadıkları toplumla bütünleşmeye başlarlar ve içinde yaşadıkları toplumun kültürünü kazanırlar. Bu durum değerler eğitiminin önemini belirtmektedir.

Bugün değerler eğitimi ya da duyuşsal eğitimin okullarda verilip verilmemesi üzerinde tam bir uzlaşma olmasa bile birçok ülke değerler eğitimi önemsemekte ve bunu eğitim sistemlerine dâhil etmektedir (Yel ve Aladağ, 2014). Bu çağdaş, kültürlü insanı eğitim yoluyla yetiştirmek için gerekli bir durumdur. Okullarda uygulanacak iyi bir değerler eğitimi ile kültürlü, saygılı, toplumsal bütünlüğün önemine ve

gerekliliğine inanmış bireyler yetiştirilebilir. Bu bir ülkenin gelişmesi ve huzurlu bir toplum yapışana sahip olması açısından önemlidir.

Vatanseverlik değeri Türk kültürü açısından önemi oldukça yüksek olan bir değerdir. Türkler tarih boyunca farklı yurtlar edinmişler ve bu yurtlarda vatanseverlik değerini diri tutarak varlıklarını devam ettirmişlerdir. Bugünde bu değerinin Türk Milli Eğitim sisteminde öğretilmesi önemli bir gereklidir. Bu çerçevede değerler eğitimi ve vatanseverlik değeri ile ilgili araştırmaların yapılması, daha iyi bir değerler eğitimin ortaya konulması eğitimden alınan verimi artırabilir.

Sosyal Bilgiler dersi ilköğretim birinci ve ikinci kademedede 4, 5, 6 ve 7. sınıflarda okutulan, öğrencilere sosyal yaşamları ile ilgili birçok sosyal bilim disiplinine ait bilgileri öğreten bir müfredata sahiptir (MEB, 2005). Sosyal Bilgiler öğretimde temel yaklaşımlardan biri olan “Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi” anlayışına göre Sosyal Bilgilerde öğrencilerin topluma hazırlanması ve gerekli kültürel öğretimin gerçekleşmesi önemlidir. Bu Sosyal Bilgiler dersinin kültürel unsurların öğretilmesi açısından önemli bir ders konumunda olduğunu göstermektedir. Sosyal Bilgiler ders müfredatları da incelendiğinde Sosyal Bilgilerde öğretilmesi gereken Türk kültürüne ait vatanseverlik değeri gibi birçok önemli değerinin olduğu görülür. Bu yüzden Sosyal Bilgiler ders müfredatının değerler eğitimi açısından iyi düzenlenmesi değerler eğitiminden alınacak verimi yükseltecektir. Sosyal Bilgiler eğitimi alanında değerler ile ilgili yapılacak çalışmalar bu açıdan önemlidir diyebiliriz.

İlköğretim okullarında Sosyal Bilgiler dersi öğretimi Sosyal Bilgiler öğretmenleri tarafından yürütülür. MEB (2008) Sosyal Bilgiler öğretmenliği mesleği için beş ana alan ve bunların alt dallarından oluşan yirmi özel alan eğitimi belirlemiştir. Türk kültürünü oluşturan temel öge ve süreçler ile kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi bilincinin kazandırılması bu yirmi alt özel alandan biridir. Burada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kültürel unsurları, değerleri öğretilmede önemli özneler olduklarını söyleyebiliriz. Bu noktada değerler eğitimi ve vatanseverlik değeri ile ilgili araştırmalarda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin de araştırmalara dâhil edilmesi daha iyi bir değerler eğitimi ve vatanseverlik değeri öğretimi için olumlu sonuçlar ortaya çıkartabilir.

Sosyal Bilgiler eğitimi alanında vatanseverlik değeri ile ilgili araştırmalara bakıldığında araştırmaların; Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik algıları, Sosyal Bilgiler derslerinde vatanseverlik öğretimi, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik tutumları, Sosyal Bilgiler derslerinde değerler eğitimi vb. konularda yoğunlaştığı görölmektedir (Avcı, 2015. Gümüş, 2016; Yazıcı ve Yazıcı, 2010; Tay 2009; ve diğeri). Bu karşın Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin öğrencilerde kazanım sürecine ve düzeyine ilişkin genel, açık bilgiler ortaya koyan bir araştırmaya ulaşılamamıştır. Bu araştırma Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin öğrencilerde kazanımı hakkındaki görüşlerini açığa çıkartmayı hedeflemesi açısından literatüre önemli bilgiler sunabilir. Bu araştırma ile Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrencilerdeki vatanseverlik değerinin kazanım düzeyine, gelişimine ve öğrencilerin sağlıklı bir vatanseverlik değeri eğitimi alıp almadıklarına ilişkin görüşleri genel, açık, anlaşılabilir bir şekilde açığa çıkartılabilir. Bu araştırma vatanseverlik değerinin öğretimi ile ilgili önemli görev üstelenen Sosyal Bilgiler öğretmenlerin görüşleri yoluyla vatanseverlik değerinin öğretimi konusunda ortaya çıkmış olumsuzlukları belirtme noktasında da iyi sonuçlar ortaya koyabilir. Yukarıda verdiğimiz bilgilere dayanarak bu araştırmanın literatüre faydalı bilgiler sağlayabileceğini söyleyebiliriz.

PROBLEM CÜMLESİ

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin kazanımına ilişkin görüşleri nelerdir?

ALT PROBLEM CÜMLELERİ

1. Sosyal Bilgiler öğretmenleri hâlihazırdaki Sosyal Bilgiler ders müfredatını vatanseverlik değeri açısından uygun buluyorlar mı?
2. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, öğrencilerin vatanseverlik değerine ilişkin ilgileri hakkında görüşleri nelerdir?

ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmanın amacı; Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin kazanım sürecine ilişkin görüşlerini açığa çıkartmaktır.

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Türk eğitim sisteminde değerlerin öğretimi önemli bir husustur. Bu çalışmada Türk eğitim sisteminde Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilere kazandırılması Türk Kültürü açısından önemli bir değer olduğuna inanılan vatanseverlik değerinin öğretimine ilişkin Sosyal Bilgiler öğretmenlerin görüşlerine ulaşılmak istenmiştir. Böylelikle değer öğretimi konusunda önemli bir görev üstlenen öğretmenler tarafından vatanseverlik değerinin kazanım sürecine ilişkin önemli bilgiler elde edilebilir.

Öğretmen görüşlerinden hareketle vatanseverlik değerinin kazanımı sürecinde var olmuş ya da gelecekte sorun yaratabilecek olası durumlar tespit edilebilir. Bu açıdan bu araştırma etkili bir vatanseverlik değeri öğretimi için de yararlı bilgiler sunabilir.

Araştırmada ortaya çıkan ve tarafsız bir şekilde sunulan bilgiler vasıtasıyla Sosyal Bilgiler ders izlenceleri (programları) ve okullardaki eğitsel uygulamalar düzenlenerek gelecek için daha iyi vatanseverlik değerine bağlı bir toplum yapısı oluşturulabilir.

Vatanseverlik değerinin etkili bir şekilde öğrencilere kazandırılması bir ülkenin gelişebilmesi açısından önemlidir. Vatanını seven ve vatanının geleceği için çalışan bireyler yetiştirmek demek gelecekte gelişmiş bir ülke olmak için istekli ve duyarlı bireyler yetiştirmek demektir. Ayrıca savaş durumlarında ülkesinin bağımsızlığı ve korunması için çalışacak bireyler yetiştirme konusunda da vatanseverlik değerinin öğretimi önemli bir husustur. Bu açıdan bu araştırma literatüre önemli bilgiler sunabilir.

SAYILTILAR

1. Araştırmaya katılan kişilerin mülakat sorularına bilinçli ve doğru bir şekilde görüş belirttikleri varsayılmıştır.
2. Tezin kuramsal bölümünde yer alan ve literatür taraması yapılarak ulaşılan bilgilerin doğru olduğu varsayılmaktadır.

SINIRLILIKLAR

1. Bu araştırmanın verileri 2017-2018 eğitim ve öğretim yılı ile sınırlıdır.
2. Bu araştırmanın verileri Ankara ili Çankaya, Mamak, Keçiören’de görev yapan ve araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile sınırlıdır.

TANIMLAR

Sosyal Bilgiler dersi; Türk eğitim sisteminde ilköğretim birinci kademe 4.sınıf ile ilköğretim ikinci kademe 5, 6, ve 7. sınıflarda okutulan, sosyal bilimlerin bulgularından faydalanan, bireyin sosyal ve fiziki çevresiyle ilişkisini geçmiş, bugün, gelecek bağlamında inceleyen ve bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirmesine yardımcı olması için tasarlanmış, çok disiplinli bir yapıda olan ilköğretim dersidir (MEB, 2018; NCSS).

Değer; Bir kültür içerisinde doğruluğuna ve faydasına inanılan, insan davranışlarını yönlendirmede etkili olduğu düşünülen duygu, bilinçle ilgili yargılar içeren soyut olgular (TDK; MEB, 2018).

Vatanseverlik değeri; Bir ülkedeki bireyler tarafından üzerinde yaşanan vatanın sevilip korunmak istendiği ve bunun öneminin kavranarak içselleştirildiği bir olgu.

BÖLÜM I: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırma ile ilgili literatürde yer alan bilgilere yer verilmiştir. Araştırma ile ilgili yapılmış diğer araştırmalara bu bölümde yer verilmiştir. Ayrıca araştırma sonuçlarının ve araştırmanın öneminin daha iyi anlaşılabilmesi için gerekli kavramsal açıklamalar bu bölümde düzenlenmiştir.

1.1. SOSYAL BİLGİLER DERSİ

Eğitimde sosyal bilim derslerinin ne zamandan beri öğretildiğini saptamak güçtür. Ancak çok eski dönemlerden beri sosyal bilim derslerinin bazı medeniyetlerde öğretildiği bilinir (Safran, 2014). Sosyal bilimler, Sosyal Bilgiler dersi başlığı altında ilk defa 1916 yılında ABD’de ortaya çıkmıştır (Öztürk ve Dilek, 2005). Türkiye’de ise bu ders ilk defa 1968 yılında okutulmuş, 1985’de tekrardan eski müfredata dönülerek Sosyal Bilgiler dersi kaldırılmış ancak 1997 yılından günümüze kadar bu ders okutulmaya devam edilmektedir (Safran, 2014).

Sosyal Bilgiler dersi ilköğretim ikinci kademede okutulan birçok sosyal bilim alanındaki bilgilerden faydalanan, insanın dış dünya ile ilişkisinin geçmiş, bugün, gelecek bağlamında incelendiği ve bireyin toplumsal anlamda kendini gerçekleştirmesini amaçlayan toplu öğretim anlayışlı bir ders yapısındadır (MEB, 2018). Bu derste birçok sosyal bilim alanının bilgilerinden yararlanarak öğrenciler yaşama hazırlanır. Bu yaşama hazırlama konusuna değinecek olursak birey olarak toplumda yer alabilmek ve yaşamımızı sürdürebilmek için birçok bilgiye ihtiyaç duyarız. Ayrıca bu bilgilerin bazıları bilim ve teknikle ilgili bilgilerken bazıları da kültürümüzle alakalı bilgilerdir.

İnsanlar içinde buldukları toplumun kültürel yapısını bilmek, anlamak ve toplumsal kabullenme konusunda bu kültürü benimsemek zorundadır. MEB (2018) Sosyal Bilgiler dersi programında bu dersin genel amaçları arasında bir ülke vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven bireyler yetiştirmek bir amaç olarak belirtilmiştir. Bu açıdan Sosyal Bilgiler dersi kültür aktarımı konusunda önemli olduğu gibi ayrıca vatanseverlik değeri gibi değerlerin öğrencilere kazandırılması konusunda da önemli bir derstir. Bu ders kapsamında öğrencilere kazandırılması planlanan birçok değer vardır. Bu değerler aşağıdaki gibidir.

(Tablo 1 Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerler) (MEB, 2018, s.9)

Aile birliğine önem verme	Duyarlılık
Adalet	Dürüstlük
Bağımsızlık	Estetik
Barış	Hoşgörü
Özgürlük	Tasarruf
Bilimsellik	Vatanseverlik
Çalışkanlık	Saygı
Dayanışma	Sevgi
Sorumluluk	Yardımseverlik

Vatanseverlik değeri yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere Sosyal Bilgiler derslerinde öğretilmesi hedeflenen değerlerden biridir. Programda bu değer 7. Sınıf Ülkemizde Nüfus ünitesinde doğrudan kazandırılacak değer olarak belirtilmiştir (MEB, 2018). Fakat böylesine önemli bir değer elbette sadece bir ünite ile kazandırılmaya çalışılması güçtür. Zaten değer dediğimiz olgular eğitim faaliyetleri içerisinde kısa bir zaman diliminde kazandırılması kolay, basit olgular değildir. Bu yüzden vatanseverlik değeri gibi önemli olgular eğitimin her döneminde öğrencilere kazandırılmaya çalışılması gerekir. Zaten Milli Eğitimin genel amaçlarında Türk milletinin kültürünü benimsemiş ve vatanını, milletini seven bireyler yetiştirmek önemli amaçlardandır (MEB, 2018). Bu tür amaçlar eğitimin sürecinin belirli bir zamanında değil bütün süreci boyunca ulaşılması beklenen amaçlardır.

Sosyal Bilgiler dersi vatanseverlik değerinin kazanımı açısından oldukça yüksek öneme sahip bir derstir. Uluslar için vatanseverlik değerinin öğretilmesinde Tarih bilimi en etkili kullanabilecek alandır ve vatanseverlik değerinin öğretimi tarih derslerinin okutulmasıyla başladığı söylenebilir (Elban, 2015). Öğrenciler tarih eğitimi ile geçmişini öğrenir ve gelişen milliyetçilik duyguları neticesinde öğrencilerin vatanseverlik duyguları daha olumlu düzeyde gelişir. Bu açıdan Sosyal Bilgiler derslerinde Türk tarihinin ve yerel tarih konularının işlenmesi öğrencilerin içinde yaşadıkları toplumla sıkı bir bağ oluşturmasında etkilidir (Oran, 2013, s.27).

1.2. DEĞER

Kültür kendi içerisinde ait olduğu topluma ait birçok özelliği barındırabilir. Bunlara dil, örf-adet, inanışlar gibi çeşitli örnekler verilebilir. Değerlerde kültür içerisinde yer alan önemli olgulardır. Soyut bir ifade olan değerlerin genel geçer bir tanımını yapmak güçtür. TDK değerler hakkında bir ulusa ait önemli kültürel yapıları kapsayan maddi, manevi öğelerin bütünü ifadesini kullanmıştır. MEB (2005) ise Sosyal Bilgiler eğitim programında değerlerin beş özelliğinden bahsetmiştir.

1. Değerler toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.
2. Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.
3. Sadece bilinç değil duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır.
4. Değerler bireyin bilincinde yer alan ve davranışı yönlendiren güdülerdir.
5. Değerlerin normlardan farkı normlardan daha genel ve soyut bir nitelik taşımasıdır. Değerler normları da içerir.

Bu özellikler incelendiğinde değerlerin geniş ifadeler barındıran soyut kavramlar olduğu görünmektedir. Değer kavramı içinde bulunan soyut unsurların toplum tarafından benimsenmiş ve kabul görmüş olması gerekir. Çünkü değerler birleştirici olma özelliğine bu şekilde ulaşır. Değerler bireylerde duygusal anlamda yer alan ve bireylerin davranışlarında yönlendirici etkiye sahip, içinde yer aldığı toplum tarafından bireyler için iyiliğine inanılmış ölçütlerdir (Özgüven, 1994, s.350; Aktaran, Aladağ, Kuzgun, 2015, s.165). Bu yüzden genç kuşaklara kültür aktarımında değer öğretimin önemli bir yeri vardır. Değerler bireylere yeterli düzeyde aktarılmadığında kültür aktarımında hafife alınmayacak bir boşluk meydana gelecektir. Bireyleri bir arada tutan ve onlara bir arada yaşama arzusu veren bu değer dediğimiz soyut kavramların öğretimi kültürel devamlılık açısından önemlidir.

Değerler hakkında alan yazınında değişik nitelermeler ve sınıflamalar mevcuttur. Tüsiad (1991) insanların sosyal yaşamda önem verdikleri olguları toplumsal değerler olarak tanımlamıştır. Burada değerlerin toplum üyeleri tarafından önemine inanılan ortak bir takım sosyal içerikli olgular olduklarına dikkat çekilmiştir.

Kağıtbaşı (1980) da değerlerin çok fazla kullanılmış kavramlar olduklarını ama yeterince geliştirilemediklerini ifade eder. Değer kavramını değişik bilim dalları açısından inceleyen Kağıtbaşı (1980); değerlerin kişiye özgü olduğu kadar topluma da özgü olabileceğini ve topluma özgü değerlerin normlar, kurallar çerçevesinde incelendiğini ifade eder.

Değer kavramına dair ortak bir tanıma ulaşmak oldukça güçtür. Bu aşamada üç ana noktada görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır (Bulatao, 1975, s.3 Aktaran; Kağıtbaşı, 1980).

- *Beğenilenin mi ya da istenilenin mi değer olup olmadığı*
- *İsteyen ya da beğenen kişi mi yoksa beğenilen ya da istenilen şeyin değer olup olmadığı*
- *Değerlerin davranış mı olduğu yoksa sözel olarak mı ifade edilebileceğidir.*

Yukardaki bu üç ana nokta değer kavramının değişik şekillerde yorumlanmasını beraberinde getirmiştir. Farklı otoriteler ve farklı bilim dalları tarafından değer kavramı değişik şekillerde tanımlanmıştır. Hatta aynı disiplin içinde dahi değer kavramı değişik şekillerde tanımlanmış olabilir.

Poyraz (2007)'a göre; değer kavramını anlamak için değerlerin nasıl meydana geldiğinin anlaşılması gerekir. Bu açıdan ona göre değer ve değere ilişkin kavramsal çerçeve insana özgüdür ve değerlerin ortaya çıkmasında üç önemli nokta vardır.

- *Değer, değer verme eylemini gerçekleştirilince ortaya çıkar.*
- *Değer, eylemle gerçekleşince ortaya çıkar.*
- *Değerlerin gerçekleştiği ortam, kültür dünyasıdır. (Poyraz, 2007, s.83-87)*

Değerler yapısı gereği kültürden bağımsız değillerdir. Davranışlarımızda doğruluğun belki kesin ölçütleri değiller ama bize neyi yapıp neyi yapmayacağımız hususunda rehberlik ederler (Karakaya, 2007, s.206). Bir davranış gerçekleştireceğimiz vakit değerlerimizden etkilenir ve değerlerimiz doğrultusunda hareket ederiz. Çünkü onların önemine ve gerekliliğine inanırız.

Değerler insan hayatının birçok alanında etkilidir. Örneğin temiz bir insan olma değeri insanların sağlığı üzerinde etkilidir. Değerler bizim yaşamımızın farklı

yönlerini etkiler. Bunlar biyolojik, ruhsal yönlerimiz olabilir. Değerler alanında önemli çalışmaları ile tanınan Güngör (1998), değerleri felsefi ve psikolojik açılardan incelemiştir. Güngör (1998)'e göre psikolojide değerın önemi insan davranışlarını yol gösterici olmasından kaynaklanır.

Değerler insanların yaşama dair hedefler koymasında ve hedeflerini anlamlandırmasında etkilidir (Özden, 2008). Değerler sayesinde insanlar kendilerine daha anlamlı ve toplumsal açıdan daha uygun hedefler koyabilirler. Bu açıdan değerler kişilerin vizyon sahibi olmasında da etkilidirler. Bu da değerlerin insan yaşamını yönlendirdiğinin bir göstergesidir.

Değerler yapısı gereği değişik şekillerde tanımlanabilir. Değerlerin bu özelliği onların sınıflandırılmasında da değişik görüşleri beraberinde getirmiştir. Alan yazına bakıldığında değerlerin değişik şekillerde sınıflandırıldığı görülür. Spranger (Aktaran; Güngör, 1998) değerleri altı farklı kategoride gruplandırmıştır. Bunlar şunlardır;

- *Bilimsel değer*
- *Ekonomik değer*
- *Estetik değer*
- *Sosyal değer*
- *Politik değer*
- *Dini değer (Spranger, Aktaran; Güngör, 1998)*

Değerleri tanımlamak ve belli bir sınıfa koymak güç bir iştir. Çünkü değerler üzerinde uzlaşmış ve birçok kültürde ortaklaşa kabul görmüş olgular değildir. Ancak yine de değerler belli başlı kategori başlıkları altında toparlanabilir.

Değerler hakkında kendi tanımımızı yapacak olursak değerleri: Bir kültür bağlamı içinde bireyler tarafında doğruluğuna ve gerekliliğine inanılan, içinde bulunduğu kültürdeki bireylerinin davranışlarını dolaylı ya da doğrudan etkileyen olgulardır şeklinde tanımlayabiliriz.

1.3. DEĞERLER EĞİTİMİ

Değerler tüm toplumlar için önemlidir. Bu açıdan değerlerin genç kuşaklara aktarılması her ülke eğitim sistemi için önemli bir husustur. Ayrıca sadece kültür aktarımı için değil huzurlu bir toplumun temelini oluşması içinde değerler eğitimi önemli bir husustur. Birbiriyle uyum içinde ve birbirleriyle barışık yaşayabilen

bireyler yetiştirmek için değerler eğitimine ihtiyaç duyarız. Bugünün dnyasında sadece akademik olarak başarılı bireyler yetiştirmek yerine çevresine karşı dürüst, hoşgrl, bir takım toplumsal değerlerle kuşanmış birey yetiştirmekte önem kazanmıştır(Aydın, 2010). Çünkü toplumsal anlamda bir arada daha rahat yaşayıp toplumsal ilişkiler kurabilmek için değerlere ihtiyaç duyarız ya da bir takım ortak değerlere inanırız.

Bir lke için yasalara uygun davranan ve toplumun diğer fertlerin haklarına saygılı bireyler yetiştirmek önemli eğitimsel amaçların başında gelir. Bu ister gizil olsun isterse açık olarak belirtilsin bugün birçok ülkenin en önemli eğitimsel amaçlarındandır. Bu amaca ulaşabilmek için etkili bir değerler eğitimi bireylere verilmelidir. İnsanlara iyiyi öğretmeden onlardan iyi olmalarını bekleyemeyiz. Bu açıdan demokratik bir toplum yapısına ulaşmak için değerler eğitimi önemli bir husustur (Akbaş, 2007, s.10). Demokratik, insan haklarını saygılı bir toplum için eğitim sistemi içerisinde iyi bir değerler eğitimi bulunmalıdır. Ancak o zaman demokratik toplum düzeyine etkili bir şekilde ulaşılabilir.

Küreselleşen dnyadaki hızlı değişmeler toplumların değer yapılarını da etkilemektedir. Gelişen ve değişen dnya yapısına paralel olarak değerlerde değişmekte veya yeni değerler ortaya çıkarken diğerleri kaybolmaktadır. Bu değişimin karşında olmak değişimin varlığını yadsımak olacağından çokta makul görünmemektedir (Arslan, 2007, s.16). Bu açıdan değişen ve gelişen dnya düzeninde değerleri olan ve bunlara bağlı kalan bireyler yetiştirmek içinde değerler eğitimi kaçınılmaz bir gerekliliktir. Değerler eğitimi sayesinde yeni gelişen değerler ve kaybolmaması gereken değerler bireylere kazandırılabilir.

Değerler eğitimin bireysel olduğu kadar toplumsal amaçları da vardır (Aydın, Gürler, 2012). Değerleri olan bir toplum yetiştirmek için değerler eğitimi önemli bir husustur. Bireylere kazandırılacak toplumsal değerler sayesinde kültür düzeyi yüksek bir toplum yapısına ulaşılabilir.

Bugün eğitim sistemlerinin karşılaştığı birçok gençlik problemleri vardır. Köylü (2007) bireysel, sosyal ve küresel olmak üzere gençler arasındaki bir dizi ahlaki sorunlara dikkat çekerek değerler eğitiminin küresel olarak bir ihtiyaç olduğunu dile getirmiştir. Genç kuşaklarının artan problemlerine karşı etkili bir değer eğitimi geliştirilmezse toplumsal anlamda kültürel krizler yaşanabilir.

Gerek bireylerin hayata hazırlanması gerekse toplumsal yapısının korunması için değerler eğitimi şarttır. Bu yüzden eğitim programları içinde değerler eğitimine önem verilerek etkili değerler eğitimi gerçekleştirilmelidir. Kale (2007), değerler eğitimin özelliklerini şu şekilde belirtmiştir.

- I. Bireyleri evrensel ve kültürel değerlere karşı bilinçlendirmek.
- II. Demokratik tutumlarla, hoşgörüyü çok kültürlülüğü ilişkilendirmek.
- III. Naturalistik bir hümanizmi vurgulamak.
- IV. Tüm değerleri insanın varlık şartları ve olanaklarını geliştirme ölçütüyle değerlendirmek.
- V. Evrensel değerlere ilişkin somut problemlerden hareketle hayatı bilgiye ve bilgiyi hayata dönüştürmek.

Okullarda gerçekleşen değerler eğitimine farklı şekillerde yer verilebilir. Bunlar ahlak bilgisi eğitimi, karakter eğitimi, yurttaşlık eğitimi (Akbaş, 2007; Aydın, Gürler, 2012; ve diğerleri) gibi başlıklar altında incelenebilir. Ancak değerleri sadece belirli derslerle kazandırmaya çalışırsak başarıya ulaşamayız. Çünkü değerler sosyal yaşam içinde öğrenilir ve benimsenir (Aydın ve Gürler, 2012). Bu açıdan sosyal bir yaşam alanı olarak okulun değerler eğitimi açısından en etkin şekilde hazırlanması ve kullanılması gerekir. Okullardaki tüm düzenlemelere değerler eğitimi dikkate alınarak şekil verilmelidir.

Değerler öğretilen olgulardır fakat bu olguların öğretilmesi zor ve uzun bir süreç gerektirebilir. İyi bir değer öğretiminde dikkat edilmesi gereken birçok husus bulunmaktadır. Aydın ve Gürler (2012) değerlerin öğretilmesinde dikkat edilecek hususları beş başlık altında incelemiştir.

- I. Değerlerin öğretilmesinde açıklama.
- II. Ahlaki davranışların öğretimde sevgi ve şefkat.
- III. Çocuğa sorumluluk duygusunun kazandırılması.
- IV. Erdemlerin alışkanlık haline getirilmesi.
- V. Eğilimleri ve duyguları yönlendirme yolları (Fırsat oluşturmak, somut örnek vermek, vb.). (Aydın ve Gürler, 2012)

Yukardaki başlıkların değer öğretimi sırasında dikkate alınması, daha iyi bir değer öğretimi için faydalı olacaktır. Yine değer öğretimde dikkat edilecek birçok husus söylenebilir. Bu noktada değer öğretim sürecinin izlenmesi ve bazı dönemlerde değerlendirilmesi de önemli bir husustur.

Değerler eğitimi çalışmalarının son dönem önem kazandığı ve değerler eğitimi üzerine birçok çalışmanın yapıldığı görülür. Gerek yurt içi gerekse yurt dışında değerlerle ilgili birçok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalar sonucunda değer öğretiminde farklı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Sparka'nın değer aşılama, ahlaki ikilem, değer analizi, değer açıklama, eylem/davranış öğrenme yaklaşımları ve Kohlberg'in ahlaki gelişim yaklaşımı değerler eğitiminde kullanılacak önemli değer öğretimi yaklaşımlardandır (Aydın ve Gürler, 2012; Elbir ve Bağcı, 2013; Ve Diğerleri). Etkili bir değer eğitimi için bu yaklaşımları incelemek ve bu yaklaşımlardan faydalanmak yararlı olacaktır.

1.4. DEĞERLER EĞİTİMİNDE YENİ YAKLAŞIMLAR

Değerler eğitiminde öğrencilere değerleri etkili bir şekilde kazandırmak büyük bir çaba gerektirir. Çünkü soyut konuların önemi ve gerekliliğini anlatmak zor bir süreçtir. Ayrıca bireylerin duygusal gelişimini sağlamak oldukça zor bir süreç olup iyi bir değerler eğitimi ile bireylerdeki duygusal gelişim iyi yönde desteklenebilir. Bu açıdan değerleri öğrencilere daha etkili bir şekilde aktarmak için değer öğretimde farklı yaklaşımlar geliştirilmiştir. Aşağıda bu yaklaşımlar hakkında bilgi verilmiştir.

1.4.1 Değerleri Doğrudan Kazandırma

İnsan yapısı gereği toplumsal bir varlıktır. Belirli bir toplumun içinde büyüyen insanın yaşadığı toplumun bireyleri tarafından sahip olunması gereken değerleri kazanması beklenir. Bu aşama bireylere var olan değerler doğrudan kazandırılmaya çalışılır. Doğrudan değer öğretimi değerlerin bireyler tarafından anlaşılma içselleştirme sürecini kapsar (Yel ve Aladağ, 2014, s.129). Bireylere değerler doğrudan verilerek bireylerin değerleri kazanmaları beklenir.

Değerleri doğrudan kazandırma farklı şekillerde gerçekleştirilebilir. Bireyler önce değerler hakkında fikir sahibi olurlar. Değerlerin doğruluk ve iyilik yönleri vurgulanarak bireylerin değerleri benimsemesi sağlanır. Bu şekilde bireylerde değer durumlarının veya değer şemalarının oluşması sağlanır (Naylor ve Diem, 1987;

Aktaran, Yazıcı, 2006, s.510). Böylece bireyler değer yargıları oluşturmaya başlamış olurlar.

Değerleri doğrudan sözel bir şekilde belirterek kazandırılabilceği gibi değişik materyaller kullanılarak da değerler bu yolla kazandırılabilir. Değerlerin doğrudan kazandırılmasında değerlerin bireylere iyi, uyulması gereken davranış kalıpları ya da düşünce sistemleri olarak aşılması durumu vardır. Bireyden kabullenmesi beklenen değerlerin tekrar edilmesi ve pekiştirilmesi değerlerin bu yolla kazandırılması açısından önemlidir.

1.4.2. Değer Açıklamak

Değer öğretimde ve bireylerin değer edinmelerinde birçok unsur etkilidir. Özellikle teknolojinin gelişmesi ile birlikte insanlar bilişim teknolojilerini daha fazla kullanmakta ve sosyal medya denilen internet tabanlı sosyal paylaşım sitelerinde daha yoğun vakit geçirmektedirler. Özellikle internet teknolojisinin gelişmesine paralel olarak bireyler değer öğreniminde sadece çevresindeki bireyler ya da televizyon değil aynı zamanda internet teknolojisinin sağladığı internet tabanlı web sitelerinden de etkilenmektedirler. Bu açıdan bireylerin değer öğrenimde dış etkenlerin yoğunluğu onların değer kazanım sürecini olumsuz etkileyebilir.

Bireylere değerleri empoze ederek kazandırmak yerini onların değerleri anlamlandırmasını sağlamak değer eğitimi açısından daha uygun olacaktır. Değerlerin özelliklerini anlayan ve kendi değer yargılarının farkında olan bireyler değerleri daha iyi içselleştirebilir. Bu yaklaşım bireyin kendi inanç, duygu, düşünce, değerlerinin farkında olması, güçlü zayıf yönlerini bilmesini kapsar (Aydın ve Gürler, 2012, s.79). Böylece bireyler değer kazanım sürecinde aktif olarak değerleri kazanabilirler. Bu tür bir değer eğitimi değerlerin daha etkili kazanılmasını sağlayabilir.

Değer açıklama yoluyla değer eğitimi okullarda çeşitli eğitim araçları kullanılarak gerçekleştirilebilir. Hikayeler, örnek durumlar ya da değer örnekleri kullanılabilir. Bu yolla değer öğretiminde 3 ana başlık altında 7 etkinlik süreci bulunur (Doğanay, 2006; Simon, 1972; Aktaran Sezer, 2008; ve diğerleri).

I. Seçme

1. Çocukların özgürce seçim yapmalarını özendirme.
2. Seçme durumuyla karşılaşıldığında, alternatif seçenekler oluşturmada yardımcı olma.
3. Her bir alternatifin olası sonuçları üzerinde düşünerek alternatifleri değerlendirmede çocuklara yardımcı olma.

II. Ödüllendirme

4. Çocukların neyin ödüllendirilip korunduğu konusunda düşünmelerini özendirme.
5. Seçeneklerini başkalarının onaylaması için fırsatlar sunma.

III. Harekete Geçme

6. Çocukların seçimleriyle tutarlı yaşaması ve davranması için özendirme.
7. Hayatın daha sonraki dönemlerinde bu davranışın tekrarlanması için çocuklara yardımcı olma.

Değer öğretiminde yukarıdaki 7 etkinlik basamağı kullanılarak öğrencilerin değerleri anlayarak ve kendi deneyimleri sonucu kazanmaları sağlanabilir. Bu şekilde gerçekleşen bir değer öğretimi sayesinde bireylerin değerleri daha iyi benimsemeleri sağlanabilir.

1.4.3. Ahlaki Muhakeme (İkilem)

Ahlaki muhakeme yaklaşımında bireyleri ya da öğrencileri ikilemde bırakacak bir takım örnekler vasıtasıyla öğrencilerin ya da bireylerin değer düzeyleri belirlenmeye çalışılır. Bu yaklaşım Kohlberg'in Piaget'in ahlak gelişimi üzerindeki çalışmalarını geliştirmesiyle ortaya çıkmıştır (Yel ve Aladağ, 2014, s.130; Aydın ve Gürler, 2012, s.69). Bu yaklaşımda öğrencilerin ya da bireylerin ikilemde kaldıkları durumlarda tercih ettikleri durumlar değerlendirilerek bireylerin ya da öğrencilerin değer yapıları incelenir.

Kohlberg'in ahlaki muhakeme yaklaşımı, bireylerin ahlak düzeyinde 3 evre ve bu evrelere ilişkin altı dönem olduğunu varsayar (Aydın ve Gürler, 2012; Özman,

Gürgil, Er, 2012; ve Diğerleri). Kişiler buldukları ahlak düzeyinden bir üst düzeye geçebilirler. Bu düzeyler şu şekildedir.

I. Gelenek Öncesi Evre

1. İtaat ve Ceza
2. Karşılıklı Çıkara Dayalı Alış-Veriş

II. Geleneksel Evre

1. Kişiler Arası Uyum
2. Kanun ve Düzen

III. Gelenek Ötesi Evre

1. Sosyal Anlaşma
2. Evrensel İlkeler (Çileli, 1986; Özman, Gürgil, Er, 2012; Ve Diğerleri)

Ahlaki muhakeme yaklaşımında yukardaki belirtilen evre ve düzeylerin her biri belirli bir gelişim dönemini işaret edebilir. Burada öğretmenlerin öğrencileri buldukları evreden bir üst evreye doğru taşımaya çalışmaları gerekir. Bunu yaparken de sınıflarda öğretmenler ikilem tartışmaları kullanılabilirler.

1.4.4. Değer Analizi

Analiz ya da çözümlenme becerisi iki veya daha fazla olgu arasında bir takım özellikleri dikkate alarak olguları birbirinden ayırt edilme, farklılıkları tanımlayabilme süreçlerini kapsar. Eğitim hayatın her safasın da analiz becerisini kazanmış ve etkin kullanabilen bireyler yetiştirmek önemlidir. Analiz becerisini kazanmış bireyler kavramları daha iyi öğrenebilirler. Öngörülerde bulunurken daha dikkatli davranabilirler. İyi bir düşünce sistemi için analiz becerisi olmazsa olmazdır.

Değerlerin bireylere kazandırılmasında da analiz becerisi kullanılabilir. Ayrıca değer öğretiminde analiz becerisine yer verilmesi öğrencilerin bu beceriyi kazanmalarını ve geliştirmelerini sağlayabilir. Bu yaklaşımda dikkat, düşünce ve ayırt etme gerekli işlevlerdendir (Özman, Gürgil, Er, 2012; Aydın ve Gürler, 2012; Ve Diğerleri). Öğrenciye sunulan bir örnek olaydan ya da bir olay örgüsünden hareketle değerlerle ilgili bir sorunun akılcı bir şekilde analiz becerisi kullanılarak çözümlenmesi beklenir.

Bu yaklaşım ile değerler öğrencilere etkili bir şekilde öğretilir. Ayrıca bu yaklaşım öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine ve bilimsel araştırma yapabilme yetilerine katkı sağlayabilir (Yel ve Aladağ, 2014; Aydın ve Gürler, 2012; Ve Diğerleri). Bu açıdan değer öğretiminde öğretmenlerin bu yaklaşıma yer vermesi etkili bir değer öğretimini sağlayacaktır. Ayrıca öğrencilerin eğitimsel becerilerini geliştirecektir.

1.5. SOSYAL BİLGİLERDE DEĞERLER EĞİTİMİ

Sosyal Bilgiler dersi öğrencileri hayata hazırlama noktasında önemli bir görev üstlenen bir derstir. Sosyal Bilgiler dersiyle öğrencilere yaşamları boyunca ihtiyaç duyacakları bir takım bilgiler öğretilir. Sosyal Bilgiler dersleriyle öğrenciler toplum içerisinde nasıl bir rol üstlenmeleri gerektiği hakkında fikir sahibi olurlar. Öğrenciler toplum içerisinde rollerini gerçekleştirirken bir takım değerleri kazanmış olmalıdırlar. Bu açıdan Sosyal Bilgiler dersleri öğrencilere toplum içerisinde kimlik kazanma süreçlerinde değerleri öğretmek öğrencilerin daha sağlıklı bir kimlik edinmelerini sağlar. Sosyal Bilgiler dersi öğrencilerin değerleri öğrenmesi, anlaması ve sosyal yaşamda değerleri yansıtma açısından hayati öneme sahip bir derstir.

Sosyal Bilgiler dersinde öğrencileri hayata hazırlama vizyonunun yanı sıra öğrencilere içinde yaşadıkları toplumun tarihsel ve kültüre geçmişini öğretme amacı da yer alır (MEB, 2018). Bir ülkenin milliyetçi yapısı iyi bir tarih ve kültür eğitimi ile muhafaza edilir. Kültür bir milletin tarihsel bir süreçte oluşturduğu önemli yapılarıdır. Kültürde değerlerin eğitimi önem arz etmektedir. Bu açıdan Sosyal Bilgiler derslerinde bazı değerlerin öğretilmesi ülkelerin milliyetçi kimliklerini korumaları açısından önemlidir.

Sosyal Bilgiler dersi öğretim izlencelerine (programlarına) bakıldığında izlencede değerlerin öğrenme alanlarında kazandırılmasının özellikle vurgulandığı görülür. Sosyal Bilgiler dersi yedi öğrenme alanında yapılandırılmıştır (MEB, 2018, ss.11). Bu öğrenme alanları “Birey ve toplum - İnsanlar, yerler ve çevreler - Kültür ve miras - Bilim, teknoloji ve toplum - Üretim dağıtım ve tüketim - Etkin vatandaşlık - Küresel bağlantılar” şeklinde ifade edilmiştir. Öğrenme alanları belirli beceri, değer ve bilgilerin bir bütünlük gösterdiği ve etkileşim içerisinde anlatıldığı öğrenme yapıları şeklinde tanımlanabilir (MEB, 2018, ss. 11). Değerler ile öğrenme alanları arasındaki ilişkiyi daha iyi anlayabilmek için aşağıdaki tabloları inceleyebiliriz.

Tablo 2, 4.sınıf değerler ve öğrenme alanları (MEB, 2018)

4. Sınıf	
Birey ve Toplum	Saygı, Sorumluluk
Kültür ve Miras	Aile birliğine önem verme, Kültürel mirasa duyarlılık, Vatanserverlik
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Doğal çevreye duyarlılık
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Bilimsellik, Doğal çevreye duyarlılık
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Sorumluluk, Tasarruf
Etkin Vatandaşlık	Sorumluluk, Bağımsızlık
Küresel Bağlantılar	Saygı, Kültürel mirasa duyarlılık

Tablo 3, 5.sınıf değerler ve öğrenme alanları (MEB, 2018)

5. Sınıf	
Birey ve Toplum	Bilimsellik, Sorumluluk, Aile birliğine önem verme
Kültür ve Miras	Estetik, Kültürel mirasa duyarlılık
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Doğal çevreye duyarlılık, Dayanışma
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Dürüstlük, Çalışkanlık, Bilim etiği
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Sorumluluk
Etkin Vatandaşlık	Özgürlük, Bağımsızlık
Küresel Bağlantılar	Kültürel mirasa duyarlılık

Tablo 4, 5.sınıf değerler ve öğrenme alanları (MEB, 2018)

6. Sınıf	
Birey ve Toplum	Dayanışma, Yardımseverlik
Kültür ve Miras	Kültürel mirasa duyarlılık
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Vatanserverlik, Doğal çevreye duyarlılık
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Bilimsellik
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Vatanserverlik, Doğal çevreye duyarlılık
Etkin Vatandaşlık	Eşitlik
Küresel Bağlantılar	Kültürel mirasa duyarlılık

Tablo 5, 7.sınıf değerler ve öğrenme alanları (MEB, 2018)

7. Sınıf	
Birey ve Toplum	Özgürlük, Sorumluluk
Kültür ve Miras	Estetik, Kültürel mirasa duyarlılık
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Özgürlük
Bilim, Teknoloji ve Toplum	Bilimsellik, Özgürlük
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Dayanışma, Dürüstlük, Çalışkanlık
Etkin Vatandaşlık	Barış
Küresel Bağlantılar	Barış, Saygı

Yukardaki tablolarda da görüldüğü gibi vatanserverlik değeri farklı sınıf düzeylerinde farklı öğrenme alanları ile ilişkilendirilerek Sosyal Bilgiler derslerinde öğrencilere kazandırılmaya çalışılmaktadır.

1.6. VATANSEVERLİK DEĞERİ

Vatanseverlik değeri soyut bir özellik taşıdığı için ve en nihayetinde bir değer olduğu için herkesçe kabul görmüş bir tanımına ulaşmak elbette güçtür. Zaten bünyesinde duyguları barındıran bu tür soyut kavramlara yüklenen anlamların da kişiden kişiye değişiklik göstermesi doğaldır. Ayrıca bu kavram hakkında bir tanıma ulaşmak için önce vatan kavramını gözden geçirilmesinde fayda vardır. Bugün vatan kelimesini dile getirdiğimizde birçok insanın zihninde bir millete ait sınırları belli bir kara parçası somut olarak belirlemeye başlar. Fakat vatandan kasıt sadece bu mudur? Elbette hayır. Vatan denen şey bir milletin üzerinde yaşadığı kara parçasından sadece maddi değil manevi olarak da beslenmesi ve barınmasıdır (Elban, 2015). Burada vatan üzerinde yaşayanlar için ortak bir ürün mahiyetindedir. O bir milletin yaşamak için ihtiyaç duyduğu, anlamsal olarak duygu yüklü ifadeler yüklediği bir olgudur. Ziya Gökalp vatan ile ilgili düşüncelerini şöyle dile getirmiştir.

“Vatan uğruna hayatlar feda olunan mukaddes bir ülke demektir. Nasıl oluyor da bütün diğer ülkeler gayrimukaddes iken “vatan” denilen ülke mukaddes tanınıyor ve bunu mukaddes tanıyanlar hayatlarını, ailelerini en ziyade sevdikleri şeyleri bu ülkenin uğruna feda ediyorlar? Hiç şüphesiz bu ülke maddî tabiatı itibarıyla bu kıymete hâiz değildir. Mutlaka bu kutsiyeti mukaddes bir mevcudiyetten alıyor.” (Gökalp, 1976, s. 116)

Biz burada Gökalp’ın vatan kavramına ülke kavramından daha farklı duygusal anlam yüklediğini görmekteyiz. Bizim için de vatan öyle değil midir? Ona diğer ülkelerden daha farklı ve daha çok sevgi ile bağlıyızdır. Onu kaybetmemek için insanlar en çok sevdiği şeyleri feda etmemişler midir? Tarih vatanı uğruna savaşıyor ve bu uğurda ölümü göze alan milletlerin tarihi ile doludur. Nitekim Türk milleti de vatanı uğruna tarih boyunca birçok savaşlar vermiş ve vatanını her zaman kutsal saymıştır.

Vatan kelimesinin anlamına değindikten sonra vatanseverlik değeri hakkında düşüncelerimize bakalım. Yukarıda vatan kavramının bize duygu dolu ifadeler yüklediğini söyledik. Vatanseverlik üzerine literatürde birçok tanımlamaya ulaşılabilir. En nihayetinde böylesine soyut bir kavrama farklı yaklaşım tarzları normaldir. Bu noktada genel bir kavrama gitmeye çalışırsak vatanseverliğin üzerinde yaşanan toprak parçasına ve üyelerine bağlılık durumu olarak ifade edebiliriz (Bartal ve Staub, 1997, s.2; Aktaran Yazıcı, Yazıcı, 2017). Bu bağlılık elbette duygusal anlamda güçlü bir bağlıdır. Yine vatanseverlik ile ilgili değinilecek güzel bir tanımda Balkan Savaşları döneminde yaşamış eğitimci Satı Bey’in maddi ve manevi alanda

vatanın topyekûn ilerlemesinin istenmesini vatanseverlik olarak ifade etmesidir (Ülken, 1998, s.181; Aktaran; Elban, 2015, s. 1305). Bu tanımda vatanseverlik değerinin vatanın gelişmesi ve vatanın üzerinde yaşayan insanların çağdaşlaşma konusunda daha yüksek bir şuur edinmesi için önemli bir değer olduğunu görmekteyiz. Bu tanım bize ülke olarak kendimizi koyduğumuz “çağdaş medeniyetler seviyesine” erişme hedefimize ulaşmak için vatanseverlik değerinin önemli bir unsur olduğunu bize göstermektedir.

Vatanseverlik değeri denince Ziya Gökalp aklımıza gelen ilk büyük isimlerden birisidir. Gökalp sadece batıyla yüzleşen Türk toplumunun batının tekniğiyle kendi kültürünü bir arada nasıl yaşatabileceğini (Güngör, 2003) değil aynı zamanda bir ülke olabilmek için ülkünün, vatanseverliğin ve milliyetçiliğinin önemini dile getirmiştir (Tütengil, 1964; Heyd, 1979). Burada Ziya Gökalp’ın vatan olarak Turan (veya büyük Turan) kelimesi kullandığı görülür. Ona göre vatan Türkler’in yaşadığı coğrafyadır. Bu vatan anlayışı onun şiirlerinde dahi görülür. Buna bir örnek aşağıdaki gibidir.

“Vatan ne Türkiyede’dir Türkler’e, ne Türkistan

Vatan büyük ve müebbet bir ülkedir: Turan...” (Tütengil, 1964, s.42).

Turan kelimesinden hareketle Ziya Gökalp’ın vatanseverlik düşüncesinin sadece Anadolu için değil Türk coğrafyası için olduğu söylenebilir. Ancak kimi araştırmacılara göre daha sonra bahsedeceğimiz Anadoluçuluk akımına Ziya Gökalp’de destek vermiştir.

Alan yazına bakıldığında vatanseverlik değeri ile ilgili birçok tanımlamaya ulaşılabilir. Vatanseverlik değeri gibi değerlerin halk tarafından benimsenmesinde ve bu değerlerin halka aşılmasında şairler, yazarlar önemli görevler üstlenebilir. Vatanseverlik değerinin kazanılabilmesi için duyguların harekete geçirilmesi önemlidir. Çünkü değerler bünyelerinde duyguları barındırırlar. Osmanlı devletinin son dönemlerinde vatan sevgisinin önemine dikkat çeken önemli isimlerden birisi Namık Kemaldir. Vatan Yahut Silistre oyununda Namık Kemal vatanseverlik duygusunun insanları etkilemesin de büyük başarılarla imza atmış ve birçok kişide vatanseverlik duygularının açığa çıkmasında etkili olmuştur (Çılgın, 2005; Ziya, 1933). Bu açıdan değerlerin algılanmasın, tanımlanmasında duyguların önemli bir yeri vardır. Vatanseverlik değeri içinde sevgi duygusu önemlidir. Çünkü vatanseverlik

değeri bünyesin sevgi duygusunu barındırır. Bir insanın vatansever biri olması için önce vataniyle sevgiye dayalı duygusal bir bağ oluşturması gerekmektedir.

Vatanseverlik değeri vatana bağlılığı işaret eder. Vatanın tüm unsurlarıyla beraber kabul edilip sevilmesi ve korunmak istenmesi bu değerın önemli özelliklerindendir. Ürek (t. yok) Sokrates'in cezalandırılmak durumunda olsa bile Yunan yasalarına bağlılığının nedeninin vatan sevgisi olduğunu belirtmiştir. Sokrates vatanını sevmektedir ve yasalar onun için olumsuz sonuç doğuracak olsa bile yasalar vatanın düzeni açısından uyulması gereken kurallardır. Bu açıdan vatanseverlik değeri her şeyden önce vatan için en iyi olanı istemeyi gerekli kılar. Çünkü vatana ait duygusal bağlar insanların en değerli hazinesi konumundadır.

Vatanseverlik değeri tanım olarak milliyetçilik kavramına yakın bir kavramdır. Bu noktada milliyetçilik kavramına değinmemiz de fayda vardır. Çünkü bu iki kavramın bir biriyle oldukça içli dışlı olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü milliyetçi bir birey aynı zaman vatanseverdir. Yine vatansever bir bireyin elbette milliyetçi duygulara sahip olduğu kabul edilir. Türk kültürü ile ilgili önemli çalışmalar yapan Gökalp Türk milliyetçiliğini ırk temeline oturtmaktan ziyade dil, tarih ve kültür gibi eksenlerde dile getirdiği görülür (Gökalp, 2007; Heyd, 1979; Ve Diğerleri). Gökalp'a (2007) göre bir milleti diğer milletlerden ayıran en önemli özelliklerden biri dildir. Ayrıca ortak bir geçmişe sahip olmak ve bir kültür etrafında olmak milliyetçiliğın Gökalp'a göre olmazsa olmazlarıdır. Gökalp'ta Türkçülüğü (Türk milliyetçiliği) anlamaya çalıştığımızda "ülkü" kavramının karşımıza çıktığını görüyoruz. Gökalp'a göre Türkler'in yabancı unsurlardan kurtulup kendi öz benliğinde kendini bulması yani bir ülküsünün olması lazımdır (Heyd, 1979).

Milliyetçiliği kültür bağlamında bireyin kendi milletini, kültürünü sevmesi, geliştirmesi ve korumak isteği içinde olması şeklinde ifade edebiliriz. (Gökalp, 2007; Korkud, 1956). Bu noktada milliyetçiliği daha çok bir ülkede yaşayan halkın ortak bir takım olgular etrafında bir arada olup bir birlerini sevmesi, koruması ve bir ülkü edinmesi olarak görmekteyiz. Vatanseverliği ise vatanın bütünüyle sevilip korunması olarak düşünebiliriz. Vatanseverlikle milliyetçilik arasında farklardan biri vurgunun yapıldığı olgular arasındaki farktır. Vatanseverlikte vurgu vatan denen ve onun üzerinde yer alan ülkeyedir. Fakat milliyetçilik de vurgu ortak bir kültür içinde yaşayan ve yapısına millet denen olguyadır.

Vatanseverlikle ile milliyetçilik arasındaki bir diğer fark vatanseverlik bir vatandan bahseder ve vatan sınırları içinde kalan bir olgudur. Oysa milliyetçilik Türkler gibi geniş coğrafyalara yayılmış milletler için sadece vatan denilen coğrafyada değil daha geniş coğrafyalara etki edebilecek bir olgudur. Bu yüzden milliyetçiliği vatanseverlik tanımından daha kapsamlı bir kavram olarak düşünebiliriz. Ayrıca daha öncede belirttiğimiz gibi milliyetçilik vatanseverliği gerekli kılan bir olgudur. Bu açıdan bu iki kavram arasında kesin bir ayırım yapmaya çalışmak doğru olamayabilir. Çünkü bu iki kavram bir birine oldukça yakın manalara gelebilen kavramlardır.

Milliyetçilik kavramına değindikten sonra Anadoluçuluk akımından da kısaca bahsedebiliriz. Bazı kaynaklarda Anadoluçuluk akımı Türkiyecilik ya da küçük Türkçülük gibi ifade edildiği görülür. Anadoluçuluk akımı Anadolu coğrafyasındaki bir Türk milliyetçiliği akımı olarak değerlendirilebilir. 20. yüzyılda Anadolu'daki değişim ve gelişen durumlar Anadoluçuluk fikrinin ön plana çıkmasını ve Türkler için Anadolu'nun milliyetçilik duygularıyla ana vatan olarak kabul edilmesi fikrini ortaya çıkarttı (Alver, 2001). Bu anlayışta Anadolu'da bir Türk milliyetçiliği göze çarpar. Amaç Anadolu'da milliyetçilik duygularıyla bir birine bağlı bir millet oluşturma isteğidir diyebiliriz. Ayrıca Anadoluçuluk akımı için vurgulanması gereken önemli bir durumda Anadolu'dan kopmadan Türk milliyetçiliğinin savunulması meselesidir (Çalen, 2017). Bu açıdan Anadoluçuluk akımı için Türk milliyetçiliğinde sonradan gelişen ve Anadolu coğrafyasının (Türkiye'nin) Türkler için önemine dikkat çeken bir anlayış olduğu savunulabilir.

İster adına Türk milliyetçiliği diyelim ister Anadoluçuluk her iki akım içinde vatanseverlik değerinin bireylere kazandırılması önemlidir. Çünkü vatanseverlik değeri milliyetçiliğin olmazsa olmaz ön koşullarından biridir diyebiliriz. Vatanımı bir bütün olarak sevmeyen ve onu koruma isteğinde, duygusunda bulunmayan birisi nasıl milliyetçi olabilir ki. Bu açıdan Türk Milliyetçiliği için vatanseverlik değerinin öğretimi önemlidir.

1.7. VATANSEVERLİK TUTUMLARI

Vatanseverlik değeri ile ilgili araştırmalarda temelde iki tip vatanseverlik tutumundan bahsedilir. Bu tutumlar araştırmalarda farklı şekilde ifade edilmektedir. Otoriter, tutucu ya da kör vatanseverlik kavramları araştırmalarda vatanseverlik değerinin olumsuz tutumları için kullanılır. Demokratik, ılımlı, yapıcı, olumlu

vatanseverlik kavramları ise vatanseverlik değerinin olumlu tutumlarını belirtir. Bu çalışmada vatanseverlik tutumları demokratik vatanseverlik ve otoriter vatanseverlik başlıkları altında açıklanmıştır.

1.7.1. Demokratik Vatanseverlik Tutumları

Vatanseverlik değerine ilişkin tutumlar farklılık gösterebilir. Bu tutumların farklılaşmasında politikacıların insanlar üzerindeki etkileri önemlidir. Demokratik vatanseverlikte siyasi yönlendirmelerden uzak kişilerin kendi inançları doğrultusunda oluşturdukları tutumlar yer alır. Demokrasilerin gelişmesi ile vatanseverlik tutumları da yanlışa karşı doğruyu söyleme, muhalefete saygı, otoriteye değil ülkeye bağlılık gibi yönelimlere doğru ilerlemiştir (Westheimer, 2007).

Demokratik vatanseverlik tutumlarında ülkenin sevilmesi, ülkede yaşayan vatandaşlara ve devlet kurallarına saygı gibi düşünceler yer bulur. Aslında demokratik vatanseverliğin özelliklerine bakıldığında aşırı milliyetçiliğe karşı vatandaşlık bilincinin ön planda olduğunu söyleyebiliriz. Demokratik vatanseverlikte otoriteye altında itaat etmekten ziyade ülkenin hukuksal otoritesine saygı vardır. Kişilerin iyi vatandaş olma tutumlarını demokratik vatanseverliğin göstergelerindedir. Kişiler vatanseverliğini ülkesine faydalı işler yapıp ülke menfaatlerine zarar vermeyerek gösterirler. Bu açıdan demokratik vatanseverliğin eğitim sistemlerinde öğrencilere öğretilmesi ülkede sosyal yaşam içerisinde huzurlu bir ortamın oluşması açısından önemlidir diyebiliriz.

1.7.2. Otoriter Vatanseverlik Tutumları

Vatanseverlik ile milliyetçilik arasında çok yakın bir ilişki vardır. Vatanseverlik düşüncesinde milletini sevme ve milletini koruma tutumları bulunmaktadır. Fakat bu tutumlarda aşırıcılığa kaçılması, milliyetçiliğin uç noktalara götürülerek ana temasından saptırılması bireylerde otoriter vatanseverlik duygularını gelişmesine zemin hazırlayabilir. Otoriter vatanseverlikte vatanseverliğin belli bir otoriteye fayda sağladığı görülür.

Politikacılar kendi menfaatleri ya da partilerinin menfaatleri doğrultusunda toplum üzerinde otoriter vatanseverlik tutumlarını geliştirmek isteyebilirler. Çünkü otoriter vatanseverlik tutumlarında sorgulamadan ziyade otoriteye itaat vardır (Westheimer, 2007). Bu açıdan otoriter vatanseverlik politikacıların eleştirilmeden

kabul görmelerinde rol oynayabilir. Otoriter vatanseverliğin bu özelliği otoriteye karşı unsurlarında eleştirilerine rahat bir şekilde ifade etmelerinde sorun yaratabilir. Bu sebeplerden dolayı otoriter vatanseverlik bilinçsiz vatanseverlik şeklinde de değerlendirilebilir. Bugün dünyada birçok ülke eğitim sistemlerinde otoriter vatanseverlik düşüncesi yerine demokratik vatanseverlik düşüncesinin gelişmesini istemektedir.

1.7.3 Vatanseverlik Tutumları Arasındaki Farklar

Otoriter vatanseverlik ile demokratik vatanseverlik birbirinin zıttı olan iki farklı tutumdur. Bu iki tutum arasındaki en temel farklılıklardan biri otoriteye karşı olan bağlılık durumunun şeklidir. Demokratik vatanseverlikte otoriteye körü körüne bir bağlılık yoktur. Yeri geldiğinde demokratik vatanseverlik tutumuna sahip bir birey otoriteyi eleştirebilir. Ancak otoriter vatanseverlikte ise otoriteye yanlışlarına rağmen kabul gören ve savunulan bir yapıdır.

Otoriter vatanseverlik ile demokratik vatanseverlik tutumlarındaki bir diğer temel fark ise kişilerin ülkeye bağlılıklarını ifade etme biçimleri, anlayışlarıdır. Demokratik vatanseverlikte kişiler yasalara saygılı olma, iyi işler yapma gibi düşüncelerle hareket ederler. Fakat otoriter vatanseverlikte insanlar mevcut otoriteyi korunmanın ve savunmanın vatanseverlik göstergesi olduğu anlayışındadırlar.

Otoriter vatanseverlik ile demokratik vatanseverlik arasındaki farkı anlamak için Westheimer (2007, s. 610) tarafından yapılan aşağıdaki tabloya bakabiliriz.

Tablo 6, Vatanseverlik tutumları arasındaki farklar

	Otoriter vatanseverlik	Demokratik vatanseverlik
İdeoloji	<ul style="list-style-type: none">✓ Ülkesinin diğer ülkelerden daha üstün olduğuna inanmak✓ Öncelikle toprağa, doğuştan gelen haklara, yasal yurttaşlığa ve hükümetin amaçlarına sadakat.✓ Sorgusuz bağlılık✓ Liderleri refleks olarak takip etmek, onları kayıtsız şartsız desteklemek✓ Ulus içindeki kusurları ve sosyal çatışmaları görmemek.✓ Farklılıkları tehlike ve istikrarsızlık olarak görme.	<ul style="list-style-type: none">✓ Her milletin fikirleri takdire ve saygıya değerdir.✓ Öncelikle demokrasinin altında yatan prensiplere sadakat.✓ Sorgu dolu, eleştirel, bilinçli✓ Toplumdaki insanları, belirli ilkeler temelinde gözetmek (özgürlük, adalet v.b.)✓ Özellikle ulus içerisindeki aksaklıkları açıkça kınamak.✓ Farklılıklara saygı, hatta onları desteklemek.

Slogan	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Haklı ya da haksız, benim ülkem ✓ Ya sev ya terk et. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Farklılıklar yurtsever unsurlardır. ✓ Sessiz kalmama hakkına sahipsin.
--------	---	---

Şekilde de incelenebileceği gibi otoriter vatanseverlik tutumları ile demokratik vatanseverlik tutumları arasında çeşitli farklar vardır. Özellikle çok kültürlü ve çok göçmen alan ülkelerde demokratik vatanseverlik tutumlarının bireylere kazandırılması faydalı olacaktır.

1.8. VATANSEVERLİK DEĞERİNİN KAZANIMINDA ETKİLİ OLAN BAĞLAMLAR

Bireyler değerleri farklı sosyal ortamlarda ve farklı yaşam alanlarında edinebilir. Değerlerin bireyler tarafından öğrenilmesinde çevrenin rolü büyüktür. Bu noktada vatanseverlik değerinin kazanımında etkili olabilecek aile, okul, medya ve bilişim teknolojileri gibi dış etkenler hakkında aşağıda bilgi verilmeye çalışılmıştır.

1.8.1. Aile ve Okul

İnsan eğitimin ilk başladığı yer ailedir. İnsanlara içinde yaşadığı topluma ait değerleri ilk önce ailesinden öğrenir. Bu yüzden değer öğretiminde ailenin yeri yadsınamaz. Her öğrenci okula ailesinden almış olduğu bir takım değerlerle gelir. Bu değerler öğrencilerin kişiliğin oluşmasında ve yeni değerleri öğrenmesinde oldukça etkili olabilirler (Aydın, Gürler, 2012). Bu açıdan vatanseverlik değerinin kazanımı aileden başlaması oldukça faydalı olacaktır. Türk milleti için vatanseverlik değeri önemli bir değerdir. Bu yüzden bireye daha çocukluğunun ilk yıllarında vatanseverlik değeri ailesi tarafından kazandırılmaya çalışılmalıdır.

Okulun bir sosyal yaşam alanı olarak insan hayatındaki yeri önemlidir. İnsanlar doğdukları aile ortamında sosyalleşmeye başladıklarından sonra okul ortamı ile karşılaşır. Okulda öğrencilere ister düzenli bir şekilde olsun isterse geliş güzel (gizil) olsun birçok değer kazandırılır. Vatanseverlik değeri de okul ortamında kazandırılmak istenen önemli bir değerdir (MEB, 2018). Okul ortamında gerek ders izlenceleri (Programları) gerekse eğitsel uygulamalarla vatanseverlik değeri öğrencilere kazandırılmaya çalışılır.

1.8.2. Medya ve Bilişim Teknolojileri

Teknolojinin gelişmesine paralel olarak medya ve bilişim teknolojileri insan hayatında önemli bir yer edinmiştir. Medya aracı olarak televizyonun hayatımızdaki yerini anlatmaya lüzum bile yoktur. Bugün televizyonda gösterime giren birçok görsel olgudan etkileniriz. Bu görsel olgular doğrudan veya dolaylı olarak bireylerin değer öğretiminde etkili olabilir. Örneğin tarihi diziler, filmler vatanseverlik değerinin kazanımında etkili olabilirler.

Bilgisayar ve cep telefonları gibi önemli bilişim teknolojileri insanların artık gündelik yaşamlarının bir parçası durumdadır. Bu bilişim teknolojileri vasıtasıyla birçok internet tabanlı sosyal medya sitesine erişim sağlanabilir. Özellikle internet teknolojisinin gelişimine paralel olarak artan internet kullanımı bireylerin bir takım görsel veya yazılı olgulardan internet ortamında etkilenmelerini beraberinde getirmiştir. Bu açıdan vatanseverlik değerinin bireylere öğretimi sırasında medya ve bilişim teknolojileri etkili olabilirler. Sosyal medya denilen internet tabanlı sitelerde vatanseverlik değeri ile ilgili görsellerin paylaşımı bu değerinin bireylere kazandırılmasında etkili olabilir.

1.8.3. Yakın Çevre

İnsan yaşamı boyunca yakın çevresinden bağımsız düşünülemez. İnsan sosyal bir varlıktır ve yakın çevresiyle sürekli bir etkileşim halindedir. Bu durum insanın yakın çevresinden dolayı ya da doğrudan etkilenmesine zemin hazırlar. Kalabalık bir şehirde yaşamını sürdüren bir birey doğal olarak daha fazla insanla etkileşim içinde olacak ve onlardan etkilenecektir. Daha sakin, nüfusu az bir yerde yaşayan bireyse insanlarla daha az etkileşimde bulunacak ve çevresindeki kişilerden daha az etkilenmiş olacaktır. Bu yüzden bir insanın yaşamını sürdürdüğü çevredeki unsurlar onun gelişimi üzerinde birtakım etkilere sahiptir.

İnsanlar sosyal hayata dair değerlerini oluştururken yakın çevresindeki bazı unsurlardan etkilenebilirler. Vatanseverlik değerinin oluşumunda da bireylerin yakın çevresindeki unsurlar etkili olabilir. Örneğin bir vatanseverlik değeri ile ilgili heykel insanların bu değeri kazanmasında önemli bir etkiye sahip olabilir. Bu açıdan insanların yaşam alanlarının değerlere uygun bir şekilde düzenlenmesi faydalı olabilir.

İlköğretim çağındaki öğrencilerde yakın çevrelerindeki birçok unsurdan etkilenip değerlerini bu unsurların etkisi altında oluşturabilirler. Örneğin bir parka ismi verilmiş önemli bir şahsiyetin hayatı onları etkileyebilir ve onların değerleri öğrenmelerinde etkili olabilir. Bu öğrencilerin değerleri gizil olarak da öğrenebileceklerini bize gösterir.

1.8.4. Akran çevresi

İnsan sosyal bir varlıktır ve yakın çevresindeki kişilerle sürekli bir iletişim halindedir. İnsanlar yakın çevresindeki kişilerle çeşitli bağlar oluşturarak iletişim ihtiyaçlarını giderirler. İnsanlar birbirleriyle oluşturdukları iletişim sayesinde bilgi, deneyim, fikir alış verişinde bulunabilirler. Bu şekilde insanlar çevresindeki diğer insanlardan farklı şeyler öğrenebilirler. Değerlerde bu şekilde öğrenebilir.

Okullar öğrencilerin sosyalleştikleri ve sürekli akranları ile iletişim halinde oldukları alandır. Öğrenciler okullarda akranlarıyla kurdukları ilişkiler sonucu onlardan birçok duyup öğrenebilmektedir. Öğrenciler öğrendikleri bazı bilgileri ise akran çevresinde pekiştirebilme fırsatı bulmaktadır. Bununla beraber öğrencilerin akranlarıyla oluşturdukları olumsuz iletişim süreçleri değerlerin öğrencilerde gelişimini olumsuz bir düzeyde etkileyebilir. Bu açıdan öğrencilerin akran çevresini değerler eğitimi açısından ve vatanseverlik değerinin öğretimi noktasında önemli olduğunu söyleyebiliriz.

1.9. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Değerler eğitimi son zamanlarda önemi artan ve üzerinde çeşitli araştırmaların yapıldığı bir alandır. Gerek yurt içi gerekse yurt dışında değerler eğitimi ile ilgili birçok çalışmaya ulaşılabilir. Vatanseverlik değeri ile ilgili çalışmalara gelindiğinde çeşitli çalışmalara rastlanılmıştır. Vatanseverlik değeri ile ilgili yurt dışındaki çalışmalara bakıldığında ulaşılabilen sınırlı sayıdaki çalışmaların vatanseverliğin eğitim bağlamında incelendiğini ve ulusal kimlik anlamında vatanseverliğin ele alındığını bize göstermektedir. Ayrıca yurt dışındaki çalışmalara bakıldığında küresel vatandaşlık alanında da vatanseverlik değerinin incelendiği görülmektedir.

Yurt dışında vatanseverlik ile ilgili Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin incelendiği bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Yakın zamanlarda vatanseverlik değeri ile ilgili yurt dışında yapılan araştırmalar aşağıdaki gibidir.

“Öğretmenler üzerindeki küresel düşünce ve vatanseverlik öğretiminin etkileri” (Barnes, William, 2012) isimli bir araştırmada küresel eğitim alan bir deney gurubu ile bir kontrol grubuna ön ve son testlerden oluşan bir tutum ölçeği uygulanmıştır. Araştırmacılar küresel eğitim alan deney grubu lisansüstü öğrencilerinin küreselleşme anlayışına ve dünya düzenini karşı daha olumlu olmaya başladıklarını belirtmişlerdir.

Gries, Zhang, Crowson ve Cai (2011) tarafından yapılan “Vatanseverlik, Ulusalçılık ve Çin’in ABD Politikaları: Çin Kimliğinin Yapısı ve Sonuçları” adlı çalışmada üç anket ABD ve Çin de uygulanarak veriler toplanmıştır. Bu araştırmada ABD’de ulusalçılık ve vatanseverlik ampirik olarak benzerlik gösterdiği belirtilmiştir. Ancak Çin’de vatanseverlik ulusalçılık, uluslararası ilişkiler bağlamında hizalanmakta ve ulusalçılığın eski zamanlara ait kör vatanseverlik anlayışıyla hizalanmakta olduğu belirtilmiştir. Ayrıca araştırmada Çin ulusçuluğunun tarihsel inançlarının ABD’nin askeri ve politik tehdit unsuru olarak algılanmasındaki etkileri incelenmiştir.

“ABD’de Sosyal Bilgiler Müfredatlarının Küreselleşme Bağlamında Yeniden Gözden Geçirilmesi” (Myers, 2012) isimli bir başka araştırma küresel vatandaşlık alanında yapılan araştırmalara örnektir diyebiliriz. Bu araştırmada Myers incelemiş olduğu Amerika Birleşik Devletleri’ndeki Sosyal Bilgiler ders programlarında küresel eğitimin göz ardı edildiğini belirtmiştir. Myers’e göre ABD’de de Sosyal Bilgiler ders programları öğrencilere dünyayı tanıtmaktan ziyade ulusal kimlik ve vatanseverlik konuları üzerinedir.

Latchave (2010) tarafından yapılan “Vatanseverliğe Karşı Ulusalçılık ya da Değişen Sınırlar Mı? Komünizm Sonrası Bulgaristan’da Ulusal Kimlik ve Etnik Dışlanma ” isimli çalışmada milliyetçiliği sosyal bir kimlik olarak tanımlayan teorik yaklaşımlarla bu yaklaşımların bireysel tutumlar ve özel etnik dışlama uygulamalarda olan etkilerini değinilmiştir. Araştırmada vatanseverlik ve milliyetçilik arasında uygun bir ayrımın Bulgaristan’da yapılabildiği ancak bu ayrımın henüz şovenizm (Kendi milletini üstün görme durumu, anlayışı) ile ilişkili olmadığı belirtilmiştir. Bu araştırmada vatanseverlik ve milliyetçilik duygularının şovenizmle pozitif yönde

ilişkili olduğu belirtilmiştir. Bu açıdan araştırmada kişilerin daha az uç nokta vatanseverlik tutumları ile kör milliyetçilik tutumlarının ayırt edilip edilemeyeceği sorusu ele alınmıştır.

“Sembolik Ve Kör Vatanseverlik: Fark Olmaksızın Ayırım?” isimli çalışmada Parker (2009) sembolik vatanseverliğin soyut, ulus ve ulusa ait değerleri yansıttığını söylerken kör vatanseverliğin ulusal politikalar ve uygulamaları eleştirisiz destekleme olarak nitelendirildiğini belirtmektedir. Parker’e göre kör ve sembolik vatanseverlik kavramları analitik olarak farklı görünse de bu kavramların politik uygulamaları benzerlik göstermektedir. Bu açıdan Parker bu iki kavram arasındaki ayrımın gerçekçi olmadığını belirtmektedir. Bu açıdan araştırmada sembolik vatanseverlik ile kör vatanseverlik arasındaki karışık ilişkinin çözümlenmemiş bir sorun olarak kaldığı vurgulanmaktadır.

“Ulusal Kimlik, Vatanseverlik Ve Politika Çalışması: Bir Durum Çalışması, Hong Kong” (Yuen, Byram, 2007) isimli bu çalışma vatanseverlik değeri ile ilgili Hong Kong’da yapılmış bir çalışmadır. Bu araştırmada 1997 yılında Hong Kong’un Çin ile yeniden birleşmesi sonucu mevcut hükümetin eğitimde ulusal kimlik ve vatanseverliği ön plana çıkartma politikası Hong Kong ikinci kademe eğitim sisteminde (15-18) bulunan “hükümet ve halkla ilişkiler” (GPA) programını yürüten öğretmenlerin yeni eğitim politikasına bakış açıları ile değerlendirilmiştir.

Araştırmada Hong Kong eğitim sisteminde GPA programını yürüten öğretmenlerin eğitimde ulusal kimlik ve vatanseverliği nasıl geliştirebilecekleri, GPA programı yoluyla siyaset bilgilerinin derslerde işlenmesi öğrencilerin ulusal kimlik ve vatanseverlik tutumlarını geliştirebileceğine öğretmenlerin inanıp inanmadıkları anlaşılmaya çalışılmıştır.

Araştırmada öğretmenlerin ulusal kimlik ve vatanseverlik öğretimin önemin farkında oldukları belirtilmiştir. Araştırmada Hong Kong eğitim sisteminde GPA programını yürüten öğretmenler siyasetin rasyonel bir şekilde öğretilmesini tavsiye etmişlerdir. Ayrıca öğretmenler duygusal bir atmosferden yoksun siyaset eğitimin öğrencilerde ulusal kimlik ve vatanseverlik kavramlarını geliştirmeyeceğini belirtmişlerdir.

Westheimer (2007) tarafından yapılan “Vatanseverlik Ve Eğitim” isimli bir araştırmada ABD (Amerika Birleşik Devletleri) eğitim sisteminde otoriter vatanseverlik ve demokratik vatanseverlik konularına değinilmiştir. Araştırmada demokratik vatanseverliğin ABD açasından önemine değinilmiştir. Araştırmada bazı okullarda uygulanan anket sonuçları örnek gösterilerek ABD’de öğrencilerin birçoğunun otoriter vatanseverlik değerini öğrendikleri belirtilmiştir. Ayrıca araştırmada ABD’deki bir kısım öğrencilerin demokratik vatanseverlik ile ilişkili fikirlere sahip oldukları belirtilmiştir. Araştırmada bu tip öğrencilerin yetişmesi öğretmenlerin kişisel çabası ile ilişkilendirilmiştir.

Saxe (2017) tarafından yapılan “Savaş Zamanlarında Çok Kültürlülüğe Karşı Vatanseverlik” isimli araştırmada ABD’nin birçoğ savaş durumu geçirdiği vurgulanarak eğitimcilerin bir görevinin de öğrencilere ülkesini sevmeyi öğretmesi olduğu vurgulanmıştır. Araştırmada eğitimcilerin barış ve savaş zamanlarında görevlerin aynı olduğu belirtilerek öğrencilere ulusunu sevmeyi öğretilmesinin gereklilikleri vurgulanmıştır. Araştırmada okullardaki vatanseverlik ordu için hazırlık, ulusala bir armağan, özgürlük için bir sigorta poliçesi ve ABD için bir yaşam tarzı olarak nitelendirilmiştir.

Yurt içinde de değerler eğitimi ile ilgili birçoğ araştırma yapılmıştır. Vatanseverlik değeri ile ilgili yurt içinde çeşitli araştırmalara ulaşılabilmektedir. Vatanseverlik değeri ile ilgili yapılan araştırmalara bakılarak bu araştırma ile yakın ilişkili olabilecekler araştırmalar aşağıda sıralanarak incelenmiştir.

“Sosyal Bilgiler Derslerinde Vatanseverlik Değerinin Kazandırılmasına Yönelik Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri” (Avcı, 2015) isimli yüksek lisans tezinde vatanseverlik değerinin Sosyal Bilgiler derslerinde hangi ünitelerde konu olarak işlendiği, hangi öğretim yöntem ve tekniklerin vatanseverlik değerinin öğretilmesi için öğretmenler tarafından kullanıldığı incelenmiştir. Araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin 7. sınıf “Ülkemizde nüfus” ünitesinde insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanında vatanseverlik değerini daha çok kazandırmaya çalıştıklarını ifade ettikleri belirtilmiştir. Araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ve araştırmaya katılan öğrencilerin vatanseverlik değerine ilişkin tutumları incelenmiştir. Araştırmaya göre öğretmenler ve öğrenciler yapıcı, ılımlı, aktif vatanseverlik tutumlarına sahiptir.

Gümüş (2016) “İlkokul 4.Sınıf Sosyal Bilgiler Derslerin Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik Değerlerinin Karma Yaklaşım Dayalı Etkinliklerle Öğretimi” isimli doktora tezinde nitel ve nicel araştırma yöntemleri bir arada kullanmıştır. Öntest ve sontest deneysel araştırma yönteminin kullanıldığı araştırmada karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle değer öğretme yönteminin öğrencilerin tutumları üzerinde olumlu etkiler oluşturduğu belirtilmiştir. Araştırmada uygulama sürecinde nitel olarak elde edilen verilerde öğrenciler karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle kültürel geçmişlerini ve değerlerini daha iyi anlayıp öğrendiklerini belirtmişlerdir.

“Yurt Eğitimi: Tarih ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Algı, Tutum ve Eğitimsel Uygulamalarına Yönelik Bir Araştırma” (Yazıcı ve Yazıcı, 2010) isimli betimsel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmada veri toplamak için üç anket formu kullanılmıştır. Anket formları ile toplanan veriler analiz edildikten ulaşılan bulgulara göre Tarih ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin yurtseverlik eğitimine önem verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin yurtseverlik eğitimi konusunda tarih öğretmenlerine kıyasla daha çeşitli öğretim yöntem ve teknikleri uyguladıkları ifade edilmiştir.

Kurt T. (2007) yüksek lisans tezinde “Öğretmenlerin Demokrasi, Vatandaşlık ve Vatanseverlik Algılarının Nitel Olarak İncelenmesi” adlı çalışmayı yapmıştır. Nitel bir araştırma olan bu araştırmada öğretmenlerin vatanseverlik algısı olarak kendilerini vatana aidat duygusu ile bağlı olduklarını ve vatanseverliği duyarlılık, aktif, fedakâr ve iyi çocuklar yetiştirme gibi bir çizgide algıladıkları ya da belirttikleri ifade edilmiştir.

“İlköğretim Okulları II. Kademedeki Sosyal Bilgiler Dersinin Milli Bilincin Oluşmasındaki Etkisi” (Uslu, 2011) isimli araştırma ilköğretim 6. ve 7. Sınıf öğrencileri üzerinde yürütülmüştür. Araştırmada öğrencilerin milli bilince yönelik doğru ifadelerde bulunduğu belirtilmiş ve bu durumun oluşmasında Sosyal Bilgiler ders müfredatının önemli ölçüde etkili olduğu belirtilmiştir.

Elban (2015) tarafından hazırlanan “Tarih Eğitimi ve Vatanseverlik Üzerine Bazı Düşünceler” adlı çalışmada vatanseverliğinin Türk eğitim sistemindeki tarihsel gelişim sürecine değinilmiştir. Araştırmada ortak bir vatanseverlik değeri öğretim yönteminin olmadığı ancak yine de her zaman tarihsel gerçekleri saptırmadan ve diğer

uluslara düşmanlık oluşturma çabası gütmeden vatanseverlik değerinin öğretilmesinin en uygun öğretim yolu olarak görüldüğü vurgulanmıştır.

“Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Vatanseverlik Değerine İlişkin Görüşleri” (Karasu, İbret, 2016) isimli okul öncesi öğretmenliği bölümü son sınıf öğrencileri ile yürütülen bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanarak elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile incelenmiştir. Araştırmada öğretmen adaylarının vatanseverliği ülkesini sevmek, ülkesini korumak şeklinde ifade ettikleri belirtilmiştir. Ayrıca araştırmada öğretmen adayları vatanseverlik değerinin kazanmada okul, aile ve çevrenin önemli unsurlar olarak belirtmişlerdir.

Tay (2009) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Derslerinde Değerler Öğretimine İlişkin Öğretmen Adaylarının Görüşleri” isimli çalışmada bir anket yardımı ile 70 Sosyal Bilgiler öğretmen adayından elde edilen veriler ışığında incelemeler yapılmıştır. Bu araştırmada öğretmen adayları 30 farklı değerde değerleri öğretme gerekçelerini; başarılı olma, kendini gerçekleştirme, başarılı olma, millileşme, sosyalleşme, demokratikleşme, barış ve zorunluluk olarak belirtmişlerdir. Araştırma bulgularına göre vatanseverlik değeri öğretilmesi gereken en önemli değerlerden biridir.

Yukardaki sıraladığımız ve sonuçları hakkında bilgi verdiğimiz araştırmalar dışında bu çalışmada araştırma konusuyla ilgili başka çalışmalara rastlanılmamıştır. Bu açıdan bu çalışma literatüre vatanseverlik değerinin kazanım süreci ile ilgili özgün ve faydalı bilgiler sunabilir.

BÖLÜM II: ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu bölümde araştırmada hangi bilimsel kullanıldığı, veri toplama aracının nasıl oluşturulduğu, verilerin nasıl analiz edildiği, çalışma grubunun nasıl özelliklere sahip olduğu gibi konularda gerekli bilgiler düzenlenmiştir.

2.1. ARAŞTIRMA YÖNTEMİNİN SEÇİMİ

Bu çalışma nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı bir durum çalışmasıdır. Durum çalışmalarında incelenen olgu hakkında derinlemesine bilgiler elde edilmeye çalışılır ve bu yüzden sosyal bilimlerde durum çalışmaları sıklıkla kullanılır (Sönmez, Alacapınar, 2014, s. 91; Patton, 2014). Durum çalışmasında incelenecek olgular bireyler, gruplar, köyler, programlar, şirketler, okullar, şehirler olabilir (Patton, 2014, s.447). Durum çalışmaları sayesinde incelenecek olgu hakkında ayrıntılı bilgilere ve daha iyi betimsel tanımlamalara ulaşılabilir.

Nitel araştırmalar sayesinde kişilerin gözünden onların yaşam deneyimlerini anlayabiliriz. Bu yaşam deneyimlerinden çeşitli bilgiler elde edilebilir. Patton (2014, s.14) nicel yaklaşımın çok sayıda insan tepkisini sınırlı cevap seçenekleriyle ölçme özelliğine karşın nitel yaklaşımın daha az kişiyle daha çeşitli ve daha derinlemesine bilgilerin elde edilebileceğini dile getirir. Bu araştırmacılar için önemli ve olumlu bir özelliktir. Bu yüzden bu araştırma nitel bir anlayışla tasarlanmıştır.

Araştırmada nitel veri toplama yöntemlerinden biri olan mülakat yoluyla araştırma konusuna ilişkin Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Elde edilen görüşme içerikleri analiz edilerek araştırma sonucu raporlaştırılmıştır.

2.2. VERİ TOPLAMA ARACI

Bu araştırmada yarı yapılandırılmıştır bir görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu temelde iki kısımdan oluşmaktadır. Formun ilk kısmında katılımcıların kişisel bilgileri hakkında sorular bulunmaktadır. Formun ikinci kısmında ise araştırma konusu ile ilgili sorular yer almaktadır.

Sorular hazırlanırken araştırma konusunu en iyi şekilde aydınlatılacak sorulara yer verilmiştir. Görüşme formuna görüşme süresini uzatacak, konuyla ilgisiz sorular koymaktan özenle kaçınılmıştır. Görüşme formu hazırlanırken araştırma konusu ile ilgili araştırmalar incelenerek konuyu en iyi aydınlatılacak sorular oluşturulmaya

çalışılmıştır. Görüşme formu hazırlandıktan sonra bir Sosyal Bilgiler öğretmenine sunulmuş görüşme formundaki hataları belirtmesi istenmiştir. Daha sonrada iki uzman Sosyal Bilgiler öğretmeni ile görüşülerek görüşme formuna son hali verilmiştir.

2.3. VERİLERİN ANALİZİ

Görüşme formu ile yapılan mülakatlar sonucunda elde edilen veriler içerik, tema, örüntü analizine tabi tutulmuştur. Ham veriler önce bilgisayar ortamında yazıya dökülmüştür. Bu süreçte veriler olduğu gibi yazıya aktarılmıştır. Araştırma konusu ile ilgili en iyi bilgilere ulaşmak için araştırmacının verileri kendi ifadesi ile yazıya aktarmasından özenle kaçınılmıştır. Bilgisayar ortamında yazıya dökülen ham veri birkaç sefer okunarak ilk kodlamalar oluşturulmuştur. Daha sonra görüşme formundaki ilgili soru başlıkları altında kodlamalar incelenerek veriden en doğru Sosyal Bilgiler öğretmenlerin vatanseverlik değerinin kazanımı sürecine ilişkin görüşleri açığa çıkartılmaya çalışılmıştır. Ayrıca analizden sonra araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine e-meil ve diğer iletişim kanalları ile elde edilen sonuçlar gönderilerek vermiş oldukları bilgileri teyit etmeleri istenmiştir.

2.4. ÇALIŞMA GRUBU

Nitel araştırmalarda elde edilen bilgilerin nicel araştırmalardakiler gibi genelleme olasılığı düşüktür. Nitel araştırmalarda bilgileri genelleme kaygısından ziyade daha detaylı bilgilere ulaşmak amaçlanır. Bu yüzden sayı anlamında büyük örneklem gruplarıyla çalışmak yerine amaca daha iyi hizmet edecek küçük sayıda örneklem gruplarıyla çalışılır (Patton, 2014). Bunun bir nedeni de nitel verilerin analizinin oldukça meşakkatli oluşudur.

Bu araştırmada amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak araştırma amacına en iyi hizmet edeceğine inanılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerin araştırmaya katılması istenmiştir. Ayrıca örneklem grubu oluşturulurken kişilere ulaşmanın kolay olabildiğini dikkat edilmiştir. Çünkü nitel bir araştırmada örneklem grubundaki kişilere birkaç kez ulaşılması gerekebilir.

Bu araştırmanın örneklem grubu Ankara ili Çankaya, Keçiören, Mamak ilçelerinde görev yapan 14 Sosyal Bilgiler öğretmeninden oluşmaktadır. Örneklem grubunun 8'i erkek, 6'sı kadın üyelerden oluşmaktadır. Öğretmenlerin 7 tanesi

Mamak, 4 tanesi Çankaya ve 3 tanesi Keçiören ilçelerinde görev yapmaktadır. Örneklem grubundaki üyelere “E1, E4, K1, K3” gibi kodlar verilmiştir. Kodlamadaki rakamlar üyelerin sırasını belirtmektedir. Kodlamalardaki “E” harfi araştırmaya katılan erkek katılımcıları, “K” harfi ise araştırmaya katılan kadın katılımcıları nitelendirmektedir.

Öğretmenlerin demografik bilgiler Tablo 7

Çankaya ilçesinde görev yapanlar	E5, E8, K4, K6
Keçiören ilçesinde görev yapanlar	E2, E6, K5
Mamak ilçesinde görev yapanlar	E1, E3, E4, K3, E7, K1, K2,
Cinsiyeti erkek olanlar	E1, E2, E3, E4, E5, E6, E7, E8
Cinsiyeti kadın olanlar	K1, K2, K3, K4, K5, K6
Mesleki kıdem yılı 0-10 yıl olanlar	E1, E2, E3, E6, K2,
Mesleki kıdem yılı 10-20 olanlar	E4, E5, E7, K6, K1, K3, K4,
Mesleki kıdem yılı 20-+ olanlar	K5, E8

2.5.GÜVENİRLİLİK VE GEÇERLİLİK

Bilimsel araştırmalarda bulunması gereken bir takım ölçütler vardır. Bu ölçütlerden güvenilirlik ve geçerlilik araştırmalarda üzerinde özenle durulan iki önemli kısıttır. Güvenirlik veri toplama araçları ile ulaşılan araştırma sonuçlarının hatalardan arınık olma derecesini ifade eder (Ellez, 2014). Örneğin bir araştırmada veri toplama aracındaki hatalar ne kadar az olursa o araştırmada elde edilen bilgilerin o denli güvenilir sonuçlar verdiği varsayılır. Bilimsel araştırmalarda geçerlilik ise araştırmada elde edilen bilgilerin birtakım ölçütlere göre ölçülmek veya araştırılmak istenen olgu hakkında geçerli, kabul edilebilir nitelikte veriler sunmasıdır (Ellez, 2014; Sönmez ve Alacapınar, 2014). Örneğin, bir okuldaki öğrencilerin Sosyal Bilgiler derslerine ilişkin tutumlarının incelenmek istendiği bir nicel araştırmada veri toplamak için hazırlanan tutum ölçeğinde Sosyal Bilgiler dersi dışında öğrencilerin tutumları ile ilgili başka ifadelerin yer alması ölçeğin görünüş geçerliliğini zayıflatacaktır. Bu bağlamda araştırmada elde edilen bulguların geçerlilik seviyesi düşük olacaktır. Çünkü araştırmada elde edilen bulgular sadece öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumları hakkında bilgi vermeyecektir. Bu durum nicel araştırmalarda ölçeklerde bulunması gereken görünüş geçerliliğinin önemini vurgulamaktadır.

Nitel araştırmalarda güvenirlik ve geçerlilik hakkında birtakım sayısal veriler yardımıyla gerekli bilgiler sunulabilir. Buna karşılık nitel araştırmalarda güvenirlik ve geçerliliği sayısal ifadelerle belirtmemiz güçtür. Çünkü nitel araştırmalarda veri toplamasında ve verilerin çözümlenmesinde araştırmacının kendisi birinci enstrümandır. Bu durum nitel araştırmada elde edilen verilerin öznel bir mahiyette olmasına zemin hazırlar. Nitel bulgular üzerinde ise sayısal bir takım hesaplamalar yapmak oldukça güçtür. Bu yüzden sosyal bilimciler nitel araştırmada güvenirlik ve geçerliliği belirtebilmek için farklı teknikler geliştirmişlerdir.

Nitel araştırmalarda güvenirlik ve geçerlilik konusunda literatür incelendiğinde “inandırıcılık” kavramının güvenirlik ve geçerlilik yerine nitel araştırmalarda sıklıkla kullanıldığı grlmektedir (Başkale, 2016; Patton, 2014). Bir nitel araştırmada inandırıcılığı artırmak bazı kriterlere yer verilebilir. Bu kriterler içinde en çok tercih edilenler Guba ve Lincoln (1985) tarafından belirlenen “inanılrlık, aktarılabirlik, tutarlılık, teyit edilebilirlik(objektiflik)” başlıklarıdır (Başkale, 2016 s.23). Bu araştırmada inanılrlık, aktarılabirlik, tutarlılık ve teyit edilebilirlik başlıkları altında bu çalışmanın geçerlilik ve güvenirliliği hakkında bilgiler verilmiştir.

İnanılrlık

Nitel araştırmalarda inanılrlığı ya da diğer bir deyişle i geçerliliği artırmak için farklı yöntemler kullanılabilir. Bunlar teyit etme, uzun süreli etkileşim, araştırma ortamının düzenlenmesi v.b. olabilir (Guba ve Lincoln, 1985).

Bu araştırmada mülakatlar yapılırken mülakat ortamının olabildiğince uygun bir şekilde düzenlenmesi için çaba sarf edilmiştir. Bu sayede mülakata katılan öğretmenlerin mülakat sorularına daha iyi cevaplar vermeleri sağlanmıştır. Mülakat yapılırken öğretmenler tarafından mülakat sorularına en uygun cevapları alabilmek için yüz yüze iletişim sürecinde öğretmenleri psikolojik olarak yormadan gerekli sorular sorularak elde edilen bulguların inanılrlık seviyeleri artırılmıştır.

Bu araştırmada öğretmenlerden bazıları mülakat yapılırken ses kaydı alınmasına izin vermemiştir. Bu ğretmenlerin ifadeleri yazıya aktarılırken özenli davranılmış ve öğretmenlere geri dönütler verilerek onların anlatmak istediklerini

betimleyen en uygun ifadelerle veriler oluşturulmuştur. Bu durum bulguların inanılabilirlik seviyesine olumlu katkı sağlamıştır.

Araştırmada veri toplama süreci bittikten sonra analiz safhasında araştırmaya katılan öğretmenlere elektronik posta yoluyla geri dönüşler yapılarak öğretmenlerin mülakat sürecinde ifade ettikleri bilgilerin doğruluğu teyit edilmeye çalışılmıştır. Böylelikle bulgularda araştırma konusuyla ilgili en doğru ifadelerin yer alması sağlanmıştır.

Aktarılabirlik

Nitel araştırmalarda amaçlı örnekleme seçimi bulguların aktarılabirlik seviyesine diğer bir deyişle dış geçerliliğine olumlu katkıları vardır. Bu aşama çalışma grubunun iyi şekilde tanıtılması nitel araştırmalarda önemlidir. Bu araştırmada çalışma grubu hakkında gerekli bilgiler sunulmuş ve çalışma grubu iyi bir şekilde tanıtılmaya çalışılmıştır.

Nitel araştırmalarda veri toplama sürecinde yapılan iyi betimlemeler çalışmaların aktarılabirlik özelliğini yükseltir ve analiz sürecinde birçok fayda sağlar. Bu araştırmada öğretmenlerle mülakatlar yapıldıktan sonra görüşme ortamı betimlenerek not alınmıştır.

Tutarlılık

Nicel araştırmalarda tutarlılık (güvenirlik) belli aralıklarla yapılan iki farklı ölçüm sonuçları ile test edilebilir. Buna karşılık nitel araştırmalarda tutarlılığı bu şekilde test edemeyiz. Çünkü nitel araştırmanın doğası gereği evrende sürekli bir değişim vardır ve verilerin tekrar etmesi gibi bir durum söz konusu değildir. Bu açıdan nitel araştırmalarda tutarlılığı ölçmekten ya da belirtmekten ziyade tutarlılığı artırmaya yönelik bazı kriterler uygulanabilir. Bu kriterler farklı analiz yöntemleri kullanma, uzman denetlemesi olabilir (Guba ve Lincoln 1985).

Tutarlılığı artırmak için bu çalışmada veriler analiz edilirken uzman bir Sosyal Bilgiler eğitimcisiinden yararlanılmıştır. Verilerin analiz sürecinde ilk temalar oluşturulduktan sonra tekrar verileri geri dönülerek oluşturulan temalarla veri arasında incelemeler yapılmıştır. Bu şekilde çalışmanın tutarlılığı artırılmaya çalışılmıştır.

Teyit Edilebilirlik(objektiflik)

Bilimsel araştırmalarda nesnellik önemli bir husustur. Özellikle nicel araştırmalarda verilerin nesnel bir şekilde oluşturulması ve analiz edilmesi çok önemlidir. Bununla beraber nitel araştırmalarda nesnel bir şekilde veri toplamak ve nesnel bir analiz süreci gerçekleştirmek oldukça güçtür. Bu yüzden nitel araştırmalarda veri toplama ve verileri analiz sürecinde ne kadar yansız davranılabilirse o kadar çalışmanın nesnellik düzeyi artırılmış olur.

Nitel araştırmalarda tutarlılığı artırmak için uzman denetlemesine başvurulması aynı zamanda çalışmanın nesnellik düzeyini artırır. Çünkü analiz sürecinde oluşturulan temalar bir başka kişi tarafından teyit edilmiş olur. Bu durum araştırmadaki yanlılık düzeyini düşürür. Bu araştırmada veriler analiz edilirken alanında uzman bir Sosyal Bilgiler eğitimsinden yardım alınarak araştırmanın nesnellik düzeyi artırılmaya çalışılmıştır.

Nitel araştırmalarda etik konusu çalışmaların nesnellik düzeyi hakkında fikir verebilir. Etik bir çerçevede hazırlanmış nitel çalışmalarda araştırmacıların yanlı davranma durumları daha azdır. Bu bağlamda nitel çalışmalarda veri toplama ve analiz sürecinde birtakım etik kurallara uymakta faydalar vardır. Bu araştırmada etik kurallara özen gösterilmiştir. Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile mülakatlar yapılmadan önce gerekli izinler alınmış ve öğretmenlere bu durum bildirilmiştir. Mülakata katılan öğretmenlere verdikleri bilgilerin akademik çalışma dışında başka hiçbir amaçla kullanılmayacağı söylenmiştir. Öğretmenlere gizlilik konusunda gerekli güvence verilmiş ve öğretmenlere bilgilerinin gizli tutulacağı belirtilmiştir. Uygulanan bu etik kurallar çalışmada veri toplama sürecinin daha uygun bir şekilde işlemlerini sağlayarak verilere araştırmacı yanlılığının karışma durumunu daha alt bir düzeye indirmiştir.

BÖLÜM III: BULGULAR

3.1. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu ile on dört Sosyal Bilgiler öğretmeninden elde edilen veriler kodlanarak analiz edilmeye çalışılmıştır. İlk kodlama aşamasında birinci sorudan 8, ikinci sorudan 12, üçüncü sorudan 15, dördüncü sorudan 18, beşinci sorudan 15, altıncı sorudan 11, yedinci sorudan 7, sekizinci sorudan 8, dokuzuncu sorudan 8 ve onuncu sorudan 13 kodlama olmak üzere toplamda 115 kodlama oluşturulmuştur.

İlk kodlamanın ardından veriler ile kodlamalar incelenerek bir biriyle yakın ilişkili olan kodlar birleştirilmiştir. Yakın ilişkili kodların birleştirilmesi ile kodlama sayısı 36'ya düşmüştür. Bu kodlamalar aşağıdaki gibidir.

Tablo 8, Soru Başlıklarına ilişkin kodlamalar

Birinci soru başlığına ilişkin kodlamalar	Faydalı ve önemli, Sosyalleşme, Kültür ve kimlik edinimi
İkinci soru başlığına ilişkin kodlamalar	Yetersiz durma, Konu ve süre yetersizliği
Üçüncü soru başlığına ilişkin kodlamalar	Vatanseverlik ve önemi, Vatanseverlik ve milli bilinç, Vatanseverlik ve ülke gelişimi, Vatanseverlik ve kişilik gelişimi
Dördüncü soru başlığına ilişkin kodlamalar	Ders izlencelerinin yetersizliği, Kitaplardaki görsellik ve içerik yetersizliği, Kazanımlar ve değerler, Türk tarihi ve izlenceler, Süre ve konu yetersizliği
Beşinci soru başlığına ilişkin kodlamalar	İlgili, Sınavlar ve ders ilgisi, Ders işleme yönteminin önemi
Altıncı soru başlığına ilişkin kodlamalar	Dış etkenlerin önemi, Sosyal medya ve medya iletişim araçları, Ailenin önemi
Yedinci soru başlığına ilişkin kodlamalar	Yeterli düzeyde, Okullar arasındaki fark, Görsellerin niteliği ve geliştirilmesi, Türk büyüklerinin potreleri
Sekizinci soru başlığına ilişkin kodlamalar	Özel gün ve haftaların önemi, Faydalı etkinlikler, Etkinliklerin geliştirilmesi, Yetersiz kutlamalar
Dokuzuncu soru başlığına ilişkin kodlamalar	Yetersiz seviyede vatanseverlik kazanımı, Kültürel yozlaşma, Eğitimsel yetersizlikler ve öğrenci davranışları

Kodlamaların ardından araştırmaya katılan on dört ilköğretim Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorulara vermiş oldukları cevaplar incelenerek ilgili soru başlıkları altında ifade edilmeye çalışılmıştır.

“1. Okullarda öğrencilere verilen değerler eğitimi faydalı buluyor musunuz? Buluyorsanız neden faydalı bulunduğunuzu nedenleriyle açıklar mısınız?” soru başlığına ilişkin bulgular

Bu araştırmada görüşmeye katılan 14 Sosyal Bilgiler öğretmenin tamamı okullarda yürütülen değerler eğitiminin faydalı bir etkinlik olduğu yönünde görüş belirtmiştir. Görüşmeye katılan beş öğretmen değerler eğitiminin sosyalleşme, kültür ve kimlik kazanımı açısından önemine ve gerekliliğine değinmiştir.

Tablo 9, Soru 1'e ilişkin istatistikler

Öğretmen Görüşleri		Öğretmenler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Değerler eğitimi faydalı		E1, E2, E3, E4, E5, E6, E7, E8, K6, K1, K2, K3, K4, K5	14	% 100
Değerler eğitimi	Sosyalleşme açısından önemli bulanlar	K1, K5	2	% 14,28
	Kültür aktarımı ve kimlik edinimi açısından önemli bulanlar	K3, E5, E8	3	% 21,42

“Evet faydalı buluyorum. Çünkü eğitim bir değerler sistemidir. Değerlere önem veriliyorsa eğitim iyi yolda ilerliyor demektir.” (E3)

“Faydalı buluyorum. Çünkü öğrencilerin derslerde kitabi bilgiler edindiği gibi değerlerini de öğrenmeli.” (E4)

“Faydalı buluyorum. Saygı, sevgi gibi sosyal hayatla ve insanlıkla ilgili bilgilere sahip olmak bunun bilinciyle hareket etmek bütün bilgilerin üstündedir.” (K5)

“Değerler eğitimi tabi ki faydalı buluyorum.” (K3)

Yukardaki ifadelerden de görüldüğü gibi araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenleri okullarda verilen değerler eğitimini uygulanması gereken faydalı bir eğitim etkinliği olarak görmektedir.

“Çünkü değerler bireyler ya da toplum tarafından benimsenen birleştirici olgulardır. Şayet bu eğitim verilmezse duygusal yönden eksik bireyler yetişebilir.” (E5)

“Eğitim demek yetiştirmek demek öğrenciyi sosyalleştirmek demek. Bir çocuğa bu ülkenin vatandaşı olduğunu öğreteceksek bunu değerler eğitimi ile yapacağız elbette. Çünkü değerler demek kültür demektir biz demektir.” (E8)

“Değerler aktarılarak kültürümüz öğrencilere daha iyi öğretilir. Bana göre iyi bir kültür aktarımı için değerler önemlidir. Okullarda da çocuklar kültürümüz hakkında bir şeyler öğreniyorlar. Öğrenmeli de.” (K1)

“Neden faydalı bulduğum üzerinde konuşmak gerekirse birey yaşadığı topluma kazandırılacaksa değerler eğitimi olmadan bu mümkün olmaz ki. Değerler eğitimi bir bakıma kişinin kimliğini yansıtır.” (K3)

“Bu yüzden değerler eğitimi temel eğitimde öncelikli verilmesi gereken eğitimlerden olmalı. Sonuçta çocuklar topluma girecekler toplumda bir yer edinecekler okulda bile yaşarken bir takım değerleri edinmiş olmalılar.” (K5)

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin yukardaki ifadelerinden görüldüğü gibi Sosyal Bilgiler öğretmenleri değerler eğitiminin kültür aktarımı açısından önemli bulmaktadır. Öğretmenlere göre öğrencilerin toplumda sosyalleşmesi ve bir kimlik kazanım süreci açısından değerler eğitimi önemlidir. Araştırmaya katılan “E5” kişisi yukarıda da ifadelerini gösterdiğimiz gibi değerler eğitiminin öğrencilerdeki duygusal gelişimine dikkat çekmiştir. Ayrıca “K3” kişisi *“İyi kötüyü bilen insanlar daha az suç işler.”* şeklinde görüş belirterek toplumsal yaşam açısından değerler eğitimin önemine dikkat çekmiştir.

“2. Sizce Sosyal Bilgiler derslerinde değerler eğitimi üzerinde yeteri kadar duruluyor mu?” soru başlığına ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan 14 Sosyal Bilgiler öğretmeninden 13 tanesi “Sizce Sosyal Bilgiler derslerinde değerler eğitimi üzerinde yeteri kadar duruluyor mu?” sorusuna “hayır, yeteri kadar durulmuyor” şeklinde ifadeler kullanmışlardır. Ayrıca bu 13 öğretmenden beşi Sosyal Bilgiler derslerinde değerler eğitimi üzerinde yeterli düzeyde durulamamasının nedenlerinin haftalık ders saat sayısı ve Sosyal Bilgiler ders müfredatındaki konu yetersizliklerinden kaynaklandığını belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan öğretmenlerden bir tanesi ise Sosyal Bilgiler derslerinde değerler eğitimi üzerinde yeteri kadar durulduğunu belirtmiştir.

Tablo 10, Soru 2’ye ilişkin istatistikler

Öğretmen Görüşleri	Öğretmenler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Hayır, Sosyal Bilgiler derslerinde değerler eğitimi üzerinde yeterince durulmuyor	E1, E2, E3, E4, E5, E6, E7, E8, K1, K2, K3, K4, K5, K6	13	%92,85
Yeteri kadar durulamamasının nedenini süre ve konu yetersizliği olarak belirtenler	E1, E8, K1, K3, K5	5	%35,71
Yeteri kadar duruluyor	K2	1	%7,14

“Yeteri kadar durulmuyor öğrencinin kendi değer yargılarını oluşturmaları için gerekli etkinlikler yapılmalı ve değerler eğitimine daha çok zaman ayrılmalıdır.” (E2)

“Bence yeteri kadar durulmuyor. Sosyal Bilgiler ders programında yer almasına rağmen derslerde yeteri kadar değerler eğitimine önem verilmiyor. Genelde sınav odaklı bir düşünce olduğundan değerler eğitiminin verilmesinden çok bilgi odaklı dersler geçtiğine inanıyorum.” (E4)

“Yeteri kadar durulmuyor. Değerler eğitimi sadece öğretmenin öğütlerinden duygularından ibaret kalıyor.” (E6)

“Hayır yeteri kadar durulmuyor. Zaten dersleri anlatırken çok fazla değerlere değinmiyoruz. Ders konusu bellidir işte. Konu neyse onu yetiştirmeye çalışıyoruz. Diğer öğretmenlerde sonuçta aynı şekilde konuları yetiştirmeye çalışıyordur.” (E7)

“Yeteri kadar durulmuyor. Konuyla alaka bir değer varsa ondan da bahsetmeye çalışıyoruz. Ama önceliğimiz konuları yetiştirmek oluyor.”
(K1)

Yukardaki ifadelerden de görüldüğü araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenleri derslerde değerler eğitimi üzerinde yeterli düzeyde durulmadığını dile getirmişlerdir.

“Ama işte sonuçta bir saat derste anlatmanız gereken bir konu oluyor ödevler varsa onları kontrol ediyorsunuz konuyu da işlerken fırsatınız, süreniz olduğu ölçüde değerlere değiniyorsunuz. Bu bazen yeterli ölçüde olur bazen yetersiz seviyede.” (K5)

“Daha doğrusu ders saat sayısı çok az ders giriyorsunuz derdiniz konuyu yetiştirmek oluyor. Değerlerdense işte bahsedebildiğimiz kadar bahsediyoruz. Yani programda elbette değerler var bahsedilmesi gerekiyor ama iste konu ve süre olarak biraz yetersiz kalıyoruz değerlere değinmekten.” (E8)

“ünkü bizim ders saat sayımız çok az. Konular yetişmiyor. Biz anca konuları yetiştirmeye çalışıyoruz.” (K1)

“Sosyal Bilgiler dersi değerler eğitimi için büyük ölçüde etkilidir. Normal şartlarda durulması gerekir. Fakat müfredat ve ders saatlerinin kısıtlı olması bunu engelliyor.” (K3)

Yukarda araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ifadelerinden görüldüğü gibi öğretmenler Sosyal Bilgiler derslerinde değerler eğitimi üzerinde yeterli düzeyde durulamamasın nedenlerini haftalık ders saat sayısı ve ders müfredatının yetersizliği açısından eleştirmişlerdir.

Araştırmaya katılan “K2” kişisi *“Sosyal Bilgiler derslerinde değerler eğitimi üzerinde yeteri kadar duruluyor. Fakat bunu biraz pratiğe dökebilsek daha iyi olacağı kanaatindeyim.”* şeklinde görüş bildirerek Sosyal Bilgiler derslerinde değerler eğitimi üzerine yeterli düzeyde durulduğunu belirtmiştir.

“3. Vatanseverlik değerinin öğretilmesi sizce ne denli önemlidir? Bu değerinin öğretilmesi sizce ne denli önemlidir?” soru başlığına ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan 14 Sosyal Bilgiler öğretmeninin tamamı bu soru başlığı altında vatanseverlik değerini “temel-öncelikli öğretilmesi gereken değer”, “çok önemli değer” gibi ifadelerle nitelendirdikleri görülmüştür. Öğretmenler bu ifadelerle vatanseverlik değerinin yüksek önemine dikkat çekmişlerdir. Öğretmenlerden on tanesi vatanseverlik değerinin ülkenin devamlılığı, gelişimi açısından önemli bir değer olduğuna ilişkin görüşler belirtmiştir. Diğer yandan dört öğretmen vatanseverlik değerinin milli bilinci geliştirme açısından önemine dikkat çekmiştir. Ayrıca beş öğretmen iyi insan yetiştirmek için vatanseverlik değerinin önemli bir değer olduğunu belirtmiştir.

Tablo 11, Soru 3’e ilişkin istatistikler

Öğretmen Görüşleri	Öğretmenler	Frekans (f)	Yüzde (%)	
Vatanseverlik değerinin yüksek önemine dikkat çekenler	E1, E2, E3, E4, E5, E6, E7, E8, K1, K2, K3, K4, K5, K6	14	%100	
Vatanseverlik değerini	Ülkenin gelişimi, devamlılığı açısından önemli bulanlar	E1, E4, E3, E5, E6, E7, E8, K2, K6	10	%71,42
	Milli bilincin gelişimi açısından önemli bulunlar	K5, K4, K1, E2	4	%28,57
	İyi insan yetiştirmek için vatanseverlik değerini önemli bulanlar	E1, E4, E3, E8, K2	5	%35,71

“Vatanseverlik, ülke ve bayrak sevgisine sahip olmayan bir birey içinde bulunduğu topluma faydalı olamaz. Yine o toplum için fedakarlık konusunda isteksiz olacaktır. Bana göre bir birey her şeyden önce bu değerlere sahip olmalı ve bunları benimsemelidir. Bu değerleri bir öğrenciye benimsettiğimiz zaman öğrenci ülke sorunlarına daha duyarlı olacak ve bu sorunların çözümü için neler yapılabileceği konusunda fikirler üretecektir.” (E1)

“Vatanseverlik değeri öğrenciye milletini, geçmişini, atalarını, nerden geldiğini, milli değerlerimizi öğretir. Bu yüzden en önemli değerdir.” (E2)

“Bu değerin önemi tartışılmaz. Biz öğretmenler vatansever şuurulu öğrenciler yetiştirmeliyiz. Sonuçta ülke olarak var olabilmek için bunu yapmalıyız. Bu açıdan vatanseverlik değeri çok önemli. Bu değeri bende önemsiyorum.” (K4)

“Sonuçta sosyal bilgiler dersinde öğretilmesi gereken en önemli değer bana göre. Sadece sosyal bilgiler diye düşünmemek lazım. Bir öğrenci okulu bitirdikten sonra vatansever biri olarak mezun olmalı. Bu tüm branşların sorumluluğunda da olan bir şey. Tabi öncelikle sosyal bilgiler dersinde kazandırılması lazım. Vatansever insanlar yetiştirmek demek ülkesi çalışacak çabalayacak insanlar yetiştirmek demek.” (E8)

“Vatanseverlik değerinin önemini söyle açıklayabiliriz; sosyal Bilgilerin zaten temel amacı iyi bir vatandaş yetiştirmek olduğu için bu değeri de göz önüne alarak bütün öğretilen konular içerisinde başta iyi bir insan iyi bir vatandaş olmayı gerektiren durumları örnek göstererek Türkiye cumhuriyetine iyi bir vatandaş yetiştirmek için uğraşılması gerektiği kanaatindeyim.” (K2)

“Vatan toprağının nasıl kazanıldığını ve korunduğunu bilen bir nesil vatanını sevmeye ve onu korumaya devam edecektir. Vatanını sevmeyen bir nesil yok olmaya milli bilincini ve değerlerini kaybetmeye başlar. Büyük fedakarlıklar sonucu koruduğumuz ve bu günlere getirdiğimiz vatanımızı ve atalarımızı sevmeli ve yeni nesillere sevmeyi öğretmeliyiz.” (K5)

Yukarda araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ifadelerinden görüldüğü gibi öğretmenler vatanseverlik değerinin önemine dikkat çekmişlerdir. Öğretmenler vatanseverlik değerini iyi insan yetiştirmek, milli bilinç ve ülke gelişimi açısından değerlendirerek vatanseverlik değerinin öğretimin önemli bir gereklilik olduğunu dile getirmişlerdir.

“4. Vatanseverlik değeri açısından Sosyal Bilgiler ders izlencelerini (programlarını) nasıl değerlendirirsiniz?” soru başlığına ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan 14 Sosyal Bilgiler öğretmeninin tamamı Sosyal Bilgiler ders izlencelerini vatanseverlik değeri açısından yetersiz bulup ders izlencelerini değişik açılardan eleştirmişlerdir. Araştırmaya katılan 14 Sosyal Bilgiler öğretmenden dokuz öğretmen Sosyal Bilgiler ders kitaplarını görsellik ve içerik açısından yetersiz bulduklarını dile getirmişlerdir. Beş öğretmen ise kitapların görsellik ve içerik açısından geliştirilmesi gerektiği tavsiyesinde bulunmuştur. Ayrıca araştırmaya katılan 14 Sosyal Bilgiler öğretmeninden altı tanesi kazanımların vatanseverlik değeri açısından uygun, yeterli bulduklarını dile getirirken diğer öğretmenler kazanımları görüşme esnasında çok fazla hatırlayamadıkları gerekçesiyle bu konuda görüş belirtmemişlerdir.

Tablo 12, Soru 4'e ilişkin istatistikler

Öğretmen Görüşleri	Öğretmenler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Sosyal Bilgiler ders izlencelerini (programlarını) vatanseverlik değeri açısından yetersiz bulanlar	E1, E2, E3, E4, E5, E6, E7, E8, K1, K2, K3, K4, K5, K6	14	% 100
Sosyal Bilgiler ders kitaplarını görsel ve içerik açısından yetersiz bulanlar	E1, E3, E4, E5, E8, K1, K4, K5, K6	9	% 64,28
Sosyal Bilgiler ders kitaplarını yeterli bulanlar	E2, E6, E7, K2, K3	5	% 35,71
Kazanımları vatanseverlik değeri açısından yeterli bulanlar	E3, E4, E6, K3, E8, K1	6	% 42,85
Kazanımlar hakkında görüş belirtmeyenler	E1, E2, E5, E7, K2, K4, K5, K6	8	% 57,14

“Vatanseverlik değeri Sosyal Bilgiler dersinin her aşamasında üzerinde durulabilecek bir değerdir. Bu yüzden bu değer herhangi bir konuya tek bağlanamaz tüm konular üzerinde diğer değerler göz ardı edilmeden vatanseverlik değeri verilmeli ve vurgulanmalıdır. Sadece nüfus konusunda bu değer verilmeli yeterli değildir. Vatanseverlik değeri verilirken genel olarak Türk tarihi ve Türk büyükleri üzerinde çokça durulmalı.” (E1)

“Vatandaşlık dersleri ilkokula kaydırıldığından beri ortaokul Sosyal Bilgiler dersinin vatanseverlik değerini kazandırma açısından değeri oldukça arttı ancak ders saati oldukça az.” (E3)

“Yeterli bulmuyorum. Konu ve ders saat sayısı artırılmalıdır. Özellikle de Sosyal Bilgiler dersi bu tür değerlerin en doğru şekilde aktarılması için hayati öneme taşımaktadır.” (E5)

“Konu sayısı zaten az olan konuları ise verilen sürede yetiştirmek çok zor. Bu yüzden tarihi konular biraz daha artırılmalı tabi ders saat sayısı da. Haftada 3 saat sosyal bilgiler için çok az. Konular açısından biraz daha zenginleştirilebilir. Görsel açıdan biraz daha iyi olabilir.” (E7)

“Sosyal Bilgiler öyle bir ders ki yani hem konuların sayısı ve çeşitliği önemli çünkü anlatılacak aslında çok şey var. Ayriyetten sürede çok önemli bizde. Yani bizim branş hocam kâğıtla kalemle anlatmakla bir yere kadar iyi. Bir yerden sonra sunumlara görsellere coğrafyada materyallere çok ihtiyaç duyuyorsunuz.” (E8)

“Vatanseverlik değerinin programdaki yeri konular açısından ele alınmış fakat ders saati oldukça kısa. Normal şartlarda konular yetişmezken değerlerin doğrudan aktarımı oldukça zor. Sadece ismi ve birkaç örnekle sınırlı.” (K3)

Yukardaki araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ifadelerinden görüldüğü gibi öğretmenler vatanseverlik değeri açısından Sosyal Bilgiler ders izlencelerini yetersiz bulmaktadır. Öğretmenler ders izlencelerini değişik açılardan eleştirerek vatanseverlik değeri için ders izlencelerinin olumsuz yanlarına dikkat çekmişlerdir.

“Ders kitaplarının uygunluğu açısından baktığımda yeterli olduğunu düşünmüyorum daha fazla kazanım ve etkinliklere yer verilmelidir.” (E2)

“Kitapların Vatanseverliğe Uygunluğu Açısından: Ders kitapları vatanseverlik eğitimi açısından tam olarak yeterli kalmadığını düşünmekteyim.” (E4)

“Kitaplar bu değerinin kavranmasında ve uygulanmasında gerekli uygunlukta ve düzende basılmaya çalışılıyor ancak yeterli değil. Kitapların hazırlanmasında daha da özen gösterilmelidir. Kitaplardaki eksikler göze çarpıyor.” (E5)

“Kitaplar biraz güncellenmeli ya sonuçta Ortadoğu'nun durumu belli. Kitaplara bakıyorsun Ortadoğu'da hiçbir şey yokmuş gibi bir havada hazırlanmış.” (K2)

“Kitapların uygun olduğunu düşünmüyorum. Örneğin yeni çıkarılan 5. Sınıf Sosyal Bilgiler kitabındaki görsellerdeki hiçbir çocuk Türk değil. Hepsi yabancı. Türk adı ve vatan kelimesi ne kadar geçiyor şüpheli. Vatan sevgisi Türklük şuuru açısından çok eksik” (K6)

“Kitaplar bana biraz yetersiz geliyor. Sosyal Bilgiler kitapları renkli olmalı görseller açısından. Bide vatanseverlik değeri ile alakalı daha çok kahramanlık hikayeleri olabilir Sosyal Bilgiler kitaplarında öğrenciler seviyor bu hikayeleri.” (K4)

Yukarda araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ifadelerinden görüldüğü gibi öğretmenler Sosyal Bilgiler ders kitaplarını vatanseverlik değeri açısından yetersiz bulduklarını belirtmişler ve geliştirilmesini, daha iyi düzenlenmesini önermişlerdir.

“5. Öğrencilerin vatanseverlik değeri ile ilgili ders konularına ilgileri hakkında neler söyleyebilirsiniz?” soru başlığına ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan 14 Sosyal Bilgiler öğretmeninden 12'si öğrencilerin vatanseverlik değeri ile ilgili ders konularına ilgili olduklarını dile getirmişlerdir. Diğer iki öğretmen ise öğrencilerin vatanseverlik ile ilgili ders konularına ilgisiz olduklarını dile getirmiştir. Araştırmada öğrencilerin vatanseverlik değeri ile ilgili ders konularına ilgili olduklarını söyleyen on iki öğretmenden bazıları bu ilginin etkili ders işleme yöntemleri ile daha da artırılabilceğine dikkat çekmiştir. Yine bu 12 öğretmen bazıları sınav mantığı ile ders işleme alışkanlığı, dersin ilgi çekici şekilde işlenememesi gibi nedenlerden dolayı öğrencilerin var olan ilgi düzeylerinin olumsuz etkilendiği eleştirisinde bulunmuşlardır.

Tablo 13, Soru 5'e ilişkin istatistikler

Öğretmen Görüşleri		Öğretmenler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Vatanseverlik değeri ile ders konularına ilgililer şeklinde görüş belirtenler		E1, E2, E3, E4, E5, E6, E7, E8, K1, K2, K3, K4, K5, K6	12	%85,71
Öğrencilerin ilgileri	Etkili ders işleme yöntemleri ile artırılabilir	E2, K2, K6	3	%21,42

Öğrencilerin ilgileri olumsuz ders işleme yöntemleri yüzünden azalıyor	E6, E8, K3, E1, K4	5	%35,71
İlgisizler şeklinde görüş belirtenler	E4, E5	2	%14,28

“Öğrenciler bu konularda oldukça ilgili ve hevesli. Diğer konulara nazaran ilgilerini daha çok çekiyor denilebilir.” (E3)

“Ülkemizde öğrencilerin vatanseverlikle ilgili her konuya son derece meraklı ve ilgili olduklarını görüyoruz.” (E6)

“Genel olarak evet ilgililer. Özellikle inkılap tarihi dersinde tarihimizin onların ilgisini çekiyor. Onlarda kurtuluş savaşında düşmanları yenmiş olmamızdan mutluluk duyuyorlar.” (E8)

“İlgililer diyebilirim. Vatanseverlik değeri ile ilgili konularda genelde dersi dinliyorlar hatta soru bile soruyorlar. Milli tarihlerini öğrendikleri için mutlu gibiler.” (K1)

“Şimdi bu ders konularına olan ilgileri biraz dersi canlı tutma ile ilgilidir. Özellikle tarih konularında verilmesi gereken vatanseverlik değerinin bilirsiniz hepimiz (gülerek) belki yaşamışımızdır tarih dersinde çok sıkıldığımız için ilgimizi kaybedebiliyoruz. Biraz daha dersi canlı tutarsak dersi vermemiz gereken kazanımı beraber vatanseverlik değerini daha fazla verebileceğimize inanıyorum.” (K2)

“Öğrenciler vatanseverlikle ilgili konulara ilgililer. Fakat konular sınav mantığıyla anlatıldığında o ilgi ortadan kalkıyor. Öğrenciye gerçek anlamda tarih öğretildiğinde merak ve farkındalık duygusu daha çok açığa çıkacaktır.” (K3)

Yukarda yer verdiğimiz araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinden de görüldüğü gibi öğretmenler öğrencilerin vatanseverlik değeri ile ilgili ders konularına ilgili oldukları yönünde görüş belirtmişlerdir. Öğretmenlerden bazıları etkili ders işleme yöntemlerinin öğrencilerin bu ilgi düzeylerini daha da artırabileceği görüşündedir. Bazıları da bir takım etkenlerden dolayı (verimsiz ders işleme, sınav mantığı ile ders işleme) öğrencilerin vatanseverlik değeri ile ilgili ders konularına olan ilgilerinin olumsuz etkilendiği eleştirisinde bulunmuştur.

Araştırmaya katılan E4 kişisi “Öğrenciler arasında çok ilginin olduğunu düşünmüyorum” ve E5 Kişisi “Öğrencilerde intiba ettiğim kadarıyla bir vurdumduymazlık var” şeklinde görüş belirterek araştırmadaki on iki öğretmenden farklı olarak öğrencilerin vatanseverlik değeri ile ilgili ders konularına karşı ilgisiz oldukları şeklinde görüş belirtmişlerdir.

“6. Vatanseverlik değerinin kazanımı konusunda dış etkenlerin (Televizyon, sosyal medya, sosyal çevre) etkisi hakkında neler söyleyebilirsiniz?” soru başlığına ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan 14 Sosyal Bilgiler öğretmeninden tamamı “Vatanseverlik değerinin kazanımı konusunda dış etkenlerin etkisi hakkında neler söyleyebilirsiniz?” sorusuna dış etkenlerin vatanseverlik değerinin kazanım sürecinde oldukça etkili öğeler olduklarını dile getirmişlerdir. Araştırmaya katılan 14 Sosyal Bilgiler öğretmenin tamamı vatanseverlik değerinin kazanımı konusunda sosyal medya (sosyal paylaşım internet siteleri) ve kitle iletişim (Televizyon v.b.) araçlarının önemine dikkat çekmişlerdir. Öğretmenlere göre öğrenciler yaygın, etkin bir şekilde sosyal medya ve kitle iletişim araçlarını kullanmakta ve bu alanlardaki paylaşımlardan etkilenmektedir. Bu konuda on bir öğretmen sosyal medya (sosyal paylaşım internet siteleri) alanlarında içerik seçimine dikkat edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bazı öğretmenler ise kitle iletişim (TV v.b.) araçlarında içerik seçimine dikkat edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca araştırmada üç öğretmen vatanseverlik değerinin kazanımı konusunda ailenin önemine dikkat çekmiştir.

Tablo 14, Soru 6’ya ilişkin istatistikler

Öğretmen Görüşleri	Öğretmenler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Dış etkenler önemli	E1, E2, E3, E4, E5, E6, E7, E8, K1, K2, K3, K4, K5, K6	14	% 100
Sosyal medya alanlarında içerik seçimin önemine dikkat çekenler	E1, E2, E3, E6, E8, K1, K2, K3, K4, K5, K6	11	%78,57
Ailenin önemine dikkat çekenler	K2, E2, E5	3	%21,42
Kitle iletişim araçlarında (TV v.b.) içerik seçimine dikkat çekenler	E3, E6, E7, K3, K4, K6	6	%42,85

“Günümüzde gelişen iletişim olanakları sosyal medyayı hayatımızın vazgeçilmez bir parçası haline getirmiştir. Bu yüzden değer eğitimi konusunda televizyon ve sosyal medya önemli bir araçtır. Bu mecralarda vatanseverlik değeri için çeşitli içerikler hazırlanabilir. Tabi

bu araçlarla insanlar kolaylıkla manipüle edilebiliyor bu yüzden içerik seçimi konusunda hassas olunmalı” (E1)

“Medya, internet, televizyon bu konuda en etkili olanları olsa gerek. Günümüzü düşündüğümüzde bu unsurlar artık öğretmenlerden daha etkili olmakta. Öğrencilerin internette geçirdikleri vakit düşünülürse çok önemli bir etken olmaktadır. Bu açıdan baktığımızda aslında öğrencilerin Vatanseverlik anlayışını daha çok dış unsurların oluşturduğunu söylemek çokta yanlış olmayacaktır.” (E2)

“Biliyorsunuz telefonlar, tabletler, bilgisayarlar çok yaygınlaştı. Televizyonun etkisi zaten malum. Çocuklar bütün dizileri izliyor galiba. Medya ister istemez onların hayal dünyasını, bakış açısını etkiliyor. Sosyal medyada dinledikleri bir fikrin etkisinde kalabiliyorlar.” (E8)

“Birey öğrendiklerinin çoğunu sosyal çevreden öğrenir. Bu yüzden ilk önce ailede başlar eğitim. Dolayısıyla aile başlar vatanseverlik değerini kazanımı. Bu yüzden ebeveynlere önemli görevler düşmektedir.” (E2)

“Vatanseverlik duygusunun bence çocuk ailesiyle beraber çevresinde yaşadığı olaylardan etkilenecek daha fazla edinebilir diye düşünüyorum.” (K2)

“Küçük çocuklar bile bir şekilde sosyal medya ile buluşuyor. Televizyon deseniz olmadığı ev yok. Bir parçası artık sosyal medya hayatımızın. Çocuklarda buradaki paylaşımlardan, görsellerden bir şekilde etkileniyor. Özellikle tarihi diziler ve filmler çok önemli vatanseverlik değeri için. Bazen çok güzel filmler oluyor tarihimizi anlatan ama tabi çocukların tarihi düzgün anlaması için bu filmler daha özenli yapılması lazım. Tarih dizilerde gösterildiği kadar basit kurgusal şeyler değil ki. Bir savaş bir fetih ne zorluklarla gerçekleşmiş. Bazı padişahların önemli komutanların hayatları filmlerde iyi ayarlanmalı. Diğer türlü sağlıklı bir tarih anlayışı gerçekleşebilir.” (K3)

Yukarda araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ifadelerinden görüldüğü gibi öğretmenler vatanseverlik değerinin kazanımı yönünde sosyal medya

ve kitle iletişim araçlarına önemli ölçüde dikkat çekmişlerdir. Öğretmenler bu alanların öğrenciler üzerinde etkili unsurlar olduklarını belirtmişlerdir. Yine bazı öğretmenlerde vatanseverlik değerinin kazanımı konusunda ailenin önemine dikkat çekmişlerdir.

“7. Görev yaptığınız okullarda fiziki görüntü olarak vatanseverlik değeriyle ilgili öğelerin (Türk büyükleri resimleri, Atatürk köşesi, Türkiye haritası, Türk bayrağı sayısı vb.) yeterli düzeyde yer aldığını düşünüyor musunuz?” soru başlığına ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan 14 Sosyal Bilgiler öğretmeninden 12’si bu soru başlığı altında şuanda görevlerini yerine getirdikleri okullarında vatanseverlik değeri açısından yeterli düzeyde görsel öğelerin yer aldığını ve görev yaptıkları diğer okulların bu konuda fiziki görüntü açısından yeterli düzeyde olduklarını dile getirmişlerdir. Araştırmada iki öğretmen ise bu konuda görevlerini ifa ettikleri okullarının fiziki görüntü olarak yetersiz olduğunu belirtmişlerdir.

Ayrıca araştırmada okullarının fiziki görüntü olarak vatanseverlik değeri açısından yeterli olduğunu belirten 12 öğretmenden bazıları bu konuda bazı okulların ya da bazı köy gibi yerleşim alanlarında yer alan okulların vatanseverlik değeri ile ilgili fiziki görsellik açısından yetersiz kalabildiğine dikkat çekmişlerdir. Yine bu öğretmenlerden bazıları okullarındaki vatanseverlik değeri ile ilgili öğelerin daha da geliştirilebileceğini dikkat çekmişlerdir.

Tablo 15, Soru 7’ye ilişkin istatistikler

Öğretmen Görüşleri	Öğretmenler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Okulların fiziki görüntüsü yeterli şekilde görüş belirtenler	E1, E3, E4, E5, E6, E7, E8, K1, K2, K3, K4, K5, K6	12	%85,71
Okulların fiziki görüntüsü yetersiz şekilde görüş belirtenler	E2, E8	2	%14,28
Okullar arasındaki fiziki görüntü farklılıklarına dikkat çekenler	E1, E5, E6, K6	4	%28,57

“Türk bayrağı, Türkiye bayrağı ve Atatürk resmi konusunda sıkıntı yok. Fakat imkanların kısıtlı olduğu bölgelerde diğer tarihi şahsiyetlerin resimleri pek yer almamaktadır.” (E2)

“Bu açıdan okullarımız yapılması gerekenleri yapmaktadır. Gerekli materyallerin bulundurulması ve sayısı konusunda yeterli olduğunu düşünmekteyim.” (E4)

“Yeterli düzeyde bulunuyor. Sınıflarda Atatürk resmi, İstiklal marşı, Gençliğe hitabe var. Okulda Atatürk köşesi bulunmakta. Belki biraz daha bir şeyler etkilenebilir.” (K1)

“Yeterli olduğunu düşünüyorum. Bu fiziki ortamlarda bulunan materyalların değiştirilmesinin daha ilgi çekeceğini düşünüyorum. Yani daha etkili fiziki görseller, materyaller yerleştirilebilir. Bide nasıl desem okullar arasında da fark var. Bazı okullar bu konuda daha iyi.” (E6)

“Bu konuda bizim okul iyi aslında yeteri kadar görsel var da diyebilirim. Fakat bu görsel öğrencilerin dikkatini pek çekmiyor. Hem bu görsellerin konulduğu yerler hem de görsellerin yapısı pek dikkat çekici değil.” (K5)

“Fiziki görüntü konusunda gerekli öğeler yeterli düzeyde. Fakat bilinen Türk büyükleri dışında diğer tarihi şahsiyetlere de yer verilmelidir. Salt isimlerle hatırlanmamalı tarih.” (K3)

Yukarda araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ifadelerinden görüldüğü gibi öğretmenler görev yaptıkları okullarındaki vatanseverlik değeri ile ilgili fiziki öğelerin yeterli sayıda olduğunu düşünmektedirler. Yine bu öğretmenlerden bazıları bu konuda okullar arasındaki farklılıklara dikkat çekmiştir. Ayrıca bazı öğretmenler okullarda yer alan vatanseverlik değeri ile ilgili fiziki unsurların daha da geliştirilebileceğini dile getirmişlerdir.

Bu araştırmada E8 kişisi *“Yani sonuçta okullarımızın mimari yapısı belli. Biraz önemli savaşları konu edinen resimler olmalı bence okullarda. Yine Türk büyüklerinin resimleri filan bunlar olmalı. Bizim okulumuzda az gibi bunlar”* şeklinde görüş belirterek vatanseverlik değeri için görev yaptığı okulun fiziki görüntüsünü yetersiz bulduğunu belirtmiştir. Ayrıca E1 kişisi de *“Okullarda sıradan görseller var işte. Bunlar zamanında konulmuş şeyler. Okulun görsel zenginliği ile ilgilenen pek yok”* şeklinde görüş belirterek görev yapmış olduğu okulun vatanseverlik değeri açısından görsel yetersizliğine değinmiştir.

“8. Özel gün, haftalar ve milli bayramlar ile ilgili okuldaki eğitsel uygulamalar sizce vatanseverlik değeri açısından faydalı etkinliklerle geçiyor mu? Bu uygulamaların daha faydalı olması için neler yapılabilir? Görüşlerinizi belirtir misiniz?” soru başlığına ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan 14 Sosyal Bilgiler öğretmeninden tamamı bu soru başlığında altında okullarda kutlanan özel gün ve haftaların vatanseverlik değeri açısından önemli olduğunu dile getirmişlerdir. Araştırmaya katılan 14 öğretmenden dokuzu okullarda kutlanan özel gün ve haftaların vatanseverlik değeri açısından faydalı etkinliklerle geçtiğini belirtip, etkinliklerin çeşitliliğinin geliştirilebileceği, etkinliklerin niteliğinin artırılabilirliği yönünde görüşler belirtmişlerdir. Araştırmada beş öğretmen ise okullarda kutlanan özel gün ve haftaların vatanseverlik değeri açısından faydalı etkinliklerle geçmediğini belirtmişlerdir.

Tablo 16, Soru 8'e ilişkin istatistikler

Öğretmen Görüşleri	Öğretmenler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Özel gün ve haftalarda kutlanan etkinliklerine önemine dikkat çekenler	E1, E2, E3, E4, E5, E6, E7, E8, K1, K2, K3, K4, K5, K6	14	% 100
Özel gün ve haftaların faydalı etkinliklerle geçtiğini söyleyenler	E1, E3, E5, E7, E8, K1, K2, K4	9	%64,28
Özel gün ve haftaların faydasız etkinliklerle geçtiğini söyleyenler	E2, E4, E6, K3, K5, K6	5	%35,71

“Elbette özel günlerde çeşitli etkinlikler yapılması vatanseverlik değerinin öğretilmesi için etkili olmaktadır. Özellikle tarihimize yönelik yapılan etkinlikler öğrencilerin vatan sevgisi konusunda ilgisini çekmektedir. Bu etkinlikler yapılırken daha fazla hazırlık yapılmalı ve öğrenciler daha fazla etkinliklerde yer almalıdır.” (E1)

“Faydalı buluyorum ama tabii ki eksiklikler vardır. Etkinlikler kutlamalar daha güzel yapılabilir. Güzel gösteriler yapılabilir. Yani rutin bir görevmiş gibi kutlamak yerine daha istekli daha eğlenceli kutlayabiliriz bayramları.” (E7)

“Evet faydalı buluyorum. Özel gün ve haftaların vatanseverlik değeri konusunda yeterli olduğunu düşünüyorum. Gerek yapılan etkinliklerde gerek yapılan görsellerde gerek yapılan sunumlarda gerekse okunan şiirlerde öğrencilerin milli ve manevi duygularının coşturulduğu kanaatindeyim.” (E8)

“Genel olarak güzel geçiyor bu özel gün haftalar ama yine de öğrencileri çok yormamak lazım diye düşünüyorum. Bu özel gün ve haftalarda öğrenciler etkinliklere katılmakta istekliler onlara görev verdiğimizde mutlu oluyorlar. Hatta bazıları görev almakta çok istekli. Bu

açından bu günler daha güzel daha çok öğrencinin katıldığı etkinliklerle geçmeli.” (K4)

“Yıl içerisinde birçok kutlamaya yapılıyor. Uygulamalar güzel etkinliklerle geçiyor. Daha çeşitli etkinlikler yapılabilir.” (K1)

Yukarda araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ifadelerinden görüldüğü gibi öğretmenler okullarda kutlanan özel gün ve haftaların vatanseverlik değeri açısından önemli olduğu görüşündedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerden bazıları yukardaki ifadelerden de görüldüğü gibi özel gün ve haftalarda düzenlenen etkinlikleri vatanseverlik değeri açısından yeterli bulmaktadır. Ayrıca öğretmenler etkinliklerin geliştirilmesi tavsiyelerinde de bulunmuşlardır.

“Okullarda gerekli etkinlikler yapılmakta ama amaca uygunluğu konusunda yeterli olmadığını düşünmekteyim. Çünkü öğrenciler bu gibi etkinlikleri benimsemiyorlar onlara zorla yaptırılıyormuş ve istemiyorlar gibi bir davranış içine giriyorlar. Bu konuda öğrencilerin daha çok benimseyeceği etkinlikler yapılmalı ve öğrenciyi bu konuyu daha çok benimsemesi sağlanmalıdır.” (E4)

“Özel gün ve milli bayramlar değerlerin hatırlatılması ve yaşatılması için oldukça önemlidir. O yüzden bu günlerde değerlerin bireylere daha etkili şekilde yansıtacak etkinlikler yaptırılmalı. Önemli gün ve milli bayramlar görev bilinciyle yapılıyor o yüzden gerçek anlamda var olan manevi duygu hissedilmiyor.” (K3)

“Bu tür etkinliklerde önemli günlerin ne ifade etki ettiği daha çok vurgulanmalı. 23 Nisan’ı kutluyoruz ama 23 Nisan nedir önemi nereden gelmektedir bunlar daha iyi vurgulanmalı öğrencilere öğretmenler tarafından. Hepimiz biliyoruz sonuçta birebir yaşantıyla edinilen bilgiler daha kalıcı olduğunu o yüzden bu günlerde daha iyi daha güzel etkinlikler yapılmalı. Öğrencilerin o günle alakalı bilgileri yaşayabilecekleri etkinlikler yapılmalı. Sıradan kalıplaşmış uygulamalar vatanseverlik bilincini kazandırma konusunda yetersiz kalabiliyor.” (K5)

Yukarda araştırmaya katılan bazı Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ifadelerinde görüldüğü üzere öğretmenlerin bazıları okullarda kutlanan özel gün ve haftaların vatanseverlik değeri açısından faydalı etkinliklerle geçmediğini belirtmişlerdir. Bu

öğretmenler etkinliklerin daha çok geliştirilmesi gerektiği yönünde fikirler belirtmişlerdir.

“9. Öğrencilerin vatanseverlik değerini yeteri düzeyde kazandıklarını düşünüyor musunuz? Kazanıyorsa bu değer kazandırıldığına dair örnek vererek açıklar mısınız?” soru başlığına ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan 14 Sosyal Bilgiler öğretmeninden 12’si bu soru başlığı altında öğrencilerin yeterli düzeyde vatanseverlik değerini kazanmadıklarını düşündükleri yönünde görüş bildirmişlerdir. Araştırmada iki öğretmen ise öğrencilerin yeterli düzeyde vatanseverlik değerini edindikleri düşüncesinde olduklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin yetersiz düzeyde vatanseverlik değerini kazandığını düşünen öğretmenlerden bazıları bu durumun nedenlerini kültürel yozlaşma, yetersiz eğitim, öğrenci davranışlarındaki eğitsel yetersizlikler gibi nedenlere bağlamışlardır.

Tablo 17, Soru 9’a ilişkin istatistikler

Öğretmen Görüşleri	Öğretmenler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Yeterli düzeyde vatanseverlik değeri kazanmıyorlar	E1, E2, E3, E4, E5, E6, E7, E8, K1, K2, K3, K4, K5, K6	12	%85,71
Yeterli düzeyde vatanseverlik değeri kazanıyorlar	E1, K2	2	%14,28
Yetersiz vatanseverlik değerini kazanımın nedenini kültürel yozlaşma, yetersiz eğitim v.b nedenlere bağlayanlar	E7, E8, K1, K3, K4	5	%35,71

“Yeterli düzeyde değil. Öğrenciler milliyetçilikten uzak yetişiyor.”
(E2)

“Yeterli düzeyde kazandıkların söyleyemem çünkü en basitinden devlet malı olan okul eşyasına sahip çıkılması gerektiğini bile öğretmediğimizi görünce insan üzülüyor. Ayrıca olumsuz davranış örnekleri gösteren öğrencilerin çokluğu vatanseverliğin hala anlamadığını gösteriyor.” (E3)

“Yeterli olduğunu düşünmüyorum. Çünkü vatanseverlik sadece sevgiden ibaret değildir. Ülke malına sahip çıkmak, israf etmemek vb birçok durum vatanseverlikle ilgilidir bunların öğrencilere kazandırılmadığını düşünüyorum.” (E6)

“Düşünmüyorum. Çünkü kültürümüz gitgide yozlaşıyor. Öğrenciler dizilerde ki filmlerde ki hayatlara özeniyor. Yabancı filmeler etkileniyorlar.” (K1)

“Öğrencilerin vatanseverlik duygusunu yeterli düzeyde kazandıklarını düşünmüyorum. Vatanseverlik duygusu evet belki manevi anlamda o hisse sahip olmaktır fakat bununla sınırlı değil. Vatansever bireyler gerçek anlamda toplumda vatandaş sıfatını taşıyacak davranışları sergilemesi gerekir.” (K3)

“Öğrencilerin yeterli derecede vatanseverlik değerlerini kazandıklarını inanmıyorum. Bununda sebebi daha önceki sorularda söylediğim gibi derslerdeki uygulamaların yetersiz olmasıdır.” (K4)

Yukarda araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ifadelerinden görüldüğü gibi öğretmenler öğrencilerin yeterli düzeyde vatanseverlik değerini kazandığını düşünmemektedir. Öğretmenlere göre yetersiz eğitim, kültürel yozlaşma gibi unsurlar yetersiz vatanseverlik değeri kazanımının nedenleri arasındadır. Ayrıca araştırmaya katılan öğretmenlerden bazıları öğrencilerin davranışlarında olumlu düzeyde vatanseverlik değerini gözlemleyemediklerini de belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan “E1” Kişisi *“Vatanseverlik değerini her geçen gün öğrencilerin daha fazla benimsendiğini düşünüyorum. Önemli günlerde öğrencilerin ve milletimizin daha fazla katılımı olmaktadır”* ve “K2” kişisi *“Öğrencilerin vatanseverlik değerini yeterli düzeyde kazandıklarını düşünüyorum”* şeklinde görüş belirterek öğrencilerin vatanseverlik değerini yeterli düzeyde kazandıklarını düşündüklerini söylemişlerdir.

“10. Size göre vatanseverlik değerinin daha etkili kazanımı için Sosyal Bilgiler ders müfredatında ne tür değişiklikler yapılabilir?” soru başlığına ilişkin bulgular

Araştırmaya katılan 14 Sosyal Bilgiler öğretmeninden onu vatanseverlik değerinin daha iyi öğretimi açısından Sosyal Bilgiler ders saat süresinin ve ders konularının genişletilmesi gerektiği yönünde ifadeler kullanmışlardır. Ayrıca bu on öğretmenden bazıları müfredatta ilgi çekebilecek öğelere yer verilmesi, Türk tarihinin müfredata daha geniş, daha iyi yansıtılması, kitaplarda görsel içeriklerin

zenginleştirilmesi, hikaye tarzı kısa anekdot gibi unsurlara kitaplarda daha çok yer verilmesi şeklinde önerilere değinmişlerdir.

Araştırmada dört öğretmen ise vatanseverlik değeri için ders konularının ilgi çekebilecek düzeyde hazırlanması, ders konularının güncellenmesi, görsel somut uygulamaların programda yer alması, değerler eğitimi için hazırlanan yeni pilot uygulamanın izlenmesi gibi önerileri dile getirmişlerdir.

Tablo 18, Soru 10'a ilişkin bulgular

Öğretmen Görüşleri	Öğretmenler	Frekans (f)	Yüzde (%)
Vatanseverlik değeri açısından	➤ Ders konuları ve süre olarak geliştirilmeli	E2, E4, E6, E7, E8, K2, K3, K4, K5, K6	10 %71,42
Sosyal Bilgiler ders müfredatları	➤ İlgi çekebilecek şekilde yapılandırılmalı	E2, E4, K1, K4	4 %28,57
	➤ Türk Tarihin daha geniş yer alacak şekilde yapılandırılmalı	E6, E8, K5, K6	5 %35,71
	➤ Görsellik ve içerik açısından zenginleştirilmeli	K5, E7, E5, E2	4 %28,57

“Konu ve kazanımlar arttırılarak kapsam genişletilmelidir. Öğrencilerin ilgilerini çekecek proje/etkinlikler sunulmalıdır. Tarihte önemli kişilerin biyografilerine ve anılarına yer verilmelidir.” (E2)

“Hocam bizim branşın durumu ortada. Ders saat sayılarımız az. E malum kazandırılması gereken birçok değer var. Bence ders saat sayıları artırılmalı. Vatanseverlik kapsamının hayatın her anında olduğu ve sebep sonuç ilişkisinin anlatılarak ne gibi sonuçlara neden olacağı öğrencilere tekrar, tekrar ve farklı şekillerde aktarılmalı. Tarih konuları da biraz genişletilmeli.” (E6)

“Daha öncede dediğim gibi hocam ders saat süresi kesinlikle aktarılmalı. Haftada 3 saatle sosyal bilgiler 2 saatle İnkılap Tarihi dersi olmaz. Biz 4 saat olduğu zamanlarda konuların yetişmediğini biliyoruz. Bide tarihimizi anlatmaktan uzak durmamalıyız. Büyük bir tarihimizin var ve bunu anlatmalıyız.” (E8)

“Müfredat daha ilgi çekici hale getirilmeli. Ders saat süreleri artırılmalı. Ayrıca konularda artırılmalı. İnkılap tarihi dersinde öğrencilere daha çok şey anlatmalıyız. Sonuçta bu ülke kolay kurulmadı.” (K1)

“Vatanseverlik değerinin Sosyal Bilgiler dersi içinde daha etkili hale getirilmesi için ders saati artırılmalıdır. Kazanımlarda geliştirilerek uygulama ağırlıklı hale getirilmelidir.” (K3)

“Önceki sorularda da söylediğim gibi tekrar olacak ders saat sayıları az. Biraz artırılmalı. Sonuçta Sosyal Bilgiler mihver bir ders. İlköğretimin en önemli derslerinden birisi ve hatta en önemlisi. Haftada 3 saatle neyi öğretebilirsiniz. İnkılap tarihi 2 saatte yetişemez ki. Bizim tarihimizin büyük sonuçta. Bir sürü olay olmuş bir sürü zorluklar çekmişiz. Ayrıca konularda yetersiz. Ne olursa olsun ilköğretimde çocuklar genel olarak Türk tarihini önemli savaşları ve ana hatları ile iyice öğrencilerin kafalarına yerleştirilmeli. E çok disiplinli bir ders farklı konulardan bahsetmek gerekiyor ve materyal kullanımı da önemli. O yüzden kitapların daha çok görsel barındırması daha çok öğretmenlere yardımcı olacak içerikte olması faydalı olur.” (K5)

Yukarda araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ifadelerinden görüldüğü gibi öğretmenler vatanseverlik değeri için Sosyal Bilgiler ders konularının ve ders saat sayılarının artırılması gerektiğinden bahsetmişlerdir. Görüşmeye katılan öğretmenlerin ifadelerinde görüldüğü gibi öğretmenler vatanseverlik değeri için Türk tarihi konularının müfredata daha iyi ve daha geniş yerleştirilmesi gerektiği kanısındadırlar. Ayrıca öğretmenler derslerde etkili eğitim öğretim tekniklerinin kullanılması ve kitaplarda etkili görsel öğelere, kısa hikayelere yer verilmesi yönünde görüş belirtmişlerdir.

“Müfredata son yıllardaki olaylar (Yakın coğrafyadaki gelişmeler, 15 Temmuz) eklenmelidir. Bu olayların sonuçlarında vatansız kalan insanların düştüğü duruma dikkat çekilmelidir.” (E1)

“Sosyal Bilgiler dersinin temel amaçlarından biri etkili vatandaş yetiştirmek, vatansever bireyleri toplum hayatında duyarlı, uyumlu bireyler haline getirmektir. Bu da öncelikle Türkiye Cumhuriyeti'nin temel

dinamikleri olan vatan, bayrak, Türklük şuuru, Atatürk devrimlerini içselleştirmekten geçer.” (K6)

“Sözel Bilgiden çok drama tarzı görsel, somut uygulamalara yer veren bir müfredat hazırlamak daha faydalı olur diye düşünüyorum. Öğrencilerin aktif katılım sağlayacağı eğitsel oyunlara yer verilmeli müfredatta.” (E5)

“Çünkü yeni müfredatın amacı daha iyi Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı yetiştirmek. Bunda da başarılı olacağımızı düşünüyorum yeni müfredatı uygun buluyorum. Değişiklik yapılmasına gerek var mı? Pilot uygulaması yapılan müfredat açısından bilemiyorum şuan. Ancak bunu birkaç yıl sonra söyleyebiliriz. Şuandaki müfredat daha etkili ve daha çok yaygınlaştırılırsa yan pilot uygulaması bitince her okulda uygulandığında daha güzel olacak bence.” (K2)

Yukardaki ifadelerden de görüldüğü gibi araştırmaya katılan bazı Sosyal Bilgiler öğretmenleri Sosyal Bilgiler ders müfredatının güncellenmesi, nitelikli bir eğitimin verilmesi, farklı eğitim öğretim yöntem ve tekniklerinin uygulanması gibi farklı önerilerde görüşler belirtmişlerdir. Ayrıca bir öğretmen de değerler eğitimi için pilot uygulaması yapılan yeni taslak programın daha faydalı olacağı yönünde görüş belirtmiştir.

Alt problem cümlelerine ilişkin bulgular

Alt problem durumlarına ilişkin bulgulara özellikle dördüncü ile beşinci soru başlıkları altındaki bulgular dikkate alınarak ve diğer bulgular incelenerek ulaşılmıştır. Alt problem durumlarına ilişkin bulgular aşağıdaki gibidir.

1. Sosyal bilgiler öğretmenleri hâlihazırdaki sosyal bilgiler ders müfredatını vatanseverlik değeri açısından uygun buluyorlar mı?

Sosyal Bilgiler öğretmenleri Sosyal Bilgiler ders müfredatını haftalık ders saat sayısı açısından yetersiz olarak nitelendirmiştir. Öğretmenler derslerinde önceliğin ders konularını yetiştirmek olduğunu beceri, değer eğitimin ikinci planda kaldığını dile getirmişlerdir. Öğretmenlere göre Sosyal Bilgiler dersleri yapılandırmacı felsefeden uzak işlenmektedir. Bunda süre yetersizliğinin etkisi vardır. Ayrıca öğretmenler Sosyal Bilgiler ders müfredatındaki ders konularını da yetersiz bulmuşlardır.

Öğretmenlere göre ders konuları biraz daha geniş ve ayrıntılı olmalıdır. Öğretmenlere göre süre ve konuların yetersizliği Sosyal Bilgiler dersinin eğitim niteliğini ve Sosyal Bilgiler ders algısını olumsuz etkilemektedir.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bazıları müfredatın en önemli göstergesi olan ders kitaplarını yetersiz bulmuşlardır. Öğretmenlere göre Sosyal bilgiler ders kitapları hem konu, hikaye, ilginç bilgiler hem de görsellik açısından zenginleştirilmelidir. Ayrıca kitaplardaki etkinliklerin, ödevlerin niteliklerinin geliştirilmesinin vatanseverlik değeri açısından daha faydalı olacağı Sosyal Bilgiler öğretmenleri tarafından dile getirilmiştir.

2. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, öğrencilerin vatanseverlik değerine ilişkin ilgileri hakkında görüşleri nelerdir?

Sosyal Bilgiler öğretmenleri öğrencilerin vatanseverlik değeri ile ilgili ders konularına ilgili olduklarını ancak bu ilginin ilerleyen ders süreçlerinde azaldığını belirtmişlerdir. Öğretmenlere göre bunda öğrencilerin edindiği olumsuz Sosyal Bilgiler ders algısı ve niteliksiz ders işleme yöntemlerinin etkisi vardır.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri öğrencilerin derslerde vatanseverlik değerine ilgili olmalarına karşın davranışta vatanseverlik değerini pek sergilemediklerini belirtmişlerdir. Öğretmenlere göre bunda öğrencilerin edindikleri dar kapsamlı vatanseverlik değeri tanımlamaları etkili olmaktadır.

BÖLÜM IV: TARTIŞMA

Araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerin görüşme yoluyla elde edilen bilgiler analiz edildikten sonra bu bölümde elde edilen bulguların diğer araştırmalarla benzerlikleri ve farklılıkları incelenmiştir.

Barnes ve William (2012) tarafından yapılan “Öğretmenler üzerindeki küresel düşünce ve vatanseverlik öğretiminin etkileri” isimli araştırmada lisansüstü eğitim alan öğrenciler üzerinde küresel düşünce eğitimin etkileri araştırılmıştır. Araştırmada bir deney grubu ve birde kontrol grubu oluşturulmuştur. Deney grubuna küresel düşünceyi geliştirici dersler verilmiştir. Kontrol grubu ise normal program derslerini almaya devam etmiştir. Daha sonra standartlaştırılmış testlerle öğrencilerin tutumları incelenmiştir. Araştırmaya göre küresel düşünce temalı eğitimler alan lisansüstü öğrencilerin günümüz dünya düzenine, başka ülkelere ve kültürlere daha ılımlı, olumlu yaklaştıkları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada küresel düşünce temalı dersler alan lisansüstü öğrencilerin ulus merkezli vatanseverlik tutumlarında bir değişkenliğin olmadığı belirtilmiştir. Araştırma küresel vatandaşlık eğitim temalı süreçlerin vatanseverlik değeri üzerine etkileri hakkında bilgi vermesi açısından önemlidir diyebiliriz. Araştırmanın sonuçları incelendiğinde bizim çalışmamızla ilgili olabilecek bulgular gözlemlenememiştir. Bunda araştırmaların konu farklılığı önemli bir etkidir. Ayrıca bu çalışmada öğretmenler küresel vatandaşlık eğitimi konusu açısından vatanseverlik değerinin öğretimi hakkında eleştirilerde bulunmamışlardır. Bunda küresel vatandaşlık eğitim konularının Sosyal Bilgiler ders müfredatında açıkça belirtilmemiş olması etkili olabilir.

“Vatanseverlik, Ulusalçılık ve Çin’in ABD Politikaları: Çin Kimliğinin Yapısı ve Sonuçları” adlı çalışmada ABD’de ulusalçılık ve vatanseverliğin ampirik olarak benzerlik gösterdiği belirtilmiştir (Gris, Zhang, ve Arkadaşları, 2011). Buna karşın araştırmada Çin’de vatanseverlik ve ulusalçılığın benzerlik göstermediği belirtilmiştir. Araştırmada Çin’de vatanseverliğin ulusalçılık, uluslararası ilişkiler bağlamında hizalanmakta olduğu, ulusalçılığın ise eski zamanlara ait kör vatanseverlik anlayışıyla hizalanmakta olduğu belirtilmiştir. Araştırma bulgularında Çin’in tarihsel inançlarının ABD’nin ekonomik ve politik bir tehdit unsuru olarak algılanmasındaki etkileri hakkında bilgiler verilmiştir. Araştırmada Çin’deki vatanseverlik öğretimin ABD’nin bir tehdit unsuru olarak algılanmasında etkili olmadığı belirtilmiştir. Araştırmanın

bulguları incelendiğinde bu çalışmada da öğrencilerin kör vatanseverlik tutumlarına sahip oldukları Sosyal Bilgiler öğretmenleri tarafından dile getirilmiştir. Bu her iki çalışmanın vatanseverlik değerinin öğretimi konusunda kör vatanseverlik tutumlarının öğrencilerde yer edinebileceği hakkında benzer sonuçlara değindiğini göstermektedir.

Latchave (2010) tarafından yapılan “ Vatanseverliğe Karşı Ulusalçılık ya da Değişen Sınırlar Mı? Komünizm Sonrası Bulgaristan’da Ulusal Kimlik ve Etnik Dışlanma” isimli çalışmada teorik yaklaşımların bireysel tutumlar ve özel etnik dışlama uygulamalarına olan etkilerine değinilmiştir. Araştırmada komünizm sonrası Bulgaristan’da ulusal kimliğin etnik dışlanma ile ilişkisi hakkında bilgiler sunmak hedeflenmiştir. Araştırmada vatanseverlik ile ulusçuluk arasındaki farklılaşan tutumlar incelenmiştir. Araştırmada Bulgaristan’daki ulusçuluk yapısının henüz şovenizm (Kendi ulusunu üstün görme durumu, anlayışı) boyutunda olmadığı belirtilmiştir. Araştırma bulgularına göre Bulgaristan’daki kör vatanseverlik tutumları ile ulusçuluk arasındaki farklılaşmanın olumlu bir biçimde gerçekleşebileceği ileri sürülmüştür. Buna karşın bu çalışmada öğrencilerin vatanseverlik algıları ile ulusçuluk algıları arasındaki fark incelenmemiştir. Burada araştırma konularının farklı olması araştırma bulgularının da farklı olmasına zemin hazırlamıştır diyebiliriz. Ancak bu araştırma Sosyal Bilgiler öğretmenleri öğrencilerin daha iyi bir vatanseverlik değeri eğitimi ile kör vatanseverlik tutumlarını değiştirebilecekleri yönünde görüşlerde bulunmuşlardır. Bu açıdan her iki çalışmada vatanseverlik değerinin öğretiminde bireylerin demokratik, olumlu vatanseverlik değeri kazanmaları konusunda fikirlere yer vermiş ve her iki çalışmada ülkelerindeki bireylerde kör vatanseverlik tutumlarının gözlemlendiği hakkında bilgiler sunmuştur. Bu durum bireylerin edindiği vatanseverlik tutumlarının çalışmalarda önemli bir şekilde incelendiğini ortaya koymaktadır.

Parker (2009) “Sembolik ve Kör Vatanseverlik: Fark Olmaksızın Ayrım?” isimli çalışmasında kör ve sembolik vatanseverlik kavramları analitik olarak farklı görünse de bu kavramların politik uygulamalarının benzerlik gösterdiğini belirtmiştir. Araştırmada sembolik ve kör vatanseverlik kavramının siyaset alanında benzer amaçlar için kullanıldığını belirtilmiştir. Bu açıdan Parker’e göre sembolik ve kör vatanseverlik kavramları arasındaki ayrım gerçekçi değildir. Parker’in araştırma sonuçlarına benzer sonuçlar bu çalışmada ortaya çıkmamıştır. Bunun sebebi mülakat yapılan öğretmenlerin vatanseverlik değerinin kazanım süreci ile siyaseti

ilişkilendirmemiş olmalarından kaynaklanabilir. Mülakat yapılan Sosyal Bilgiler öğretmenleri vatanseverlik değerinin kazanımı konusunda dış kaynakların etkili olduklarını belirtmişler fakat bu çalışmada öğretmenler dış kaynaklar konusunda siyaset alanına değinmemişlerdir.

Myers (2012) tarafından yapılan “ABD’de Sosyal Bilgiler Müfredatlarının Küreselleşme Bağlamında Yeniden Gözden Geçirilmesi” isimli araştırmada ise ABD’deki Sosyal Bilgiler ders izlencelerinin (programlarının) küresel eğitim anlayışından uzak olduğu belirtilmiştir. Araştırma bulgularına göre ABD’deki Sosyal Bilgiler ders müfredatları öğrencilere farklı ülke ve kültürler hakkında bilgi vermekten ziyade yoğunlukla ABD hakkında bilgiler sunmaktadır. Bu Sosyal Bilgiler ders müfredatlarının ABD’de sadece ulusçuluk ve vatanseverlik anlayışı doğrultusunda yapılandırıldığı göstermektedir. Araştırma bulgularına göre ABD’de Sosyal Bilgiler ders müfredatlarının küreselleşme açısından yeniden oluşturulması gerekmektedir. Araştırma bulguları incelendiğinde Sosyal Bilgiler ders müfredatlarının yenileşmesi konusunda bu çalışmanın da Türkiye’deki Sosyal Bilgiler ders müfredatlarının yenilenmesi konusunda bulgular sunduğu görülmektedir. Bu çalışmada da Myers’in araştırmasının bulgularına benzer şekilde Sosyal Bilgiler ders müfredatlarının vatanseverlik değerini olumlu düzeyde öğrencilere kazandırması açısından pek uygun olmadıkları belirtilmiştir. Bu açıdan her iki araştırmada kendi ülkelerindeki Sosyal Bilgiler ders müfredatlarının yeniden düzenlenmesinin gerekliliklerini belirttiklerini söyleyebiliriz.

ABD’de yapılan “Vatanseverlik ve Eğitim” isimli araştırmada Westheimer (2007) demokratik vatanseverliğin önemi değinmiştir. Araştırmada öğrencilerin ABD eğitim sistemi içerisinde otoriter vatanseverliği daha çok öğrendiklerine dikkat çekilmiştir. Westheimer’in araştırmasının sonuçlarıyla ilişkilendirilebilecek öğrencilerdeki otoriter vatanseverlik tutumlarına ilişkin bulgulara bu araştırmada da rastlanılmıştır. Mülakata katılan bazı öğretmenler bu çalışmada öğrencilerin demokratik vatanseverlik tutumlarından uzak olduklarını belirtmişlerdir. Bu açıdan her iki araştırmada kendi ülkelerindeki eğitim sistemlerinde öğrencilerin otoriter vatanseverlik tutumları sergilediklerini belirtmektedir.

Yuen ve Byram (2007) tarafından yapılan “Ulusal kimlik, Vatanseverlik Ve Politika Çalışması: Bir Durum Çalışması, Hong Kong” adlı çalışmada Hong Kong’da GPA programını yürüten öğretmenlerin vatanseverlik değerinin öğretilmesi gerekliliğine yüksek derecede inandıkları belirtilmiştir. Bu tez çalışmasında da bulgular incelendiğinde öğretmenler vatanseverlik değerini ‘öğretilmesi gereken hayati öneme sahip bir değer’ olarak nitelendirdikleri görülmektedir. Bu açıdan her iki çalışmanın benzer sonuçları dile getirdiğini söyleyebiliriz. Her iki çalışmada da vatanseverlik değerinin öğretilmesi gerektiği öğretmenler tarafından dile getirilmiştir. Bu açıdan vatanseverlik değerinin evrensel bir boyutunun olduğunu ve birçok kültürde bireylere kazandırılmaya çalışılmak istendiğini belirtebiliriz.

Saxe (2017) tarafından yapılan “Savaş Zamanlarında Çok Kültürlülüğe Karşı Vatanseverlik” isimli araştırmada vatanseverliğin ABD tarafından önemine dikkat çekilmiştir. Araştırmada vatanseverliğin ABD için okullarda öğretilmesi gereken önemli bir konu olduğu vurgulanmıştır. Özellikle zor zamanlarda ülkenin korunması açısından araştırmada vatanseverlik değerinin öğretiminin önemi vurgulanmıştır. Bu tez çalışmasında da Sosyal Bilgiler öğretmenleri ülkenin gelişimi ve korunması açısından vatanseverlik değerinin yüksek önemine dikkat çekmişlerdir. Bu açıdan her iki çalışmanın vatanseverlik değerinin öğretimi gerekliliği konusunda benzer bulguları ortaya koyduğunu söyleyebiliriz. Bu durum vatanseverlik değerinin birçok ülke açısından öğretiminin önemine dikkat çekmektedir.

Yazıcı ve Yazıcı (2010) tarafından yapılan “Yurt Eğitimi: Tarih ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Algı, Tutum ve Eğitimsel Uygulamalarına Yönelik Bir Araştırma” isimli çalışmada Sosyal Bilgiler ve Tarih öğretmenlerinin kör vatanseverlik tutumları ile yapıcı vatanseverlik tutumları arasında önemli bir farklılaşmanın olmadığı belirtilmiştir. Yine araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile Tarih öğretmenlerinin vatanseverlik değerinin öğretilmesine yönelik tutumları arasında önemli bir farklılaşmanın olmadığı belirtilmiştir. Araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Tarih öğretmenlerine kıyasla yurtseverlik eğitimi konusunda daha çeşitli öğretim yöntem ve teknikleri kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma bulgularına göre rol model olma, tarihsel olaylardan yararlanma, topluma hizmet etkinlikleri düzenleme, sınıf içi oluşan tartışmaları kullanma gibi eğitimsel uygulamalarla yapıcı vatanseverlik tutumları arasında pozitif bir ilişki saptanmıştır. Bu çalışmada da Sosyal Bilgiler öğretmenleri daha iyi bir vatanseverlik değeri

açısından sosyal bilgiler ders müfredatlarının geliştirilmesi, müfredatta daha fazla tarihi olaylara, etkinliklere yer verilmesi yönünde görüş belirtmişlerdir. Bu açıdan her iki araştırmanında bulguları örtüşmektedir diyebiliriz.

Avcı (2015) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Derslerinde Vatandaşlık Değerinin Kazandırılmasına Yönelik Öğretmen Ve Öğrenci Görüşleri” isimli yüksek lisans tezinde vatandaşlık değerinin ilköğretim 7.sınıf “Ülkemizde Nüfus” ünitesinde insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanında en çok konu olarak işlendiği belirtilmiştir. Araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmenleri vatandaşlık değeri ile Sosyal Bilgiler dersi arasındaki ilişkiyi Sosyal Bilgiler dersinin iyi insan yetiştirme, tanıma amacının olması ve Sosyal Bilgiler dersinin vatandaşlık değeri ile ilgili içerikler barındırması yönünden açıklamışlardır. Araştırma bulgularına göre Sosyal Bilgiler öğretmenleri vatandaşlığı vatani ve milleti sevmek şeklinde ifade etmektedir. Araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatandaşlık değerini kazandırmak için farklı öğretim yöntem ve teknikleri de kullandıkları belirtilmiştir. Araştırma bulgularına göre Sosyal Bilgiler öğretmenleri vatandaşlık değerini en çok çalışkanlık, fedakârlık, sorumluluk, doğal ve kültürel mirasa duyarlılık gibi değerlerle ilişkilendirdikleri görülmüştür. Sosyal bilgiler öğretmenlerin vatandaşlık tutumları araştırmada yapıcı, demokratik, ılımlı şeklinde ifade edilmiştir. Araştırmada aynı şekilde öğrencilerinde demokratik, ılımlı, yapıcı vatandaşlık tutumlarına sahip oldukları belirtilmiştir. Avcı (2015) tarafından ortaya konan sonuçlarla bu tez çalışmadaki sonuçlar karşılaştırıldığında Sosyal Bilgiler öğretmenlerin vatandaşlığı ülkenin korunması ve geliştirilmesi açısından önemine ve gerekliliğine vurgu yapmaları her iki araştırmanında benzer bulguları ortaya koyduğunu göstermektedir. Bununla birlikte bu çalışmada öğretmenlerin olumlu vatandaşlık tutumlarından bahsetmeleri Avcı (2015) tarafından ortaya konan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin olumlu vatandaşlık tutumlarına sahip olduğu bilgileriyle örtüşmektedir. Bu durum her iki çalışmanın da Sosyal Bilgiler öğretmenlerin olumlu vatandaşlık tutumlarına sahip olduklarını göstermektedir.

Gümüş (2016) tarafından yapılan “İlkokul 4.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatandaşlık Değerlerinin Karma Yaklaşımına Dayalı Etkinliklerle Öğretimi” isimli doktora tezinde karma yaklaşıma dayalı etkinliklerin değerleri öğretilmede olumlu etkileri olduğu belirtilmiştir. Araştırma bulgularına göre öğrenciler karma yaklaşıma dayalı etkinliklerle bir takım

değerleri ve kendi tarihsel geçmişlerini daha iyi anlamaktadırlar. Araştırmanın sonuçları incelendiğinde bu çalışmada da Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin vatanseverlik değeri açısından Sosyal Bilgiler ders müfredatlarını yetersiz buldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışmada öğretmenler daha iyi bir vatanseverlik değerinin kazanımı için müfredatın geliştirilmesini, daha fazla değer öğretiminde çeşitliliğe ve etkinliğe yer verilmesini belirtmişlerdir. Bu durum her iki araştırmanın değer öğretiminde Sosyal Bilgiler ders müfredatının geliştirilmesinin fayda sağlayacağı yönünde sonuçlara ulaştığını göstermektedir. Bu açıdan Sosyal Bilgiler ders müfredatları değer öğretimi açısından yeniden düzenlenmesi değerler eğitiminden alacağımız verimi yükseltebilir.

Uslu (2011) “İlköğretim Okulları II. Kademedeki Sosyal Bilgiler Dersinin Milli Bilincin Oluşmasındaki Etkisi” adlı araştırmasında Sosyal Bilgiler dersinin milli bilinç oluşturmadaki yüksek etkisine dikkat çekmiştir. Çalışmada İlköğretim ikinci kademe öğrencilerin yüksek oranda milli bilince sahip oldukları, olumlu bir yapıda bir milli bilince sahip oldukları belirtilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerde milli bilincin olumlu ve yüksek düzeyde gerçekleşmesinde Sosyal Bilgiler derslerindeki maddi ve manevi kültürel öğelerinin öğretilmesinin büyük etkisi vardır. Araştırmada Sosyal Bilgiler ders müfredatlarının ve kitaplarının milli bilinç oluşturma açısından yeniden düzenlenmesine ve daha fazla milli kültüre ait öğelerle donatılmasının faydalı olacağı belirtilmiştir. Bu çalışmada da öğretmenler Sosyal Bilgiler dersinin değerler eğitimi açısından önemine vurgu yaparken vatanseverlik değerinin milli bilinç oluşturma açısından önemine dikkat çekmişlerdir. Bu çalışmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenleri daha iyi bir vatanseverlik değerinin öğretimi için Sosyal Bilgiler ders müfredatlarının ve kitapların düzenlenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bu açıdan iki çalışmanın da Sosyal Bilgiler ders müfredatının değerler eğitimi açısından geliştirilmesi yönünde sonuçlar ileri sürdüğünü söyleyebiliriz. Bu her iki çalışmanın birbirleriyle tutarlı sonuçlar ortaya koyduğunu göstermektedir.

“Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Vatanseverlik Değerine İlişkin Görüşleri” isimli çalışmada Karasu ve İbret (2016) okul öncesi son sınıf öğretmen adaylarının vatanseverliği ülkeyi sevmek, korumak gibi anlamlarda algıladıklarını belirtmiştir. Bu çalışmada da öğretmenler vatanseverlik değerinin ülkenin korunması ve geliştirilmesi açısından önemine dikkat çekmişlerdir. Farklı branşlara ait öğretmenlerin vatanseverlik algılarının benzerlik gösterebileceğini iki araştırmanın

sonuçlarına dayanarak söyleyebiliriz. Ayrıca Karasu ve İbret araştırmalarında vatanseverlik değerinin öğrenimde okul, aile ve çevrenin önemine dikkat çekmişlerdir. Bu çalışmada da Sosyal Bilgiler öğretmenleri çevrenin ve medya iletişim araçlarının vatanseverlik değerinin kazanım süreci açısından yüksek önemine dikkat çekmişlerdir. Bu sonuçlar iki araştırmanında vatanseverlik değerinin kazanımı konusunda dış unsurların etkili oldukları konusunda birbiriyle tutarlı bulgular ortaya koyduklarını göstermektedir.

Tay (2009) tarafından yapılan “Sosyal Bilgiler Derslerinde Değerler Öğretimine İlişkin Öğretmen Adaylarının Görüşleri” adlı çalışmada Sosyal Bilgiler öğretmen adayları değerleri öğretme gerekçelerini sosyalleşme, kimlik edinimi, milli bilinç oluşturma gibi değişik açılardan belirtmişlerdir. Araştırma verilerine göre öğretmen adayları vatanseverlik değerini öğretilmesi gereken en önemli değerlerden biri olarak gördükleri belirtilmiştir. Bu çalışmada da Sosyal Bilgiler öğretmenleri öğrencilerin sosyalleşmesi, milli bilincin oluşturulması açısından vatanseverlik değerinin öğretilmesinin önemine dikkat çekmişlerdir. Sosyal Bilgiler öğretmenleri bu çalışmada vatanseverlik değerinin öğrencilere iyi düzeyde kazandırılması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu açıdan her iki araştırmanın bulguları örtüşmektedir diyebiliriz.

“Sosyal Bilgiler öğretmenleri hâlihazırdaki Sosyal Bilgiler ders müfredatını vatanseverlik değeri açısından uygun buluyorlar mı?” alt problem cümlesine ilişkin tartışma

Bu çalışmada araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenleri Sosyal Bilgiler ders müfredatını vatanseverlik değerinin kazanımı açısından yetersiz bulmaktadır. Öğretmenlere göre daha iyi bir vatanseverlik değerinin kazanımı için Sosyal Bilgiler dersinin haftalık ders saat sayısının ve konu sayısının artırılması gerekmektedir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerine göre Sosyal Bilgiler ders kitaplarının vatanseverlik değeri açısından görsellik ve içerik olarak zenginleştirilmesinin fayda vardır. Ayrıca araştırmaya katılan öğretmenler vatanseverlik değeri açısından Türk tarihinin Sosyal Bilgiler ders izlencelerine daha iyi yansıtılması gerektiğini belirtmişlerdir.

Bu alt problem durumu başlığı altında vatanseverlik değeri ile yapılan diğer çalışmalara bakıldığında; Uslu (2011) “İlköğretim Okulları II. Kademe Sosyal Bilgiler Dersinin Milli Bilincin Oluşmasındaki Etkisi” Gümüş (2016) “İlkokul 4.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve

Vatanseverlik Değerlerinin Karma Yaklaşımına Dayalı Etkinliklerle Öğretimi”, Avcı (2015) “Sosyal Bilgiler Derslerinde Vatanseverlik Değerinin Kazandırılmasına Yönelik Öğretmen Ve Öğrenci Görüşleri” isimli çalışmalarda vatanseverlik değerinin kazanımı için etkili eğitim öğretim müfredatlarının geliştirilmesinin gerektiği belirtilmiştir. Bu çalışmada da Sosyal Bilgiler ders müfredatlarının vatanseverlik değeri öğretimi açısından geliştirilmesi gerektiği Sosyal Bilgiler öğretmenleri tarafından belirtilmiştir. Bu durum çalışmada ulaşılan sonuçların diğer araştırmalarla tutarlılık gösterdiğini ve literatüre önemli bilgiler sunduğunu göstermektedir.

“Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, öğrencilerin vatanseverlik değerine ilişkin ilgileri hakkında görüşleri nelerdir?” alt problem cümlesine ilişkin tartışma

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmenleri öğrencilerin vatanseverlik değeri ile ilgili ders konularına ilgili olduklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlere göre etkili ders işleme yöntemleri ile bu ilgilinin artırılmasında fayda vardır. Ayrıca öğretmenler etkisiz ders işleme yöntemleri nedeniyle öğrencilerin vatanseverlik değeri ile ilgili ders konularına olan ilgilerinin olumsuz etkilendiğini belirtmişlerdir.

Vatanseverlik değeri ile ilgili yapılan diğer araştırmalara bakıldığında öğrencilerin vatanseverlik değerine ilişkin ilgileri hakkında bilgi veren bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu açıdan literatüre yeni bilgiler sağlanması açısından bu bulgular önemlidir. Ayrıca bu bulgular vatanseverlik değeri ile ilgili yeni araştırmaların yapılması ve bu araştırmalara yol gösterici olma açısından da önem arz edecek bir mahiyettedir.

BÖLÜM V: SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Araştırma çerçevesinde çalışma grubundan elde edilen veriler analiz edildikten sonra elde edilen sonuçlar bu kısımda belirtilmiştir. Araştırma sonuçlarına dayanarak daha iyi bir vatanseverlik değerinin öğretimi için bir takım öneriler bu kısımda sunulmuştur.

5.1 SONUÇLAR

Bu çalışmada elde edilen bulgular incelenerek vatanseverlik değerinin kazanım sürecine ilişkin Sosyal Bilgiler öğretmenlerin şu görüşleri ortaya çıkarılmıştır.

1. Sosyal Bilgiler öğretmenleri okullarda yürütülen değerler eğitimi önemsemekte, faydalı bulmaktadır. Sosyal Bilgiler öğretmenleri toplumsal bütünlüğümüz ve kültürümüz açısından değerler eğitimine önem verilmesi gerektiği kanısındadır.
2. Sosyal Bilgiler öğretmenleri Sosyal Bilgiler derslerinde yeterli düzeyde değerler eğitimi üzerinde durulmadığını belirtmişlerdir. Öğretmenler Sosyal Bilgiler derslerinde değerler eğitimi üzerinde yeterli düzeyde durulamamasının nedenleri arasında haftalık ders saat sayısının azlığı, konuların azlığı gibi maddeleri dile getirmişlerdir.
3. Sosyal Bilgiler öğretmenleri vatanseverlik değerini öğrencilere kazandırılması gereken yüksek öneme sahip bir değer olarak nitelendirmektedirler. Öğretmenlere göre kültürel devamlılık, ülke bütünlüğü, ülke gelişimi, milli bilincin geliştirilmesi gibi etkenlerden dolayı vatanseverlik değerinin öğretimi hayati bir önem taşımaktadır.
4. Sosyal Bilgiler öğretmenleri vatanseverlik değerinin kazanımı açısından Sosyal Bilgiler ders izlencelerini (programlarını) yetersiz bulmaktadır. Öğretmenler Sosyal Bilgiler ders izlencelerini haftalık ders saat sayısının azlığı, konuların yetersizliği gibi değişik açılardan eleştirmişlerdir. Ayrıca öğretmenler vatanseverlik değeri açısından kitapların hatalardan arındırılması, görsellik ve içerik açısından zenginleştirilmesi gerektiğini düşünmektedirler.

5. Sosyal Bilgiler öğretmenlerine göre öğrenciler vatanseverlik değeri ile ilgili ders konularına ilgilidirler. Öğretmenler etkili ders işleme yöntemleriyle bu ilginin daha da artırılabilceği kanısındadırlar. Ayrıca öğretmenler sınav mantığı ile ders işleme gibi etkisiz ders işleme alışkanlıklarının öğrencilerdeki vatanseverlik değeri ile ilgili ders konularına olan ilgiyi olumsuz etkilediği düşüncesindedirler.
6. Sosyal Bilgiler öğretmenlerine göre vatanseverlik değerinin kazanım sürecinde dış unsurların (okul, aile, kitle iletişim araçları, v.b) etkisi oldukça yüksektir. Öğretmenler öğrencilerin yoğun bir şekilde sosyal medyada vakit geçirdiklerini ve bu alanlarda vatanseverlik değeri ile ilgili paylaşımlardan etkilendiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenlere göre kitle iletişim araçlarında (televizyon, bilgisayarlar, radyo, v.b) yapılan yayınlar çocukların vatanseverlik değeri kazanım sürecini önemli derecede etkilemektedir. Bu yayınlarda içerik seçimine dikkat edilmesi Sosyal Bilgiler öğretmenlerine göre önemli bir husustur.
7. Sosyal Bilgiler öğretmenleri görev yaptıkları okulların vatanseverlik değeri açısından fiziki görüntüsünün uygun bir mahiyette olduğunu dile getirmişlerdir. Öğretmenlere göre okullar arasında vatanseverlik değerine uygun fiziki görsellik açısından farklılıklar bulunmaktadır. Öğretmenler okullardaki vatanseverlik değeri ile ilgili görsel öğelerin niteliğinin ve tasarımın önemli olduğunu belirtmişlerdir.
8. Sosyal Bilgiler öğretmenleri özel gün ve haftaların vatanseverlik değeri açısından önemli bulmakta ve bu günlerin iyi değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedirler. Öğretmenlere göre özel gün ve haftalar vatanseverlik değeri açısından faydalı etkinliklerle geçmektedir. Öğretmenlere göre bu etkinliklerin niteliği ve çeşitliliğinin artırılmasında fayda vardır. Ayrıca bazı Sosyal Bilgiler öğretmenlere göre özel gün ve haftalarda yapılan etkinlikler yetersiz olup sıradan, etkisiz kutlama etkinlikleri yerine daha ilgi çekici etkinlikler düzenlenmesini tavsiye etmişlerdir.
9. Sosyal Bilgiler öğretmenlerine göre öğrenciler yeterli düzeyde vatanseverlik değeri edinmemektedir. Öğretmenler kültürel yozlaşma, yetersiz eğitim gibi unsurlardan dolayı öğrencilerin yeterli düzeyde vatanseverlik değerini

kazanmadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenlere göre öğrenci davranışları vatanseverlik değeriyle pek uygun gözükmemektedir.

10. Sosyal Bilgiler öğretmenleri hem vatanseverlik değeri hem de değerler eğitimi açısından Sosyal Bilgiler derslerinin haftalık ders saat sayılarının artırılması gerektiğini dile getirmişlerdir. Öğretmenler haftada üç saatle Sosyal Bilgiler derslerinde etkili bir değer eğitiminin gerçekleşmediğini ve önceliklerinin kazanımlara uygun ders konularını yetiştirmek olduklarını söylemişlerdir. Ayrıca İnkılap Tarihi dersinde de öğrencilere daha etkili vatanseverlik değerinin kazandırılabilceğini söyleyen öğretmenler bu dersinde ders saat sayısının artırılması gerektiğini ve böylelikle hem daha iyi bir tarih öğretiminin gerçekleşeceğini hem de vatanseverlik değerinin kazanımı açısından daha iyi bir sonuç elde edilebileceğini söylemişlerdir. Ayrıca Sosyal Bilgiler öğretmenleri Sosyal Bilgiler dersinin çok disiplinli bir yapıya sahip olmasından dolayı konu kazanımlarını gerçekleştirmek için diğer branşlara nispeten daha fazla süreye ihtiyaç duyduklarını söylemiştir. Bazı ders kazanımlarına ayrılan bir saatlik ders süresinde ilgili kazanım için yetersiz kaldığı Sosyal Bilgiler öğretmenleri tarafından dile getirilmiştir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri vatanseverlik değeri ve değerler eğitimi için Sosyal Bilgiler ders konularının yüzeysel olmaktan ziyade daha yoğun bilgi, örnek, eğitici öğeler içermesi gerektiğini söylemişlerdir. Öğretmenler Sosyal Bilgiler dersinde Türk tarihi öğretiminin ve Türkiye'nin coğrafî yapısının anlatımın istenilen düzeyde olmadığını belirtmişlerdir. Öğretmenler yapılandırmacı eğitim anlayışını kabul ettiklerini ancak konuların yüzeysel kalmasının bu dersin öğrencilerin gözünde sıkıcı ve önemsiz bir ders algısını oluşturduğunu gördüklerini söylemişlerdir. Ayrıca Sosyal Bilgiler öğretmenleri ilköğretimden sonra ortaöğretim kurumlarında (lise ve dengi kurumlarda) eğitim alacak olan öğrencilerin daha iyi bir tarih coğrafya vb. okuryazarlığı için ilköğretimde temel bilgilerin öğrencilere yeterli düzeyde kazandırılmasını önemli gördüklerini belirtmişlerdir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri Sosyal Bilgiler ders kitaplarının öğrencilerin dikkatini çekecek bir zenginlikte olması gerektiğini belirtmişlerdir.

Öğretmenler kitapların öğrencilere görsellik, ilgi çekecek bilgiler açısından düşünüldüğü kadar iyi veri vermediğini dile getiren öğretmenler Sosyal Bilgiler ders kitaplarının dünya ve Türkiye hakkında daha fazla görsel, bilgi içermesinin yerinde olacağını belirtmişlerdir. Ayrıca Sosyal Bilgiler öğretmenleri bu bilgilerin sınavda soru olarak sormaktan uzak sadece öğrencilerin düşünce zenginliğine katkı sağlayacak şekilde kitaplara yerleştirilmesinin ve öğrencilerin bunu bu şekilde algılamasının Sosyal Bilgiler eğitimi açısından daha faydalı olacağını belirtmişlerdir. Değerler eğitimi açısından da kitapların bu şekilde geliştirilmesinin doğru olacağı Sosyal Bilgiler öğretmenleri tarafından belirtilmiştir.

Sosyal Bilgiler öğretmenleri derslerde materyal kullanımının faydalı olduklarını düşündüklerini ve okullarda Sosyal Bilgiler sınıflarının oluşturulmasının Sosyal Bilgiler derslerinde değerler eğitimi açısından dolaylı olarak verimi artacağını belirtmişlerdir. Bu açıdan okullarda Sosyal Bilgiler ders sınıfları oluşturma ve bu sınıfların materyaller açısından zenginleştirilmeye çalışılmasının faydalı olacağını dile getirmişlerdir.

5.2. ÖNERİLER

Araştırma sonuçlarına istinaden aşağıdaki önerileri söyleyebiliriz.

1. Vatanseverlik değerinin tüm branş derslerinde vurgulanması bu değerın öğretilmesi açısından daha faydalı olabilir.
2. Vatanseverlik değeri ve daha iyi bir değerler eğitimi için Sosyal Bilgiler ve İnkılap Tarihi haftalık ders süreleri artırılabilir.
3. Vatanseverlik kavramını sadece vatani korumak anlamından ziyade vatan için çalışmak, ülkenin gelişmesi için çalışmak, yasalara ve topluma saygılı olmak gibi geniş bir anlam çerçevesinde anlatılabilir.
4. Sosyal Bilgiler derslerine vatanseverlik değeri ile ilgili Türk tarihi ait daha fazla konuya yer verilebilir ya da müfredattaki konuların içeriği genişletilebilir. Sosyal Bilgiler derslerinde tarih konularının çok fazla yer aldığı kanısının aksine müfredatta tarihi konuların yeterince birbiri ile bağlantılı verilemediği, tarihi süreçlerin birbiriyle olan ilişkilerin yeterince etkili müfredatta yer almadığı görülebilir. Bu eksiklerin giderilmesi öğrencilerde daha sağlıklı bir tarih öğrenimini sağlayabilir. Bu durum vatanseverlik değerinin kazanımını da olumlu etkileyebilir.
5. Belirli bazı özel gün ve haftalarda vatanseverlik değeri için daha etkili, öğrencilerin keyif alabileceği etkinlikler hazırlanabilir. Örneğin 18 Mart Çanakkale Zaferini Ve Şehitlerini Anma Günü için etkili tiyatro gösterileri hazırlanabilir ya da panoramik müze gezileri düzenlenebilir. Bu tür etkinlikler öğrencilerin duygusal yönünü vatanseverlik değeri açısından daha fazla etkileyebilir.
6. Okullarda vatanseverlik değeri ile alakalı görsellere daha fazla yer verilebilir ve vatanseverlik değeri için daha etkili görseller hazırlanabilir. Örneğin Atatürk'ün daha az bilinen fotoğraflarına okullarda yer verilebilir. Önemli tarihi savaşlarla

ilgili daha iyi görseller hazırlanabilir ve görsellerin altında o savaş ile ilgili ayrıntı bilgilere yer verilebilir.

7. Sosyal Bilgiler ders kitaplarında vatanseverlik değerini eyleme dönüştürecek etkinliklere, proje ödevlerine yer verilebilir. Örneğin kurtuluş savaşının ne zorlu süreçlerle kazanıldığını öğrencilere öğretmek için sözlü ve yerel tarih uygulamaları yaptırılabilir.
8. Sosyal Bilgiler ders kitaplarında vatanseverlik değeri ve değerler eğitimi için daha ilgi çekici bilgilere, görsellere, öykülere vb. yer verilebilir. İlginç bilgiler öğrencilerin dikkatini toplamada etkili olabilir. Örneğin Türkiye'nin jeopolitik konumunu anlatımında Türkiye'nin boğazlarından geçen gemi sayıları, bu gemilerin ne tür ticari ürünler taşıdığı ve bu boğazlardan yapılan ticaretin diğer ülkelerin ekonomisine olan etkisi kısa bilgiler şeklinde öğrencilere kitaplarda sunulursa bu bilgiler öğrencilerin dikkatini çekecek ve öğrencilerin Türkiye'nin jeopolitik önemini daha iyi anlamalarını sağlayacaktır.
9. Hem vatanseverlik değeri, hem de diğer değerler Sosyal Bilgiler ders izlencelerinde (programlarında) bir saatlik ders süresinde doğrudan verilecek değer olarak belirtilmesinden ziyade belirli dönem (iki haftalık veya bir ders yarıyılı içerisinde) şeklinde doğrudan verilmesi gereken değer olarak ifade edilebilir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, O. (2008). Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt 6, No 16, ss (Belirtilmemiş).
- Akbaş, O. (2007). Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının (Değerlerinin) İlk Öğretim 8. Sınıf Öğrencilerinde Gerçekleşme Düzeyinin Değerlendirilmesi. (Ed: Kaymakcan, R. Kenan, S. Hökelekli, H. Arslan Ş. Zengin, M.), *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı*, (s.1-14), İstanbul: Dem Yayınları, 1. Baskı.
- Aladağ S. Kuzgun M. P. (2015). Sınıf Öğretmeni Adaylarının ‘Değer’ Kavramına İlişkin Metaforik Algıları. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, sayı, 29, ss 163-193.
- Alver, K. (2001). Anadoluculuk ve Hilmi Ziya Ülken. *Akü Sosyal Bilimler Dergisi*, (Cilt No Belirtilmemiş.).
- Arslan, M. (2007). Değerlerin Küresel Bağlamda Değerler Eğitimine Duyulan İhtiyaç. (Ed: Kaymakcan, R. Kenan, S. Hökelekli, H. Arslan Ş. Zengin, M.), *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu* (s. 15-21). İstanbul: Dem Yayınları, 1. Baskı.
- Aslan, K. Arslan, N. Cansever, B. A. (2012). *Eğitim Bilimine Giriş*, Ankara: Pegem Akademi yayınları, 1. Baskı.
- Avcı, A. A. (2015). *Sosyal Bilgiler Derslerinde Vatanseverlik Değerinin Kazandırılmasına Yönelik Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri*. Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kastamonu.
- Aydın, M. Z. Akyol Gürler, Ş. (2012). *Okulda Değerler Eğitimi: Yöntem, Etkinlikler, Kaynaklar*. Nobel Akademik Yayıncılık 1. Baskı, Ankara.

- Aydın, M. Z. (2010). Okulda Değerler Eğitimi. *Eğitime Bakış, yıl. 6, Sayı, 18, s. 16-19.*
- Başkale, H. (2016). Nitel Araştırmalarda Geçerlilik, Güvenirlilik ve Örneklem Büyüklüğünün Belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi. 9(1). ss. 23-28*
- Çalen, M. K. (2017). Anadolu Tarih Tasavvuru: Yeni Vatan, Yeni Tarih, Yeni Millet. *Türk Tarih Eğitimi Dergisi (Turkish History Education Journal), Cilt 6/1, s. 75-99.*
- Çılgın, S. A. (2005). Vatan Yahut Silistre’de Vatan Kavramı. *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl 6, Sayı: 9, ss, 135-145.*
- Çileli, M.(1986). *Ahlak Psikolojisi ve Eğitimi.* Ankara: V Yayınları.
- Doğanay, A. (2006). Değerler Eğitimi. (Edt. Cemil Öztürk), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi (226-254).* Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Elban, M. (2015). Tarih Eğitimi Ve Vatanseverlik Üzerine Bazı Düşünceler. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, Sayı: 4/3, ss. 1302-1319.*
- Elbir, B. Bağcı, C. (2013). Değer Eğitimi Üzerine Yapılmış Lisansüstü Düzeyindeki Çalışmaların Değerlendirilmesi. *Turkish Studies Journal, Sayı 8/1, ss. 1321-1333.*
- Ellez, A. M. (2014). Ölçme Araçlarında Bulunması Gereken Özellikler. (Edt. Tanrıoğen, A. (2014). Bilimsel Araştırma Yöntemleri (167-190). Ankara: Anı Yayıncılık
- Gökalp, Z. (2007). Türkçülüğün Esasları. (Ed: Koz, M. S.), *Bütün Eserleri-Bir Kitaplar 1 / Ziya Gökalp.* İstanbul: 1. Baskı, Yapı Kredi Yayınları.

- Gömlüksiz, M. N. Ülkü Kan, A. (2012). Eğitimde Duyuşsal Boyut ve Duyuşsal Öğrenme. *Turkish Studies Journal*, Sayı 7/1, ss. 1159-1177.
- Guba, E. G. ve Lincoln, Y. S. (1985). *The Teaching of values*. Quezon City: Rex Printing Company, INC.
- Gümüş, O. (2016). *İlkokul 4.Sınıf Sosyal Bilgiler Derslerinde Türk Büyüklerine Saygı, Aile Birliğine Önem Verme ve Vatanseverlik Değerlerinin Karma Yaklaşımına Dayalı Etkinliklerle Öğretimi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Güngör, E. (1998). *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar; Ahlak Psikolojisi, Ahlaki Değerler, Ahlaki Gelişme*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 2. Basım.
- Heyd, U. (1979). *Türk Ulusçuluğunun Temelleri*. Kültür Bakanlığı, Ankara: Başbakanlık Basım Evi.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1980). *Çocuğun Değeri Türkiye’de Değer ve Doğurganlık*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Kale, N. (2007). Nasıl Bir Değerler Eğitimi. (Ed: Kaymakcan, R. Kenan, S. Hökelekli, H. Arslan Ş. Zengin, M.), *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu* (313-320). İstanbul: Dem Yayınları, 1. Baskı.
- Karakaya, T. (2007). Küreselleşme ve Avrupa Birliği Sürecinde Ahlaki Değerlere Kritik Bir Yaklaşım –Sorunlar ve Çözümler-, (Ed: Kaymakcan, R. Kenan, S. Hökelekli, H. Arslan Ş. Zengin, M.), *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu* (ss. 205-214). İstanbul: Dem Yayınları, 1. Baskı.
- Karasu, E. İbret, Ü. B. (2016). Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Vatanseverlik Değerine İlişkin Görüşleri. *Kastamonu Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*, Cilt 24, Sayı 25. ss. 2501-2518.

Kaya, B. (2014). Sosyal Bilgilerde Değerler Eğitimi. (Ed: Safran, M.), *Sosyal Bilgiler Derslerinde Kullanılabilecek Düşünme Becerilerinin Öğretimine Yönelik Farklı Yaklaşım Ve Modeller* (ss. 182-221). Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 3. Baskı.

Korkud, R. (1956). *Türk Milliyetçiliği*. Türkiye Fikir Ajansı.

Koz, M. S. (2007). *Bütün Eserleri-Bir Kitaplar 1/ Ziya Gökalp*, İstanbul: 1. Baskı, Yapı Kredi Yayınları 1. Baskı.

Köklügiller, A. (2008). *Milliyetçilik Nedir, Ne Değildir?* İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık 1. Baskı.

Köylü, M. (2007). Değerlerin Küresel Bağlamda Değerler Eğitimine Duyulan İhtiyaç. (Ed: Kaymakcan, R. Kenan, S. Hökelekli, H. Arslan Ş. Zengin, M.), *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu* (s. 560-587). İstanbul: Dem Yayınları, 1. Baskı.

Kurt T. (2007). *Öğretmenlerin Demokrasi, Vatandaşlık Ve Vatanseverlik Algılarının Nitel Olarak İncelenmesi*. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kutluk, İ. (Ed.). (1976). *Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak*, Kültür Bakanlığı Ziya Gökalp Yayınları: 4. Birinci Basılış, Ankara.

Metin, B. (2014). Atatürk Dönemi Kültür Kazanımları. (Ed: Tuna, N.2014) *Cumhuriyet İlanınının 90'ıncı Yılında "Atatürk Ve Cumhuriyet" Sempozyumu Bildiri Kitabı* (ss.291-321). Ankara: Genelkurmay Personel Başkanlığı Askeri Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı Yayınları.

Oran, M. (2015). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ders İçi Yerel Tarih Konusundaki Faaliyetleri: Uşak İli Örneği*. Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.

- Otluođlu, R. (2002). İlköğretim İzlencesinde (Program) Duyuşsal Alan ve Duygu Eğitimi. *M. Ü. Atatürk Eğitim Fakóltesi Eğitim Bilimleri Dergisi, Sayı 15*, ss. 163-172.
- Özden, Y. (2008). *Eğitimde Yeni Değerler; Eğitimde Dönüşüm*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 6. Baskı.
- Özmen, C. Er, H. Görgil, F. (2012). İlk Öğretim Branş Öğretmenlerinin Değer Eğitimine İlişkin Görüşleri Üzerine Bir Araştırma. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 9, Yıl 17*, ss. 297-311.
- Öztürk, C. Dilek, D. (2005). Hayat Bilgisi Ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programları. (Ed: Öztürk, C. Dilek, D.) *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi (53-96)*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Patton, M. Q. *Nitel araştırma Ve Değerlendirme Yöntemleri*, Çeviren: Bütün, M. Ve Demir, S. B. 1. Baskı, Ankara: Pegem Akdemi, 2014.
- Poyraz, H. (2007). Değerlerin Kuruluşu ve Yapısı. (Ed: Kaymakcan, R. Kenan, S. Hökelekli, H. Arslan Ş. Zengin, M.) *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu* (s. 79-91). İstanbul: Dem Yayınları, 1. Baskı.
- Safran, M. (2014). Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış. (Eds; Tay, B. Ve Öcal, A.), *Özel Öğretim Yöntemleri İle Sosyal Bilgiler Öğretimi (2-16)*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 3. Baskı.
- Samur, A. Ö. (2011). *Değerler Eğitimi Programının 6 Yaş Çocukların Sosyal Ve Duygusal Gelişimlerine Etkisi*. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Sezer, T. (2008). *İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Sorumluluk Değerinin Öğretimine İlişkin Öğretmen Görüşleri*, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Sönmez, V. Ve Alacapınar, F. G. (2014). *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Örnekleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şenses A. (2002). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinin Milli Bilincin Oluşmasındaki Önemi (Erzurum İli Oltu İlçesi Orcuk Köyü İlköğretim okulu Örnek Çalışması). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Erzurum.
- Tanrıöğen, A. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Anı Yayıncılık 4. Baskı.
- Tezcan, M. (1985). *Eğitim Sosyolojisi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No: 150, Dördüncü Baskı.
- Turhan, F. (1992). Atatürk ve Milli Eğitim, Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi, *Atatürkçü Düşünce El Kitabı*.
- Tüsiad, (1991). *Türk Toplumunun Değerleri*. İstanbul: Basım Yeri: Boyut Matbacılık.
- Tütengil, C. O. (1964). *Ziya Gökalp Üzerine Notlar*. İstanbul: Varlık Yayınevi, İstanbul Ekin Basım Evi'nde Basılmıştır.
- Uslu, S. (2011). *İlköğretim Okulları II. Kademe Sosyal Bilgiler Dersinin Milli Bilincin Oluşmasındaki Etkisi*. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, NİĞDE.
- Yazıcı, S. Ve Yazıcı F. (2010). Yurtseverlik Eğitimi: Tarih Ve Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Algı, Tutum Ve Eğitimsel Uygulamalarına Yönelik Bir Araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Volume 3 / 10, ss 649-660.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış. *Tübar*, XIX .
- Yel, S. Ve Aladağ, S.(2014). Sosyal Bilgilerde Değerler Eğitimi. (Ed: Safran, M.),

Sosyal Bilgiler Öğretimi (ss. 120-147). Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 3. Baskı.

Yiğittir, S. Ve Öcal, A. (2010). İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Değer Yönelimleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 24*, ss. 407-416.

Ziya, H. (1933). *İnsani Vatanseverlik*. İstanbul: Remzi Kitaphanesi.

ELEKTRONİK VE DİJİTAL KAYNAKÇA

Barnes, B R. Ve William, C. L. (2012). Effects of Instruction on Teachers' Global Mindedness and Patriotism. *Theory & Research in Social Education, Volume 13, Issue (Konu) 1, ss. 43-50.* (Retrieved: 06.05.2017, From <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00933104.1985.10505495>)

Ergün, M. (t. y.). *Eğitim Sosyolojisi.* (Erişim tarihi: 10.03.2017,) <http://mustafaergun.com.tr/wordpress/wp-content/uploads/2015/11/egsos.pdf>

Gömleksiz, M. N. Ve Cüro, E. (2011). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Yer Alan Değerlere İlişkin Öğrenci Tutumlarının Değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Sayı 1, Cilt 8, ss. 95-134.* (Erişim tarihi: 22.12.2017, www.researchgate.net/profile/Mehmet_Nuri_Goemleksiz/publication/49598171_An_Assessment_of_students'_attitudes_towards_values_in_Social_Studies_curriculum/links/09e4150c1171435979000000.pdf)

Gries, P. H. Zhang, Q. Crowson, H. M. & Cai, H. (2011). Patriotism, Nationalism and China's US Policy: Structures and Consequences of Chinese National Identity. *The Chine Quarterly, 205, pp 1-17.* (Retrieved: 18/08/2017, From / www.cambridge.org/core/journals/china-quarterly/article/patriotism-nationalism-and-chinas-us-policy-structures-and-consequences-of-chinese-national-identity/C84A3918D725B2FFD63F5D79DD8BC90F)

Güngör E. (2003). *Türk Milliyetçiliği ve Kültür Değişmesi.* Hisar Kültür Gönüllüleri (Vakfi). (Erişim Tarihi: 25.04.2017, <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~skucuk/ekitap/kulturdegismesi1.pdf>)

Lactheva, R. (2010). Nationalism Versus Patriotism, or The Floating Border? National Identification And Ethnic Exclusion İn Post-Communist Bulgaria. *Journal of Comparative Research İn Antropology and Sociology, 1 (2), pp. 187-215.* (Retrieved: 17/12/2017, From www.ceeol.com/search/article-detail?id=97711)

MEB (1973). *Millî Eğitim Temel Kanunu*. Ankara; Milli Eğitim Bakanlığı. (Erişim Tarihi: 12/12/2015 (<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf>))

MEB, (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 4-5-6-7 Sınıfların Programları*. Ankara Talim, Terbiye Kurulu Başkanlığı. (mevzuat.meb.gov.tr/html188.html, Erişim Tarihi: 15.02.2016)

MEB, (2018). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 4-5-6-7 Sınıf Öğretim Programları*. Ankara, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı. (Erişim Tarihi: 22.02.2018, <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686SOSYAL%20B%C4%B0LG%C4%B0LER%20C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20.pdf>)

MEB, (2017). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Tanıtım Sunusu. Ankara, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı. (Erişim Tarihi: 18.03.2018, http://tegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_06/13140945_SOSYAL_BYLGYLER_SUNU.pdf)

MEB, (2008). Sosyal Bilgiler Özel Alan Yeterlilikleri. Ankara, Öğretmen Yetiştirme Ve Geliştirme Müdürlüğü. (Erişim Tarihi: 13.04.2018, <https://oygm.meb.gov.tr/www/ilkogretim-ozel-alan-yeterlilikleri/icerik/257>,)

Myers, J. P. (2012). Rethinking the Social Studies Curriculum in the Context of Globalization: Education for Global Citizenship in the U.S. *Theory & Research in Social Education Journal*. Volume 34, Sayı 3, ss. 370-394. (Retrieved: 05.05.2017, From <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00933104.2006.10473313>)

NCSS, “What is Social Studies?”. From ;// <http://www.socialstudies.org/about> (Retrieved : 22.10.2017)

Parker, C. S. (2010). Symbolic Versus Blind Patriotism: Distinction Without

Difference? *Political Research Quarterly Online First*, 20 (10), pp 1-18. (Retrieved: 25/11/2017, From <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1065912908327228>)

Saxe, D. W. (2017). Patriotism versus multiculturalism in times of war. (Point of View). *Social Education*, vol. 67, no. 2, ss. 107+. (Retrieved: 25.05.2017, From <http://go.galegroup.com/ps/anonymous?p=AONE&sw=w&issn=00377724&v=2.1&it=r&id=GALE%7CA99429538&sid=googleScholar&linkaccess=fulltext&authCount=1&isAnonymousEntry=true>)

Tay, B. (2009). Prospective teachers' views concerning the values to teach in the course of social sciences. *Procedia - Social and Behavioral Sciences, Volume 1, Issue 1*, ss. 1187-1191. (Erişim Tarihi: 17.01.2017, <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042809002171>)

Ürek, O. (t. y.). Sokrates'in Yurt Severliği: Söz Vermek, Sözünde Durmak ve İnsana Saygı. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*. (Erişim Tarihi: <http://www.flfsdergisi.com/sayi7/37-46.pdf>)

Yuen, T. Ve Byram, M. (2007). National identity, patriotism and studying politics in schools: a case study in Hong Kong. *Compare: A Journal of Comparative and International Education. Volume 37, Issue 1*, ss. 23-36. (Erişim Tarihi: 09.04.2017, <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03057920601061729>)

Westheimer, J. (2006). Patriotism and Education: An Introduction. *Sage Journals. Volume 87, Issue 8*, ss. 569-572. (Retrieved: 18.04.2017, From <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/003172170608700804>)

Ek 1: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Vatandaşlık Değerinin Kazanım Sürecine İlişkin Görüşlerini Açığa Çıkartmak İçin Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Katılımcının Kişisel Bilgileri: a) Cinsiyet: Erkek Kadın b) Mesleki Kıdem Yılı:

Bu görüşme formu ile ilgili bilgiler bir yüksek lisans tez çalışmasında kullanılacak olup görüşmeye katılan kişilerin bilgileri etik ilkeler açısından saklı tutulacaktır. Görüşmeye katılım ilginizden dolayı teşekkürler...

Görüşme Soruları

- 1) Okullarda öğrencilere verilen değerler eğitimi faydalı buluyor musunuz? Buluyorsanız neden faydalı bulduğunuzu nedenleriyle açıklar mısınız?
- 2) Sizce Sosyal Bilgiler derslerinde değerler eğitimi üzerinde yeteri kadar duruluyor mu?
- 3) Vatandaşlık değerinin öğretimi konusunda görüşleriniz nelerdir? Bu değerinin öğretilmesi sizce ne denli önemlidir?
- 4) Vatandaşlık değeri açısından Sosyal Bilgiler ders izlencelerini (programlarını) nasıl değerlendirirsiniz?
 - I. Konu ve ders saat sayısı olarak:
 - II. Kitapların vatandaşlık değerine uygunluğu açısından:
 - III. Kavram öğretimi ve kazanımlar açısından
 - IV. Kitaplarda yer alan proje/etkinlik ödevleri açısından
- 5) Öğrencilerin vatandaşlık değeri ile ilgili ders konularına ilgileri hakkında neler söyleyebilirsiniz?
- 6) Vatandaşlık değerinin kazanımı konusunda dış etkenlerin (Televizyon, sosyal medya, sosyal çevre) etkisi hakkında neler söyleyebilirsiniz?
- 7) Görev yaptığınız okullarda fiziki görüntü olarak vatandaşlık değeriyle ilgili öğelerin (Türk büyükleri resimleri, Atatürk köşesi, Türkiye haritası, Türk bayrağı sayısı vb.) yeterli düzeyde yer aldığını düşünüyor musunuz?
- 8) Özel gün, haftalar ve milli bayramlar ile ilgili okuldaki eğitsel uygulamalar sizce vatandaşlık değeri açısından faydalı etkinliklerle geçiyor mu? Bu uygulamaların daha faydalı olması için neler yapılabilir? Görüşlerinizi belirtir misiniz?
- 9) Öğrencilerin vatandaşlık değerini yeteri düzeyde kazandıklarını düşünüyor musunuz? Kazanıyorsa bu değer kazandırıldığına dair örnek vererek açıklar mısınız?
- 10) Size göre vatandaşlık değerinin daha etkili kazanımı için Sosyal Bilgiler ders müfredatında ne tür değişiklikler yapılabilir?

EK2: Araştırma İzin Belgesi

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 14588481-605.99-E.4138185
Konu : Araştırma İzni

28.03.2017

UŞAK ÜNİVERSİTESİNE
(Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2012/13 nolu Genelgesi.
b) 09/03/2017 tarihli ve 1496 sayılı yazımız.

Enstitünüz Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Şaban KARADERELİ'nin "**Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Vatansızlık Değerinin Kazanımı Hakkındaki Görüşleri**" konulu tez kapsamında uygulama talebi Müdürlüğümüzce uygun görülmüş ve uygulamanın yapılacağı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bilgi verilmiştir.

Görüşme formunun (2 sayfa) araştırmacı tarafından uygulama yapılacak sayıda çoğaltılması ve çalışmanın bitiminde bir örneğinin (cd ortamında) Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme (1) Şubesine gönderilmesini rica ederim.

Vefa BARDAKCI
Vali a.
Milli Eğitim Müdürü

Güvenli Elektronik İmza
Aslı ile Aynıdır.

28 Mart 2017

Vefa BARDAKCI
Şef

Konya yolu Başkent Öğretmen Evi arkası Beşevler ANKARA
e-posta: istatistik06@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için
Tel: (0 312) 221 02 17/135-134

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 6aae-5b4f-34b9-a9cb-4685 kodu ile teyit edilebilir.